

Západ

Ročník 7.

Číslo 5.

Ríjen 1985

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.00

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

***

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma

Administrátorka: Milada Reinišová

Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík

Sazba: Prague Typesetting, Inc.

Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

***

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, On., Canada K1G 3T8

Články nemusí vyjadřovat názory redakce

Nevyžádané rukopisy se nevracejí

Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků

Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, On., Canada N2J 4A4

Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace

***

Předplatné

1 rok:		2 roky:
Can: \$16.00	Kanada	Can: \$30.00
US: \$16.00	USA	US: \$30.00
US: \$19.00	ostatní země (letecky) nebo ekvivalent v cizí měně	US \$36.00

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma

Cena jednotlivého čísla \$3.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem
V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele)

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD
Bankovní směrové číslo 200 100 20

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, On., Canada N2J 4H5 (TSA No. 5037-246)

HO
SPOLEČNOST

JOSEF ŠKVORECKÝ

Lohniského 847

152 00 Pr. Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Ročník 7.

Číslo 5.

Říjen 1985

Obsah

Svět

Kam kráčíš Československo?
(Stanislav Reiniš) 1

Guatemala — curva peligrosa
(Václav Táborský) 2

Znovunavštívení Jižní Afriky - III.
(Ota Ulč) 6

Rudá záře nad Amerikou...
(Jaroslav Drábek ml.) 11

Záhadný diplomat
(Miloš Šuchma) 13

Exil

Mráz v ráji
(Petr Topol) 13

Vězeňská setkání (Vladimír Kříž) 15

Případ Pavel Juráček a spol.
(Ota Filip) 16

Interview

Interview s Janem Křesadlem 18

Žít život svobodného drafce - interview
s Jiřím Svobodou 20

Vzpomínky

Popaměti (Zdeněk Urbánek) 22

Panegyrikon na Ctirada Smolíka
(Ivan Sviták) 24

Fórum

Socialistický korespondent
(Jan Drábek) 26

Umění

Moby Dick surrealistou
(Václav Táborský) 27

Pražská výstava v Severní Americe 24

Jazyk

Není překlad jako překlad
(Josef Balcar) 28

Literatura

Jaroslav Seifert děkuje
za čestný doktorát 30

Další triumfy socialistické literární vědy
(Josef Škvorecký) 31

Održení od Moskvy 31

Dopisy

Autorem fotografie *Guatemala* na titulní straně je
Václav Táborský.

Stanislav Relniš

Kam kráčíš, Československo?

Americký národohospodář John Naisbitt vydal nedávno knihu "Megatrends", která se stala okamžitě bestsellerem. Pro nás, kteří sledujeme směr vývoje tzv. socialismu a tzv. kapitalismu, je to velmi zajímavé čtení. Podvědomě je člověk srovnává s tím, co jsme kdysi dávno četli ve stranicích tisku v Československu. Náhodou jsem ve stejné době četl i nové povídky Ivana Klímy "Moje první láska". V době před únorem tam otec-technik a utopista líčí nedospělému synovi, jak za socialismu bude vše jiné.

"Nádherné stroje přemění úplně tvář života... Obrovské generátory vyrobí dostatek elektřiny a automaty zhotoví téměř bez lidské účasti a hlavně bez námahy dostatek bot, látek, nádobí stejně jako ledniček, praček, automobilů a kombajnů...ze světa zmizí nedostatek...a nebudou války... nastane soudružský věk..." No, tatínka fantastu brzo po únoru za to zavřeli a on pak lítal.

Socialistická utopie, kde se v představách soudruhů školících masy pásala obrovská stáda kostromských krav (což byla záruka vysoké doživnosti) a soudružsky ochotně rostla Štejnmanova telata, se však, jaksi, neuskutečnila. Začíná se však uskutečňovat, v úplně jiné formě, a vůbec ne v socialistickém zřízení, ale jinde. Nedávno to velmi přesně popsal Ota Šik v Listech (duben 1985). Srovnal ekonomický vývoj Československa s vývojem západního Německa, tedy dvou zemí, které na konci druhé světové války byly přibližně na stejné ekonomické úrovni. Brzy po válce na tom bylo Německo dokonce o něco hůře.

Šikovo srovnání je fantastické. V roce 1981 byla produktivita práce v západním Německu dvaapůlkrát vyšší než v Československu. Vzpomeňme s pietou, jak kdysi Lenin rozpoznal, že socialismus zvítězí nad kapitalismem jen tehdy, až bude mít vyšší produktivitu práce. Ve světle faktů se toto vítězství ztrácí v nedohlednu.

Z vyšší produktivity práce vyplývá i vyšší osobní spotřeba, a dokonce i vyšší společenská spotřeba. To, čím se socialismus kdysi tak pyšnil, zdravotnictví, školství, sociální zabezpečení, kultura, je dnes v západním Německu uspokojováno asi dvaapůlkrát lépe než v Československu. A nejen to. V NSR je v průmyslové výrobě zaměstnáno 28,5% pracovních sil. V ČSSR je to 36,7%. To znamená, říká Ota Šik, že Spolková republika může použít víc pracovních sil na rozvoj služeb.

Příčiny tohoto stavu, který je víceméně stejný ve všech tzv. socialistických zemích, vyplývají ze samotné podstaty socialismu. Lenin se kdysi shlédl v kapitalistických monopolech, a věřil, že až se dostanou do rukou "proletariátu", budou tím nejlepším možným systémem hospodaření, který může existovat. Ve své knize o "Imperialismu jako nejvyšším stádiu kapitalismu" dokonce naznačoval, že imperialistické monopoly jsou vlastně zárodkem socialismu.

Jenže pozdější vývoj tzv. kapitalismu ukázal, že monopoly, tyto ekonomičtí dinosauri, pozvolna přestaly být tím nejlepším systémem. Jsou těžkopádné, konzervativní, se sklonek k byrokracii a zkostratění. Snaží se vyrábět a vnucovat lidem stejnou věc, pokud to jde. Proto také kupř. dynamičtější, progresivnější japonští a západoněmečtí automobiloví výrobci málem dostali na kolena americké giganty, jako je General Motors a Chrysler, takže Chryslera vláda musela dokonce dostávat z bankrotu.

Naštěstí další vývoj americké společnosti nezávisl jen na monopolech. Americká společnost se v současné době bouřlivě mění, a Naisbitt tyto změny ve své knize podrobně popisuje. Průmyslová společnost, tak jak existovala na severoamerickém kontinentě po dlouhou dobu, se mění ve společnost "informace". Jinými slovy, tím hlavním v ekonomii dnes nejsou peníze, ale znalosti. Zatímco dříve mohl úspěšně konkurovat v ekonomii jen finančně silný jedinec, dnes má největší naději na úspěch jedinec se znalostmi. Znalosti se nedají ovšem dost dobře monopolizovat, vytváří a hromadí je velké množství lidí, pro které jsou informace a znalosti zdrojem síly i obživy. Informace jsou navíc produktem, který nespoteřebává neobnovitelné zdroje surovin a energie. Naopak, zpracování informací může energii a zdroje šetřit. Tak kupř. kontrola osvětlení měst nebo bytů počítači může ušetřit mnoho cenné energie.

Tento vývoj také vede k nesmírnému obohacení společnosti. Na jedné straně se již jen 12% pracovních sil v USA zabývá přímo materiální výrobou (údaj z května 1983, podle Davida L. Birche z MIT). Na druhé straně prudce roste počet pracovních příležitostí, a to asi o dva milióny ročně (v sedmdesátých letech). Nejsou však ve velkých podnicích. Většina jich je v malých podnicích do třiceti zaměstnanců. To ukazuje na rychlou decentralizaci podnikání, a je to proces

přesně opačný než ten, který předvídali klasici marxismu.

Nové způsoby zpracování a distribuce informací dále způsobují, že se zkracuje doba mezi vytvořením nové informace, kupř. výzkumem, a uvedením této informace do praxe a jejím využitím.

Současné s tímto vývojem se začaly měnit i vztahy mezi lidmi a vztahy lidí ke státu. Čím více technologie lidé používají, tím víc pocítují potřebu být spolu, účastnit se na veřejných záležitostech a dění. Naisbitt ve své knize říká, že společnost se přestavuje odspoda. Decentralizace, která je umožněna novými rychlými způsoby komunikace, nahrazuje dřívější centralizovaný systém politiky s prezidentem a Kongresem v čele státu. V období 1981-1982 přijal 97. Kongres celkem 500 zákonů. Jednotlivé státy však přijaly přes 50.000 zákonů. Lidé v obcích a jednotlivých státech se domnívají, že opatření, která se jich týkají, mají být také jimi schválena. Počet občanů, kteří se pravidelně zabývají místními záležitostmi ve "skupinách sousedů" (Neighbourhood Groups) přesahoval v roce 1980 25 miliónů.

Statistiky, dokazující tento vývoj, jsou přesvědčivé, a příkladů je mnoho. Ještě v nedávné minulosti se lidé příliš politikou nezabývali, a stále ještě nemají velký zájem o volby do centrálních orgánů. O to větší je však zájem o záležitosti, do kterých je možno bezprostředně zasahovat. Celkově se zdá, že vývoj jde od reprezentativní demokracie, kdy volený reprezentant jednou za čtyři roky odjel na zasedání Kongresu a už o něm nikdo neslyšel, k demokracii přímé. Ta je umožněna právě zlepšením komunikace moderními prostředky.

Z těchto důvodů, říká Naisbitt, se společnost centralizovaná, vybudovaná na hierarchii podřízenosti a nadřízenosti, mění ve společnost, kde jednotlivé skupiny spolu komunikují na základě rovnocennosti a vytvářejí sítě vztahů. Velké instituce, velká města, velké odbory, velké továrny ztrácejí přitažlivost a význam.

Na tento vývoj se dívám s uspokojením, ale také tak trochu se závistí. U nás doma vývoj probíhá právě opačně. Centralizace v rámci státu se mění v centralizaci v rámci celé RVHP, a nejen města nebo okresy, ale i celé národy toho mohou čím dál tím méně. To samozřejmě zpomaluje hospodářský a společenský vývoj ještě víc. Jednoho dne se naše děti budou na Československo jezdit dívat jako se my díváme na vykopávky Pompejí. Výrobní prostředky ovládané stranicou byrokracií patří do minulého století, a taky v něm navždy zůstanou.

Jeden malý příklad toho, jak se v Československu brání rozvoji moder-

ní technologie, stojí za pozornost: V plátku Haló sobota vyšel dne 20. dubna 1985 článek Ladislava Alstera "Na návštěvě v bance dat". V Praze na Žižkově otevřeli nedávno "Národní středisko automatizovaného přístupu k zahraničním počítačovým sítím na bázi dat", ve zkratce NSAP. Z něj je možné získat přístup k informačním bankám - databázím - v západních zemích i v SSSR. Podobná střediska existují i v jiných zemích onoho světa - v SSSR, v Bulharsku, Kubě a Vietnamu.

Podle toho, jak středisko v článku popisovali, jsem poznal, že se jedná o poměry skoro bukolické. Mají tam dva terminály, na které jsou připojeny tiskárny. Tiskárna umí i kreslit, praví reportér, přesněji řečeno, vytiskne hlavní body nákresu, které se pak tužkou spojí a dokreslí. Pane Bože. Mají tam prý pět miliónů informací uložených v paměti dvou počítačů, jednoho z NDR a jednoho z NSR. Nevyčetl jsem, jak to vlastně myslí. Pět miliónů hesel? Pět miliónů bytů? Nevím. Mikro, na kterém tento článek píšu, má deset megabytů, tedy deset miliónů bytů, v tvrdém disku.

Není ovšem důležité to, že pět miliónů bytů je směšně málo, že tiskárna má tisknout obrázky celé, a třeba i se stínováním, a že podobné, ale mnohem výkonnější zařízení tady má každý obchodník s realitami. Důležité je, jak se toto středisko využívá, kdo je používá a za jakým účelem. Protože je to jediné československé spojení k databázím celého světa, myslím jsem si, že je v provozu ve dne v noci a že tam lidé stojí frontu. Vůbec ne. Vyřizují dva tisíce dotazů za rok. Tedy sedm za jeden pracovní den. Novinář se tázal:

"A to si tedy může každý posílat dotazy kdy chce a kam chce?"

Odpověď zněla:

"Vůbec ne. Tobě jsme to dovolili jako novináři, a taky proto, že bys to jinak nepochopil. Dotazy může dávat jenom řádný uživatel a těch je něco málo přes čtyřicet..."

"A jak se pozná řádný uživatel?"

"Především tím, že má s námi uzavřenou smlouvu o užívání. Ve smlouvě má být v některých případech uveden pověřený pracovník uživatele, který musí k vyslání dotazu osobně přijít a ručí za to, že dotazů nebude zneužito třeba pro soukromé účely... Doporučuje se, aby při zpracování byli přítomni i autoři dotazu."

Tedy to, co mi tady dělá laborant, nebo se občas poradíme v knihovně o formulaci dotazu, je v Československu opevněno třemi kruhy zákazů. Brána vědění fyzily neprodyšně obšancovaná.

Což je jádro problému. V Kanadě se dnes uvažuje o tom, jak zpřístupnit informační banky každému, i těm, kteří by mohli informace použít pro "soukromé účely", třeba jak se nejlépe dělá teriyaki. Předpokládá se, že by tento přístup mohl prudce zlepšit pro-

Václav Táborský

Guatemala — curva peligrosa

Proč tam?

Mí usedlejší kamarádi se ptají, proč jsem tam lez. Důvody jsou tři. Ještě jsem tam nebyl. Slyšel jsem, že je to krásná země. A někdy s úšklebkem dodávám: chtěl jsem se tam podívat, než to převezmou komunisti. Ten druhý důvod je asi ten pravý. Guatemala a jihovýchodní mexické státy stojí opravdu za podívání. Yucatán a přilehlé oblasti jsou (s jedinou výjimkou, o níž brzy uslyšíme) jediným místem z celé Latinské Ameriky, kde jsou lidé příjemní. Jinak je tam plno historických památek, ale ta současnost, ta stojí za psí psouk. Lidé jsou tam na sebe skoro tak hrubí, jako kdyby tam už byl socialismus.

lik nevěští, jako ty bledé děti Evropanů a jejich zámožných bratřanců, kterým byl od mládí odpírán jak prs, tak i pocit jistoty. To je aspoň má teorie, vysvětlující příjemnou povahu Indiánů vůbec a Mayů zvláště.

O indiánském názoru na život společlivý průvodce praví: Indián ponese vaše zavazadlo třeba sto kilometrů a neřekne si za to víc, než by dostal doma. Pro něj je obchod něco jako společenský akt, jako spolupráce. Indián si nikdy nepomyslí, že by z toho mohl zbohatnout.

Tento citát platí, pokud mluvíme o pravých Indiánech, nezkažených obchodní chytivostí, zanesenou do těchto končin bílymi lidmi.

MALÝ INDIÁN SE NESE

V Guatemale je však mile. Lidé se usmívají, nelají si, turisty příliš neodírají. Asi proto, že valná většina obyvatelstva jsou Indiáni. Práví, nekřížení, nemesticovatí. Potomci Mayů. Čistokrevní Indiáni jsou vychovávaní jinak než bílé tváře. Jak se děťátko narodí, je položeno do manty, neboli obdélníkového textilního přehození, jehož dva protilehlé cípy matka uchopí a zručným spirálovitým švihem přehodí na záda, zaváže pod krkem na dva uzle a vyrazí do nového dne. Kojenec je tak v neustálém kontaktu s matčiny tělem, má pocit jistoty a bezpečí. Potomek je takto hýčkán až do věku 18 měsíců nebo i dvou let. Pak to-

duktivitu práce, vzdělanost i způsob života. Možná, že z toho bude velký vládní program.

Tak to ale Československo nemůže dělat. Nesmí.

Jak cestovat

Když chce někdo vyrazit do těch nejistých končin, musí se zachovat podle soudruha Fučíka. Je dobré být bdělý a ostražitý. Oděv nenápadný, spíše odrbaný. Texasky zastaralé a roztrpčenější než je má schudlý honák koz a dojič lam z Kordillier. Pas, letenku a podstatu majetku je nutné přechovávat v podlouhlém váčku, obepínajícím pupík, pod trenýrkami nebo jãgrovkami nebo co to tam máte. Peníze pro denní spotřebu nedbale zapnutý v kapse u košile. Do prkenicového otvoru vložte objekt, jehož ztráta vás nepřivede do stavu amoku nebo vražedné pomstychtivosti.

Jak se někdo kolem vás hádá nebo se v tlačnici příliš mačká na tělo, musíte si okamžitě uvědomit, že jste objektem kapsářů, chmatáků, loupežníků. To je univerzální poučka, která

platí v pařížském metru, na plážích v Riu i v uličkách Quita. Když jsem tedy ledabyle coural trhem v půvabném městečku San Francisco El Alto v západní Guatemale a všiml si drobného muže, který se kolem mne prodíral se zoufalstvím králíka, určeného k nedělnímu obědu, hned jsem věděl, že ze mne jeho pomocnice asi už tahá předměty, jako kouzelník ty zmíněné králiky ze svého cylindru. Takový pocit se mi velice protiví. Rázně jsem zastavil, otočil se o 180 stupňů, povšiml si pickpocketky čili kapsářky přímo za mnou, zařval nahlas "ladrones" čili "zloději", zatímco oba pachatelé se vytratili jako slepýši ve vysoké trávě. Hned jsem zkontroloval stav svého majetku. Pochopitelně se řídím radou moudré britské cestovní knihy "South American Handbook" a netahám s sebou nic, oč bych nemohl přijít. Ale z profesionálních důvodů s sebou nosím fotokameru s vynikajícím dlouhým objektivem a desítky exponovaných filmů. Cestovní šeky, jak vám Karl Malden do omrzení zopakuje, jsou nahraditelné. Tak jsem tedy zjišťoval, co se té kapsářce podařilo vykonat za pět vteřin. Sáhł jsem do prkenicové kapsy. Knoflík byl rozepnut a obsah uzmut. OK, nosil jsem tam stočený toaletní papír. Dále. Sportovní taška přes rameno se šesti odděleními a nenápadně ukrytými zipy. Tři z nich roztaženy. Filmy exponované i ostatní nedotčeny. To ovšem jen díky tomu, že jsem měl kliku. Před několika minutami jsem nakoupil závěs na zeď, vyšívanou blůzu pro svou drahou a několik malebných stužek. Všechny objekty jsem vehementně nacpal do již přeplněných oddělení. Zlodějka se tedy nemohla svými všetečnými prstíky protáhnout až pod ty textilie, a tak byl můj vizuální záznam vletu zachráněn. Protože se mi ulehčilo, ocenil jsem profesionalitu zločineckého páru. Za pět vteřin jedna kapsa a tři zipy. Ještě, že jsme měli jak Fučika, tak i skauty a já byl jak bdělý, tak i připraven. Ale to byl jediný incident. Může se vám stejně tak přihodit na evropském kontinentu. To mě tak nerozladilo.

Cestovatel proboden či zastřelen?

Výlet byl vcelku pěkný. Letěl jsem z Toronta do Cancúnu na Yucatánském poloostrově, odtud do Belize, bývalého Britského Hondurasu, do Guatemaly a přes mexické státy Chiapas, Tabasco, Yucatán a Quintana Roo zase do Cancúnu a zpátky domů.

Yucatán je poloostrov přátelský a pohostinný. Jedinou výjimkou, o níž jsem se zmínil v úvodu, jsem zažil třetího dne pobytu. Octl jsem se v Belize, konečnicku světa. Každá normální země má něco zajímavého, svou specialitu, předmět, který tam vyrábějí lépe než jinde. V Mongolsku mají jurty.

STARÝ MUŽ VE VSI TODOS SANTOS CHUCHUMATAN

Československo vyrábí dobré sirky. Ve státě Quintana Roo produkují nejlepší sisálový provázek. Proto si ho má milá žena odtud vezla šest kilogramů, k nemalému obveselení prodavačů i kolemjdoucích. To vše je chvályhodné. Jenže ta Belize nemá nic. Pokud nejste amatérskými potápěči, tak tam prosím vás nikdy nejezděte. Já jsem si však nedal říct. Má spolehlivá cestovní příručka pravila: V Belize City nechoďte po setmění neosvětlenými uličkami. Jak jsem lelkoval po večeri v přibližném směru ke svému hotelu, musel jsem z jedné osvětlené třídy odbočit do čtyřicetimetrové uličky, která vypadala, jako by tam svůj obchod provozovala Tonka Šibenice. A hle: příručka nekecala. Náhle jsem měl příruční tašku utrženou od zápěstí, dva černé Jánošiky kolem sebe a nůž na krku. Moc si nepamatuju, ale reflexy pracovaly. V mžiku jsem byl asi o padesát metrů blíže ke svému hotelu. Podvědomě jsem se řídil staročeským příslovím o tom, kdo vyhraje. To nejlepší však následovalo. Když jsem v emocionálním rozrušení volal na policii, řekli mi orgány: "Ale kdepak, my nepůjdeme TAM! To vy, vy přijďte SEM!" Tak jsem jim rozhořčeně vysvětlil, že nechci být ještě třikrát přepaden než tam dojdou. Majitel hotelu, člověk místní, jim pak zavolal znovu a povedlo se mu přesvědčit tamní SNB. Za půl hodiny si to pak přihlásili čtyři policisté, takže se nebáli. Všechno jsem jim popsal, oni slíbili vyšetřit a poslat доклад pro pojišťovnu, ale nevyšetřili, neposlali.

Pokud jde o dramatické zážitky, ještě mě chtěl jeden dentista v Mexiku zastřelit. Nebylo to motivováno ani politicky, ani sexuálně. Neohrožoval jsem ani jeho přesvědčení, ani jeho ženu. Stalo se to v krásném městečku San Cristobal de Las Casas, v ještě krásnějším státě Chiapas. Dorazil

jsem k večeru a chtěl se ubytovat někde poblíž autobusového nádraží, protože jsem si zakoupil jízdenku do historických ruin Palenque na šestou hodinu ranní. Jak jsem tak rázou, povšiml jsem si malebného pohostinství. Kdosi měl vynikající nápad koupit celou strán, přehlížející staré město San Cristobal, jeho náměstí a podloubí, kopečky jak homolky, i s křížovými cestami a kaplemi, a vystavět na té stráni dvacet bungalovů se vším komfortem, sprchami, toaletami i krby. Tak jsem se v jedné z těch dvaceti "posadas" ubytoval, pokochal se nádherou města před západem slunce, chvíli pozoroval dentistu, který si v jedné místnosti toho starého španělského sídla zařídil ordinaci a vrtal nějakému nebožákovi šestku vlevo nahoře, a pak jsem dal příkaz podomkovi, aby mě vzbudil o páté. Autobus do velice vzdáleného Palenque jel jen jednou denně.

Ráno jsem se probudil sám, spakoval a vyrazil. Podomek nikde. Sešel jsem po schodech, obrostlých bujnou vegetací, k úpatí stráně, bušil a volal. Nikde nikdo. Tak jsem se opyl do dveří, solidně zamčených a vyvrátil je. Octl jsem se uprostřed typického španělského dvora. Hlavní dveře na těžkou závoru a další tři zámky, spolehlivá obrana proti nájezdu Pancho Villy, Komančů, Ali Baby i Džingis Chána, a to všech dohromady. Bušil jsem, volal jsem. Nic. Tak jsem odstranil závoru a začal lomcovat hlavními dveřmi. Náhle se objevil drobnější muž v županu na těle a s revolverem v ruce. Mířil střídavě na mě a na živací a rozmnožovací ústrojí. To mě vyvedlo z míry. Pán začal křičet, cože to dělám. Já na to, že jsem host a že mě nikdo neprobudil, abych mohl včas odcestovat. A ten ozbrojenec nato, že jsem mu zničil starožitné dveře. Ten revolver pořád směřoval do míst, která jsou mi nejdražší. Už

TRAKTORISTA U MAYSÝCH PYRAMID Z ACULEA, POBLÍŽ HUEHUETENANGA V ZAPADNÍ GUATEMALE

jsem se v duchu viděl na zemi, s kul-kou v těle, jak vypouštím ducha v da-lekém Mexiku, pomyslel jsem v té chvíli na svou drahou ženu i na čtená-ře Západu, kteří se už nedočkají mé vzrušující reportáže. Mezitím jsem lá-manou mexičtinou vysvětloval své názory na vztahy v pohostinství, včet-ně povinnosti hostitele, ale moc jsem se při tom nehýbal, aby náhodou ten prstík na spoušti sebou nervózně ne-cukl. Ale ten muž mě neposlouchal a znovu mlel o tom, že prý ty antikvární dveře. Slíbil jsem, že škodu nahradím. A to prý né, ty prý jsou moc drahé. Ať si tedy řekne, kolípkak. A ten pán se podíval na mé náramkové digitálky s budíkem a s počítačem. Zachtěly se mu. Tak jsem rychle a ochotně vydal kořist. Byly zakoupeny u Honest Eda a stály \$5.99. Ale ta hlaveň mi pořád směřovala k mému dvanáctníku, neřku-li třináctníku. Náhle mě na-padlo: "Vy jste ten dentista, který to-hle vlastní?" Ano, byl to ten dentista. Zaimprovizoval jsem cosi o univerzit-ní kolegiálnosti. On je z univerzity, já jsem z univerzity. Nabídl jsem vizitku. Hlaveň zakolísala. Proboha, nebyl to špatný tah? Nejen proti vzdělavcům? Nebyl. Podařilo se mi apelovat k jeho vyššímu principu mravnímu, jak by řekl soudruh Jan Drda. Náhle ten pán vsunul revolver do kapsy županu, na-táhl ruku a řekl, že se omlouvá. Já jsem nadšeně potřásl jeho rukou, a že se taky omlouvám. Ale on byl hrdý Mexičan a tvrdil, že se omlouvá ještě víc. Já se nedal překonat, však my jsme si ve starém kraji ne nadarmo cvičili své schopnosti sebekritiky až do úplného sebeoblbení, a přiznával jsem, že jsem měl asi křičet do více světových stran a bušit na více dveří. A pak doktor vysvětlil, že tam u něj bydlí tolik amerických hippíků, kteří jsou často velice zdrogovaní, a tak ze-začátku nevěděl oč jde, jestli třeba někdo z těch nahulenců neví co činí.

A tak jsme si pumpovali rukama, omlouvali se, chápali své motivy, do-sáhli jsme stavu totálního mezinárod-ního sbratření, měl by nás vidět so-chař Pokorný, ten rudarmějec s tím českým barikádníkem si nikdy tolik nerozuměli jako já, adoptovaný Ka-naďan s tím mexickým ranhojičem. Ty hodinky jsem mu nechal, dveře byly opravdu starožitné a vylomené. Podomek odemkl vrata a já dorazil na autobusové nádraží včas, dojel do Palenque, navštívil krásné ruiny v džungli za největšího horka, které jsem kdy zažil, lezl jsem po schodech pyramid a paláců a templů nahoru a dolů a zapotil jsem se při tom skoro tolik jako toho chladného rána, kdy jsem měl opravdu na krajičku.

Nejlacinější země

Přes ty drobné překážky to byl hez-ký výlet. Guatemala opravdu stála za to. Lidé milí, památky nádherné a zá-žitky pro milovníka lidového umění nenahraditelné. Na jaře a v létě r. 1985 to byla patrně nejlacinější země na světě. Měnovou jednotkou je tam je-den quetzal, vyslov kecal. Kdysi se rovnal americkému dolaru. Ale v po-pisované době kurs dosáhl skoro tři kecaly za dolar.

Můj hotel v Guatemala City se spr-chou a se vším komfortem stál asi \$3.65 za noc. Autobusová jízdenka do míst vzdálených šest hodin jízdy asi 82 centů. Autentická mayská soška třicet kecalů, autentická kopie třicet dva, originální replika původní napo-dobeniny třicet šest. A kromě may-ských sošek a náhrdelníků a vyřezá-vaných lidových masek a huipilů (hui-pile je krásné vyšívaná blůza) tam by-ly ještě stužky a závěsy a koberečky a ubrusy a kožené tašky a vyšívané sa-ky, paky, čabraky a čamary (čamara je vlněná deka s malebnými orna-

menty, píše se jinak, vyslovuje stej-ně), a mnoho jiných výrobků nevída-ného původu.

Nevěděl jsem, co zakoupit. Připadal jsem si, jako když jsme za své první cesty na Západ navštívili se ženou op-tika v Mnichově. Chtěli jsme vybrat pěkné obroučky pro dámské brýle. Optik nás ve svém vcelku malém krámku zavedl ke skřini a vytáhl šup-lík. V šuplíku bylo asi čtyřicet rámeč-ků, jeden zajímavější než druhý. A druhý šuplík. A třetí. Čtyřicet šuplí-ků, v každém čtyřicet rámečků. Ta možnost výběru nás, tehdy konzum-enty socialistického trhu, nabízejí-ciho čtyři druhy brýlí všem občanům bez rozdílu, od Chebu až po Čiernu při Čope, ta rozmanitost nás zdrtila. Prchli jsme od toho optika, protože dávat lidem možnost široké volby nám tehdy připadalo jako nezodpo-vědná frivolita. Kapitalismus na nás vystrčil svou odporňou hlavu, jednu ze čtyřiceti ve čtyřiceti šuplících. Přesně tak jsem si zase připadal v Guatemale, když jsem nevěděl, jaký ubrus koupit, jaký keramický svícen, jaké ornamenty. Ta země je ráj pro tu-risty a svobodné podnikatele.

Curva peligrosa

Každá země se turistům jeví zcela jinak než lidem domácím. Naši zá-padní kolegové, kteří navštívili Prahu, také chválí Karlův most a Hradčana, protože se nikdy nedostanou za ty povrchní vizuální dojmy. Nedejme se tedy poplést a svěst krásnými vyšív-kami guatemalských žen z Tolimánu a chlapců z Čučumatánu a podívejme se na politické problémy této labilní země.

Curva peligrosa je půvabná cedule u silnice, kterou jsem si chtěl odmon-tovat a přivést jako trofej, ale v mum-raji těch dramatických záležitostí mě to už nenapadlo. Znamená to "nebez-pečná zatačka", když to chcete mermomocí vědět. Tou nebezpečnou za-táčkou Guatemaly je politická situa-ce.

Mnoho lidí se mě ptalo, je-li tam bezpečno. Ještě si pamatují zprávy o povstalcích, kteří se tam občas vysky-tovali před několika lety. Jeden Ka-naďan dokonce zcela vážně mě žene prohlášoval, že jenom za letošní rok tam bylo povražděno deset tisíc Gua-temalců - a hádejte kým! Ano, ameri-kými imperialisty. A to ten hloupý pán ani není členem Kaštanových marxis-tů-leninců-stalinců-adropovistů. Na dezinformačním oddělení v Moskvě z něho musejí mít radost.

Tak jak to vypadá doopravdy. Pos-lední teroristické akce skupin, které si říkaly guerillas, se odehrály v r. 1982. Ještě dodnes vidíte tři mosty, které ti revolucionáři vyhodili do po-větří na Panamerican Highway v zá-padních provinciích. Tím se zajisté velice zavděčili vesničanům, kteří pak

nemohli dovézt své zboží na trh. Ale my tu nebudeme řešit problémy, jak získat obyvatelstvo pro radikální způsob života. Tehdy vláda zavedla přísné kontroly, poslala do ohrožených částí země několik pluků policie a vojska a guerillas se vytratili. Neemigrovali na Kubu, ale rozhodli se přečkat v tichosti několik dalších let. U každé vesnice a města teď potkáte skupinky dobrovolných milic. Každý dospělý muž musí sloužit dvakrát do měsíce čtyřicet hodin.

Milice kontrolují cestující obyvatelstvo, a to hlavně v západních provinciích, kde těch teroristů bylo nejvíc: Quiche, San Marcos a Huehuetenango. Na cestě autobusem z toho posledního města s dlouhým jménem až na mexické hranice (77 km) nás lidové milice kontrolovaly jedenáctkrát. Nevím, co si od té povrchní kontroly dokladů slibovaly. Snad si ti dobrovolníci mysleli, že tam ti podezřelí budou mít v občance v rubrice povolání napsáno "guerilla". Ty prohlídky mi připadaly dosti zbytečné. Prostý lid nikde ty komunistické povstalce příliš nemiluje. Jak by také mohli sympatizovat s lidmi, kteří vyvaždí demokraticky zvolené členy obecního zastupitelstva i s jejich ženami a dětmi, jak to dělají v El Salvadoru? Jak by mohli obdivovat rudé revolucionáře, kteří prostým lidem, hlasujícím v demokratických volbách v Peru (kde se voleb zúčastnilo několik levicových stran a prezidentem byl zvolen člen sociálně-demokratické strany APRA) za účast ve volbách usekli všechny prsty na pravé ruce? Tohle dělali reprezentanti předvoje hlédnicke a rolnické třídy v provincii Azacuzhó v Peru letos na jaře, můžete si prohlédnout fotografie zmračených vesničanů v denním tisku. Takže bolševičtí bojovníci, kteří tolik milují létající trisky, mi v těch končinách příliš starosti nedělají. Největším problémem je neudržitelná sociální situace.

Teď musím odbočit a promluvit o svých mnoha výletech do Latinské Ameriky. V roce 1985 a ani před tím, 1980, jsem už nikde neviděl hladové lidi, jako během své první návštěvy před 13 lety. Chudí lidé tam samozřejmě jsou, když si význam slova chudoba předefinujeme do osmdesátých let. Ale hladem tam už lidé neumírají. To je velká změna. Nejvíc mě překvapila nevídaná prosperita v pěti jihovýchodních mexických státech. Takže situace se mění, i když pomalu.

Největším problémem v Guatemale tedy není revoluce, kterou by se tam uměle snažily vyvolat fanatici vycvičení na Kubě a v Nikaragui.

Víme, jak pochodil revoluční playboy Che Guevara v Bolívii. Rozhodl se zavést revoluci v zemi, která provedla agrární reformu v r. 1953. To mu bohužel uniklo. Takže za celou dobu svých akcí v Bolívii politicky neinformovaný Che neměl nikdy víc než pat-

DÍVKA PRODÁVÁ HRNCE V SAN DIEGU

náct stoupců z řad domorodého obyvatelstva. Jak by také bolivijské vesničané mohli sledovat velkého revolucionáře, když museli obdělávat svá políčka? V Guatemale je situace bohužel jiná. Nebyla tam velká zemědělská reforma jako v Bolívii, ba nebyla tam ani malá reforma, jako třeba v Peru nebo El Salvadoru nebo v Mexiku. Sedmdesát procent orné půdy je v rukou dvou procent obyvatelstva, přes dvacet procent v rukou několika dalších latifundistů. Prostý lid prakticky skoro žádnou půdu nevlastní. Reforma byla zcela mírná, téměř nepatrná. Od r. 1970 pouze 10.000 bezzemků dostalo jakýs takýs záhumeček - a to je v zemi se sedmi a půl milióny obyvatel jako když plivne do jezera Atitlán. Tak tohle je ta guatemalská curva peligrosa.

Situace se může změnit k lepšímu. V listopadu 1985 budou v Guatemale po mnoha letech první demokratické volby. Jestli se nové vládě podaří provést zemědělskou reformu, tak se v zemi revolucionářům povede jako Guevarovi v Bolívii. Pokud se nic nezmění, budu kamarádům vykládat, že jsem do Guatemaly jel proto, abych zemi viděl, než ji převzou komunisti, jak jsem vtipkoval na začátku.

Mayská Madona

V Guatemale si cestovatel nemůže nezapomenout na film. Náměty? Asi jako u toho mnichovského optika. Vytráhnete šuple sociologické a máte plno námětů o vesničanech, kteří se v tisících stěhují do hlavního města. O ženách, nosících náklady na hlavě a děti na zádech, o prani prádla pod vodopádem u toho jezera Atitlán, kam jsme před chvílí plivali. Vytráhnete šuple etnografické a máte historiky o vyšíváčkách huipilí ze San Lucas Tolimán, o tkalcích čamar z Momoste-

nanga, o mužích ze vsi s malebným jménem Todos Santos Chuchumatán - Všichni svatí z Čučumatánu - kteří si sami háčkují překrásné límce a manžety ke košilím. Slovo Čučumatán se stalo oblíbenou nadávkou v naší rodině. Pak je tu ještě šuple historických památek. Tikal, snad nejkrásnější mayské památky vůbec, Piedras Negras, nepřístupné ani po zemi, ani ze vzduchu, ale jen po voru na dravé řece Usumacinta, Zaculeu poblíž Huehuetenanga v západní Guatemale, kde vedle pyramidy na malé hoře sedláček s traktorem oře. Nebo by se mohly točit filmy o malebných guatemalských městech a trzích. Mimochodem: ta složenina "-tenango" ve jménech měst znamená "místo". Tak Momostenango je místo oltářů, Quetzaltenango je místo, kde se vyskytuje národní pták quetzal, Chichicastenango je místo zaplavené kopřivami. Podle tohoto vzoru domorodci překřtili krásné letovisko Panajachel na břehu nádherného jezera Atitlán, s výhledem na tři sopky, obrázek, zdobící pohledy, talíře i mince. Protože se tam od šedesátých let vyskytovalo plno hippies a jiných amerických vlastců a bohémů a drogistů, říká se Panajachelu téměř běžně "Gringotenango". Ale zpátky k filmovým námětům. Až obalamutím nějakého investora o sedmdesát tisíc dolarů, natoším hodinový dokumentární film o dívce, kterou jsem zahlédl z autobusu.

Bylo jí patnáct, možná šestnáct let. Stála uprostřed čtyřproudové třídy v hlavním městě, auta, nákladky i autobusy frčely kolem ní, zamořovaly vzduch černou mlhou a velkým rámušem. Ta dívka stála přehně uprostřed, na chodníčku, který nebyl širší než dvě stopy, asi šedesát centimetrů. Stála tam nepohnutě, skoro jako socha. Na levé ruce držela svou asi půlroční dcerku, která byla přísátá k mat-

DĚTI Z MOMOSTENANGA

čině prsu, diskrétně odhalenému pod staženým ramínkem laciného trička. Ve vztyčené dlani pravé ruky ta mladá žena držela vzácnou orchidej s celým trsem, jestli se tomu tak správně říká. U nohou měla ještě jednu drahoucennou orchidej z pralesa. To bylo zřejmě všechno, s čím přišla ze své vesnice v džungli do hlavního města. S nemanželskou dcerkou a dvěma orchidejemi, které se snažila prodat. Ta dívka se po dlouhé minuty nepohnula. Stála a čekala na kupce.

Ten film by byl samozřejmě o ní, o její rodně, jejích přítelkyních, o mladých lidech, kteří každoročně zvyšují počet obyvatel v hlavním městě o celých osm procent, a snaží se tam přežít. Mayská Madona není výjimkou. Šedesát procent dětí v Guatemale se narodí svobodným matkám. Proč odešla ze své vesnice v džungli? Kde vzala ty orchideje? Jak žije její rodina? Co hledá ta mladá žena v hlavním městě, kde spí, jak se užíví? Kromě ní bychom také ukázali každodenní život její vzdálené příbuzné, která jí nechává přespát v chalupě na předměstí, zachytili bychom ji, jak každého rána vyráží do ulic s metrovým košem ovoce na hlavě a s nejmladším dítětem na zádech, doprovázená svou šestiletou dcerkou, která trpělivě nese v mantlé na zádech svého skoro dvouletého bratříčka.

Tak tohle by byl film, který bych natočil o Mayské Madoně, v krásné Guatemale, ale ještě před tím, než se tam něco zvrhne v té nebezpečné zátáčce. □

Ota Ulič

Znovunavštívení Jižní Afriky — III.

Vymotali jsme se ošklivými černošskými předměstími Pretorie, víc odpadků, haraburdí než na rezervacích amerických Indiánů, a to už je co říci. Směr obratník kozoroha, za obratník do tropů.

Ale do "Zeleného pekla" rozhodně nedojedeme. Kdepak neproniknutelné džungle, liany, jen je Tarzan rozhoupat! Nikoliv močály, bičující lijáky a permanentní vlhkost, i když neprší, a boty přes noc beztoho zplesniví. Tak si lze například užít na Borneu, v Malajsku, v části Brazílie, Indie, ba i části Floridy. Kdežto v Jižní Africe - a vlastně ve valné většině Afriky - je nedostatek vláhy i zeleně. Jsme tu na převážně "hnědém", na troud pečném kontinentě.

Tento severní Transvaal před námi je velikánská rovina, s načervenalou půdou, nevábny trnitými stromy, keři, všelijakým křovím. Savannah čili prerie, step, a ani jeden kokosovník, chlebovník, banánovník, palma královská datlová.

Rádio v Datsunu funguje, bedlivě nasloucháme. V meteorologických předpovědích se opakuje do angličtiny převzaté afrikánské slovo "veld", předtím, předpokládám, že převzaté z germánského "feld" - pole, políčko. tedy highveld - náhorní rovina, plateau; lowveld - dolina, nížina. Jedno přechází v druhé náhle, někdy v pravém přímo úhlu, kilometrový to schod. Schod se jmenuje "escarpment", rovněž časté rozhlásové slovo, a v Procházkově česko-anglickém slovníku se dozvídám: "úbočí, val, stěna zákopu". Též stěna tato horská. Těší fotografy a ještě zajímavější příležitosti poskytuje motoristům, každým kilometrem sto metrů nahoru či dolů. A tudy někdy se kutáleli pronikající voortrekkers s volskými povozy, pošetile to odvážné karavany.

Silnice N 1, první národní, rovná, dvousměrná, neděravá asfaltka, ale kdepak autostráda - z Tábora do Třeboně třeba vede něco impozantnějšího. Míjíme nevábny motel, motýlek. Ale jak to, že nevábny, vždyť tohle je Afrika, takové přístřeší najít, když se nám před lety polámalo vozidlo v Tanzánii!

Po levé straně silnice, metr, dva metry daleko, je hranice světem neuznaného státu Bophutatswana. Tam se budeje, investuje. K zájezdním obchodu s uměleckým domorodým zbožím přijel s nákladním autem občan z rovněž neuznaného bantustanu Lebowa a pustil se do vykládání několika tuctů zcela totožných hrnců a štítů. Ponoukl jsem ho k výkladu o situaci: Ano, doba je obtížná, ale nezávislost má přece jen nějaké výhody. Dříve nám všechno kontrolovala

R.S.A., teď si například sami rozhodujeme o školství, co se má vyučovat. Máme už i své letiště.

A též mají v Lebowě vzácné strategické minerály, ty až se začnou dolovat, Lebowa, vzdor nedostatku diplomatických styků, zbohatne, zazáří, přetvoří se v Kuvajt Afriky.

Projíždíme několika městy, hodně se sobě podobají. Kvetoucí parky, jako by panujícího sucha nebylo. Bougainville, poinsettie, hodně lahodných barev kolem domků v úhledných zahradách, pipaljí je černoši za pár randů. U nás je hlavní ulicí Leninova třída, dříve Stalinova; zde je Voortrekker Straat, třída pionýrů.

Město Nylstroom-a proč se tak hezky jmenuje: Pionýři se doploužili k potoku a studiem mapy na zadní stránce rodinné bible došli k závěru, že toto jsou věru prameny Nilu. Závěr jim stvrdil pahorek, prý ve tvaru poškozené pyramidy.

Potgietersrus, další město na cestě, je pojmenováno po pionýru Piet Potgieterovi. Jdu směřit peníze do Volkskas, lidové banky, jež hrála značnou roli v úsilí Burů dostat se k moci. Sedláci, že prý hlupáci, v politickém a zejména ekonomickém područi spolumobčanů britského původu, si před druhou světovou válkou založili banku - vzdorokampeličku, a dnes je to titan se stovkami odboček. A teď v jedné filiálce odevzdáváme dolary, bereme randy. Neopálené blond slečny, trošku do kulata, úřadovaly stylem jak Prvního světa (rychle), tak Třetího světa (komplikovaně).

Vlevo před Nylstroomem je ona Bophutatswana, vpravo z Potgietersrusu, hodinka jízdy a dojde se do Afriky nemodernizující. Všechno dosud asi polovina černých Jihoafričanů nemá ponětí o bělošském způsobu života. V jejich končinách nikdo nemrští Molotovův cocktail, tam čekají zcela nemoderní nebezpečnosti.

Zpráva z vesnice Khureng nedaleko města Zebediela, ona hodinka jízdy několika stoletími nazad z hlavní silnice: Rok 1984, zde se vykonává spravedlnost upalováním provinilců. Za čtrnáct dní za hromobití šest blesků způsobilo škody na majetku. Poškozená rodina si objedná čaroděje, ten s pomocí magického zrcadla a kůstek vržených na prašnou červenou půdu zjistí osobu, jež se provinila, že blesk udeřil. Zub za zub, oheň za oheň, pachatel je přivázan k poprávcímu stromu a upálen.

Simon Dadlo, pokřtený mladík s ambicemi stát se konduktérem u dráhy, poskytl instruktáž. Blesků jsou dva druhy: ty, co neublíží, poslal Bůh; ty ubližující posílají osoby, co se věnují černé magii.

Případ sedmého blesku: Zasáhl domorodou chatrč. Svoláno politbyro čarodějů zjistit pachatele. V tomto případě zjistili třicetiletou pachatelku jménem Maria Kekana.

"Blesk jsem nezpůsobila, ale rozsudek jsem přijala," řekla paní Kekanová v pozdějším interview. "Kdybych utekla, tak upálí některého z mých příbuzných," dodala. Čili kolektivní trestání stalinskou metodou, Andrej Vyšinský by postup pochválil.

Tak proč nedošlo k jejímu upálení?

Šťastná náhoda, muška zlatá. Již po rozsudku došlo ke svolání rozšířeného čarodějnického politbyra a k němu přizváni kandidáti členství. Těm - v rozporu se stanovami strany - bylo dovoleno ex post facto v případě paní Kekanové hlasovat. Kandidáti čarodějové též použili magického zradla, vrhli kůstky na prašnou červenou půdu a po důkladném studiu se přesvědčili o nevině obžalované. Vyšinský by jistě nesouhlasil. Navíc vyložená to frakční činnost - další porušení stranických norem.

"Vy běloši nám nerozumíte a nevěříte," pravil bosý náčelník vesnice pan Elef Aphane, povoláním též učitel, a jeho kolega, pedagog Cornelius příkyvoval. Vesničanu třeba někdo ukradne melouna. Okradený se vydá za čarodějem. Ten se dá do práce, soustředí se, prokletí vyšle do velké dálky, až padesát mil daleko, a výsledek je ten, že zloděj přijde s melounem a s prosíkem, aby černé prokletí bylo snáto.

A proč že toto rasistické úřady dovolují? Z dvou důvodů rozličné povahy. Jednak strach z redistribuce je mocný převýchovný a hlavně odstrašující prostředek (vizte § 1 čs. trestního zákona o účlodej přijde). Za zabít zabít. A jednak do toho rasistům nic není, neboť tato oblast je v bantustanu Lebowa, zde bělošské předpisy neplatí. Tad se například v neděli smí čepovat kořala, což je v R.S.A. zakázáno.

Na hlavní silnici pokračujeme se starosvětskými a novosvětskými motivy. Mají tu - a v celé zemi - dopravní ukazatele, jež bych rád viděl například v Evropě. Ukazují totiž, kolik je kilometrů k hotelu, restauraci, k odpočívadlu podél vozovky. Kamenné lavice a stůl pod stromem, někdy i strom chybí - ale aspoň něco. Porovnejme třeba s ježděním po anglických silnicích, úzkých, naprosto k nezastavení, natož k polední pauze se šlofikem v trávě.

A přišel k nám pavián, na zádech dítě a v hubě pomeranč.

Kdepak jste pane paviáne, paní paviánová, sehnali pomeranče?

V tamější končině totiž nic citrusového neroste.

Prudce jsem musel zabrzdit, přes cestu mířila ne ještěrka, ale ještěr, aspoň metr a půl. Kdo mi to ale uvěří? Obluda zmizela v křoví dřív, než jsem stačil namířit kameru.

VENDSKÁ VESNICE

Fotografuji aspoň ceduli se zeměměřičským sdělení, že toto je obratník kozoroha. Nuže postavte se jednou nohou do mírného a druhou nohou do tropického pásma.

A oběma nohama jsme v Pietersburgu, centru severního Transvaalu, kdo ví po kterém voortrekkerovi je město pojmenováno. Zde tedy srdce Buráků, jakási jejich Haná.

Od Hanáků Buráků jsme si odskočili doprava na východ k tmavým kopcům, tedy již únik z totální roviny, k černošské University of the North. Exkurzi v moderních prostorách a budovách jsme si rozmysleli. Studenti se tvářili nevěle a pár jich zahrozilo pěstí. Však je to jedno z učilišť, bohatých na stávky, občasnou destrukci a dost permanentní politický radikalismus. A třináctiprocentní úspěchy s ukončením studia v termínu.

Toto je rovněž Lebowa, ale víc než padesát mil z Khurengu. Sem čarodějové nedosáhnou s převýchovnými magiemi.

Naši nejsevernější transvaalskou zastávkou se stalo město Louis Trichardt, pojmenované, - ano, uhádli jste - po voortrekkerovi Louisu Trichardtovi, pionýru z nejznamenitějších. Vedl karavanu dolů z kopců k Indickému oceánu. Jak tehdy zdolat horské svahy, stráně, mužové se již vzdávali, metodu sestupu pro volské povozy vyřešily ženy. Výprava se vypořádala se slony, lvy, krokodýly, zdolala hanebné vodní toky, ale v cíli podlehla malárii - komárům zabíjákům.*

Pár kilometrů za Trichardem, v kopcích, zeleni, stranou, na velkých

* Cílem Trichardtovy expedice bylo dnešní hlavní mozambické město Lourenco Marques - vyslovte "Marx". Překvapuje mě, věru mě mate, proč marxistická vláda poručila přejmenování na Maputo.

pozemcích, obsypané, místy až zasypané tropickou květenou, jsme objevili "clouds and hotel" s dvojjazyčným mottem "Dop en dut" a "Booze and snooze".

Burské prostředí, ale s britskou formalností, málo nám pochopitelnou. Proč vstupovat do jídelny s respektem, příslušícím katedrále, v žaketu a s plným soustředěním na konzumaci mistrných kulinárních výsledků v tradici Albionu, tedy vesměs šlichty, hanebných poleointopů, jež lze prát jen vlastním větším nepřátelům?

Umytí, slušné odění, jsme se dostavili ke stolu v jídelně téměř již zaplněné. Páni v tmavém, dámy v dlouhém, na zdích hlavy a rohy ulovené zvěře.

Způsobili jsme šum. Nikoliv nepřátelský, nicméně šum. Hlavy u stolů se otáčely, pozorovali jsme výraz podivu - ale ne ten, který bych předpokládal u carské smetánky v okamžiku, kdy jí na hostinu zasklenými okny vletí bolševici, rozdupávající kaviár a křišťálové předměty. Ne, nikoliv, jihoafričtí běloši si nás prohlíželi s podivem bez postřehnutelného negativního náboje. Asi jako kdybych přišel hodovat v doprovodu zebry, zebra způsobně usedla, rozložila ubrousek a docela dovedně zacházela s příborem.

Číšník přinesl jídelniček nezvyklého typu. Ne totiž označení krmě vlevo a za tečkami cena vpravo - a být to v Československu, ještě s další kolonkou - 100 g. sk., sto gramů s kostí. Vše, co jsme měli před sebou, byl seznam chodů a jen s jednou jedinou cenou R 6.00. Šest randů.

To je cena za jeden každý chod? zeptal jsem se. Nikoliv - za celé poschodí. Kolik si můžeme vybrat? Kolik chcete. Vše.

Šest randů se rovnalo čtyřem dolárům. Přijet v době tohoto sepisování, téměř bych u našich břehů platil ek-

vivaient ceny za jeden hanebný hamburger.

***

Dál na sever k Zimbabwe a natož pak za řeku Limpopo do Zimbabwe jsme nejeli. Příliš tam zavádějí marxismus-leninismus v tropickém provedení a též vřždění v kraji. A navíc jsme měli pozvání jakožto V.I.P. - velice important persóny - na tribunu státních a stranických pracovníků, domácích a cizích. Vendo, kde jsi, kdo jsi?

Inu, bantustan, necelé dvě hodinky jízdy na východ z Louise Trichardta. Rozsahem 6,500 km², severočeský kraj je o něco větší; obyvatel 500,000, z toho 70% zaměstnaných mužů má práci v R.S.A. Tl jsou zdaleka největším zdrojem valut. Když začala nezávislost, země všeho všudy poskytovala 12,000 pracovních příležitostí.

Znovu se vracím ke krajanovi, který mi vyprávěl o bantustanech a užil analogii s praotcem Čechem. Jak my jsme přišli do prázdné země k Řípu jedním směrem a cikáni druhým směrem. A oni stále přichází, hrozně moc se rozmnožují, jsou neasimilovatelní, a z nás se stala zmenšující se menšina. Proto tedy zřizování bantustanů - cikánstanů tamhle za Popradem u Medzilaborců, ať si tam Rómové vládnou podle svých zvyklostí, ale sem k nám je pustíme jen jako gastarbeitery - kopáče, dlaždiče, kanálpucry, to ano, ale nic víc.

Slovo "venda" prý znamená "příjemné místo", à la bellevue, krásná vyhlídka, vila Boženka s gypsovými trpaslíky a muchomůrkami na zahradě. V minulosti prý místo velké slávy - ale velkými slávami, někdejšími královstvími, císařstvími, se v Africe chlubí kdekdo. Jen ať nelábruji: jak by mohli budovat kulturní imperia analfabeti, jak by mohli bez znalosti písma zanechat příštím generacím důkazy o své údajné velikánskości?

Něco málo z minulosti se ale traduje dodnes. V jezeře Fundudzi, symbolickým kulturním centru země, snad asi jako v Jiráskově kraji, údajně sídlí python, óbrhad - bůh plodnosti. Dodnes se pěstuje taneční ceremoniál, jímž dívky jsou přivítávány do pubertálního věku. Adeptky napodobují hadí pohyby, opěvujice tělesnou lásku a skoro denně se tak někde tančí v Riphabuliki Venda. Der Wochen-spiegel uveřejnil am Freitag 7. September 1979 na sedmé Seite podobnou třinácti vědných dorostenek, bílé zástěrky přes chmýří, jinak nic; maličká hadérka, radost pohledět, natož podržet.

Venda je etnický homogenní - relativně tedy. V půlmilionové zemi je 27 kmenů. Zulové jich mají víc než 200. Řeč luvenda se píše latinkou, jako ostatně všechny jihoafrické řeči, a

pod některými souhláskami bývá háček vzhůru nohama: nemám tušení, jak se to pak vyslovuje. A jako mnohde jinde, i luvenda si vypůjčila a přizpůsobila evropské termíny, takže doktor je dokotela, sestra je sisita a major - generál je medzha - dzhenerala.

V září 1979 nastala nezávislost. V národním erbu dva sloni drží štít, na němž rovněž zpodoběn slon, pod štítem slova shumela venda, a pod písmenem "D" onen obrácený háček. Vlajku mají v neagresivních, nevnučujících se barvách - ani černé, ani červené. Čtyři pruhy a uprostřed na žlutém štráfu písmeno V, jako by je tam vsadil sám Winston Churchill.

A tak teď je tomu právě pět let, důvod k celotýdenním oslavám Anivesari Ya Vhutanu Riphabuliki Ya Venda 1979-1984. Proto tam spěcháme, nikoliv již nudnou krajinou. Z roviny do kopců, do zatáček, na svazích domorodé vesnice jak z turistických kalendářů, kulaté domečky, tak jak má rád Tokološ.

Hlavní město Thohoyandou (sloní hlava) lze nalézt jen na nejnovějších mapách. Před pěti lety zde v buši ještě vůbec nebylo. S budováním se hodně pokračuje, ne ale v těchto dnech velké slávy. Vlajky vlají na každém pouličním stožáru.

Za několika kopci jsme našli Suid-Afrikaanse Ambassade a vyzvedli V.I.P. cedulky do klopy, s oprávněním na protekční zacházení. Pro další dokumenty jsme odjeli do hotelu - konglomerátu Sun International.* Parkoviště napěchováno černými mercedesy s vlajkami potentátů. Jeden zrovna couval a souseda pořádně nakřápl. Slečna velmi reprezentativního vzhledu mi přidala plochou krabičku, v ní na modrém sameťu pěticentimetrová medaile. Blyštívá, ale zcela zlatá zřejmě nebude. Na rubu sloní státní znak, na líci líce Jeho Excelence Muhulisei Khosikhulu Vho - Patrick R. Mpephu Phuresidente Wa Riphabuliki. Výsledek prohraných voleb zrušil. Je prezidentem na doživotí jako dr. Husák, je absolventem pěti tříd obecné školy jako dr. Bil'ak.

Zajímavý kontrast: pro neexistující mezinárodní vztahy mají výraz Vhushaka Na Dzithana a vnitřním vztahům, vnitru, říkají Zwa Munu.

Velká moderní rozhlasová budova a malé nemoderní letectvo Vendair. Viděli jsme jen jeden přístroj, připomínal letadélko, v němž Neguš odlétl v třicátých letech z Habeše, agresor Mussolini mu v patách.

Největší oslavy připadly na 13. září, den nezávislosti - Duvha Lihulu La Tshihumbudzo.

Brány sportovního stadiónu otevřeny v 8 hodin ráno: Magethe A A

* S ním se budeme potkávat ve všech sousedních zemích. Pohltit americké Holiday Inny, vystavět a dále staví nové podniky.

Vulwa. Až se stadión naplní, bude tu podstatná menšina celého národa.

Lid kráčel ze všech směrů, sjížděly se nákladní vozy s vojáky, hlavy měli ostříhané jako u nás za Čepičky.

Prošli jsme několika kontrolami a dostalo se nám uvedení na V.I.P. tribunu, do čtvrté řady. Dolů se tedy budeme dívat na ministry a hosty, až se dostaví. Pořadatelé rozdávali mnoho kopií týchž propagačních materiálů.

Muzika nekonečná, skřeky, píšťaly, a v aréně se mátožně pohyboval, ploužil jakoby v polotanci obstarožní šaman, zabaleny v kůžích, kůžičkách.

Zmáčkl jsem magnetofon, abych zaznamenal dojmy. Pro jistotu jsem povídal česky, teď sem z toho něco přepíšu:

Vedle nás si přisedla běloška s dvěma dětmi a z kabelky vyňala krajkovou dečku. Za chvíli přišel její manžel Burák, major jihoafrické armády, vzal dečku a šel ji rozprostřít k mikrofonu na prkénko, jakési povídko, odkud bude mluvit prezident. Organizuje to tady jihoafrická armáda, vysokánský důstojník, s jmenovkou Pretorius, víc bursky se nelze jmenovat. Pár vousatých chlapíků, hezkých, elegantních, jakoby francouzského stříhu. A nejvyšší generál krasavec, tomu je tak čtyřicet.

Pod námi na pár kroků jsou vítání pohlaváři, dobře na ně vidíme. Mrož v běžovém, bílá kravata, černá košile, dává příkazy mladšímu pořadateli ve smokingovém saku, bílých kalhotách, s červeným motýlkem a fižičky.

Vlevo od nás si dáma rozepnula podprsenku, vyňala krásné, velké, čokoládové ňadro a robátko se do něj zakouslo.

Černí oficiři, zelené nárameníky, stříbrné hvězdy. Dostávají se civilisté, starostové, kmenoví šéfové, strejdivé konšelové. Téměř všichni v černém, trošku opraném, nepříliš padnoucím, jako na českém vesnickém pohřbu. Všichni si potřásají pravice-mi.

Naší řadou se prodírá bosá paní, kolem lýtek má dráty. Jak se proklešťovala, každého se chytila za nohu, aby neupadla. Mně zanechala na kalhotách velmi zřetelný otisk pěti prstů.

Na hřišti je rozbalován červený koberec. Divčí pěvecká tělesa, dalekohledem si ověřují jejich chvalitebnou kvalitu.

Teď na hřišti shromažďují mrzáčky. Děcka ubožátka se podpírají, slepci se drží za ruce, kdosi vidomý je v čele patetického řetězce.

Oficírský bílý chlapeček vedle mě spadl a hrozně řve. Zkriplované dětičky se šinou zcela bez hlesu.

Dle programu arrival of dignitaries, příjezd papalášů: U Swika Ha Vhahulisei.

Z mikrofonu se ozývá informace o jménech a titulech hostů, vystupujících z černých mercedesů. Po každém jménu a titulu odrátovaná ba-bička se rozvřeští vysokým trylkem,

podobně se vyjadřují arabské, berberské ženy, kvilející o pohřbech.

Fyzicky velmi pohlední potentáti, ministr vnitra, s krásnou, nepřilíš tmavou manželkou. Vzhled a elegance jako mezi aristokracií na Haiti.

Do arény pronikl zcela ožralý muž. Motá se, snadno je lapen a vyvečen za bariéru.

Přijel ministr zahraničních věcí v zemi bez zahraničních věcí. Oznamování "Honorable minister" tento, onen pokračuje, od méně důležitých k důležitějším.

Pár uniformem a pak kdosi v civilu s masivním zlatým řetězem kolem krku.

Stadión se naplňuje, přibývá na horku a též na jásotu, přijíždí velikáni z jiných bantustanů. Cylindry, frak, státnickou šerpu přes hrud. Lennox Sebe, prezident z Ciskei dělá dojem zlověstného antracitového chrousta, vzdor zelené šerpě a luxusnímu množství medailí.

Místo černého připloužil se mercedes zelený, nadměrně absurdně dlouhý, takový ten dachshund. Vystoupila vysoká impozantní postava - Kaiser Matanzima, prezident z Transkei. Odrátovaná babička nás ohlušuje svým nadšením.

A jásoty konečně vrcholí, v černém lincolnu na červený koberec přijel náš zdejší vendský prezident Mphephu, jehož medaile mě tlačí v kapse.

Pěje se národní hymna Pfano Na Vhuthini, Nad Tatrou sa blýská, Mune Wa Dzithaka? hromy divo bijú.

Vojenská cvičení a přehlídka: Nyo-nyologo Ya Maswole.

Jednotky černé a bílé, tedy jednotky místní a rasistické poradní. Jednu z poradních vedl pořizek, jakoby štangast u Pinkasů, druhé velel dlouhý brýlatý intelektuál, a v čele dvou zbylých stáli dva krásní, svalnatí zabiáci.

Vojáci při pochodu hodně mávají rukama britským stylem, též salutují britským stylem, s dlaní otočenou ven, od čela, k salutované osobě.

Vystřelování z kanonů, valí se k nám kouř.

Prezident se pustil do projevu. Škobrtal, hovořil skoro hodinu, našťásti amplióny z větší části selhaly, není mu rozumět, nevidím, že by se někdo pokoušel o nápravu.

Stadión přecpán, davy se valí do arény. Zasahují pořádkové jednotky v hnědých uniformách do buše, bez nárameníků, a buší do vetřelců holemí. Vetřelec poodskočí, a jen co voják poodejde pár kroků, šup a je zpět na svém ilegálním místě.

Rízná vojenská muzika s bubeníkem v leopardí kůži.

Přijíždí motorová vozba. Po nákladních vozech vhodných patrně pro rozvoz mléka příhučely zajímavé, moderní stroje s obožřivelným určením.

Do dráhy jim vběhl občan - opilec, nacionalista či obojí - úspěšně kličkuje a uniká pronásledovatelům s klac-

ky. Národ se raduje a hlasitě mu fandí.

Nad námi se objevuje helikoptéra (Helikhophutha) s vlajkou, blíží se konec, závěrečný ceremoniál: Vhutambo Ha U Tsiswa Ha Fulaha.

Podařilo se nám odjet ještě včas, než se rozjařené davy začaly ušlapávat. Dokonce jsme i stihli záskok na smažené kuře v Kentucky Fried Chicken na první a dosud jediné supermarketové prostoře.

Tak tento bantustan, je to tak hrůzný vynález? Je ovšem ekonomicky závislý, ale psychické závislosti aby již bylo méně. Například apartheid tu není, neexistuje. Obyvatelé Soweta si víc vydělají, ale jsou v područí. To málo, co my tady máme, je naše.

A třeba si tam mezinárodní uznání vyčkají, vytrucují, budou-li mít hodně času, trpělivosti a štěstí.

* * *

Z Vendy jsme to měli jen sto kilometrů do Kruger Parku - známého, slavného, a nejstaršího v Africe.

Park - ve smyslu "přírodě zanechaná končina" - to není nejmenší: skoro 2 milióny hektarů, táhnou se 400 kilometrů, od Limpopo u zimbabwské hranice na severu, ke Krokodylí řece na jihu, vše podél marxistické mo-

VENDESKÝ PREZIDENT

zambické hranice. Šíře parku nepřesahuje 100 kilometrů. A proč že se v r. 1898 rozhodlo mít přírodní rezervaci právě zde? Mezi důvody nutno přičíst moskyty, zdroj malárie, a mouchy tsetse, udělovatelky spavé nemoci. Jiný hmyz kosil dobytčata, řádila tu i naše evropská kulhavka, zkrátka, končina nevhodná pro pokojný farmářský život. V dnešní době kromě

ČÍM JE DVACÁTÝOSMÝ ŘÍJEN PRO NÁS V ZAHRANIČÍ

Symbolem — slavné minulosti

Svědectvím — výsledků práce, bojů a obětí generaci v zápasech o život ve svobodě osobní - národní a státní

Výzvou — k boji s dnešním zlem držícím ČECHY a SLOVÁKY v područí jejich vlastní zemi

Zdrojem víry — ve vítězství civilizace, v níž stát slouží člověku

Příkladem síly — myslí a srdci miliónů lidí, kteří se NIKDY nesmířili s přechodnou tyranii

Hvězdou naděje — v rostoucí sílu svobody lidu dnešní a příštích generací

Bata Footwear
Division of Bata Industries Limited
Batawa, Ontario, K0K 1E0

Služba čtenářům

50ti letý inženýr žijící v Kanadě, podle horoskopu Panna, 175 cm, s všestrannými kulturními zájmy, hledá pohlednou partnerku, vážnou i veselou do 45 let. Foto potěší. Zn.: "Žít pro sebe."

* * *

37 letý, 167/64 začínající v Texasu, hledá dívku nebo ženu pro další život. Zn.: "Ve dvou se to lépe táhne."

* * *

28letý, svobodný geolog, hledá někoho, kdo mu pomůže do Kanady či USA. Zn.: "Po dvou letech v Německu..."

PŘEHLEDKA NA HRÁSTI

turistů se tu vyskytují toliko různí osvoboditelé, na cestě svrhnout rasisty, a ti, co jdou opačným směrem, svrhnout komunisty.

Vjezd do parku, brána jako na hranici třídně rozděleného světa. Vypsát papíry, zaplatit poplatky, dostat identifikační ceduli s registračním číslem, brožurky a mapy, plus pytlík na odpadky. Však nikde jsme pak neviděli kousek odhozeného papíru či prázdnou konzervu.

Přes noc se smí setrvávat jen v několika kampaech, v táborech s ohradou, jakoby to laager pionýrské paměti. V šest večer se zavře brána a je to. Uvnitř benzínová pumpa, obchod se spotřebními statky, též vínem a masem, jež možno venku hodit na rožeň. Též restaurace a informační centrum s výstavkami. Nejužitečnějšími jsme shledali instruktáže o trusu: když jsme pak potkávali kopečky různých barev a tvarů, mohli jsme dedukovat, kdo nás právě předešel.

Uvnitř uzavřených kempů v privátních pokojích, motelových prostorech, někdy i s doškovou střechou, moderní chýše do kulata, k potěše Tokološe a nás návštěvníků, nikdy nebyly klíče. Nezamknutelné prostory, divný to pak pocit pro člověka s větším množstvím peněz a přivezených dražších krámů. Tuto zkušenost jsme předtím zažili jen jednou - v rudé Číně.

Náš první kemp se jmenoval Punda Milia ("pruhovaný osel" čili zebra ve swahili). Koncept spravedlného rozdělování, dle původních předpisů apartheidu: celkem deset kempů pro bílé, celkem jeden pro nebílé. Zda se to dnes dodržuje? Nevíme. My jsme nedodržovali. Hlavy se někdy v restauraci otočily, ale nic víc. Ale nikde jsme cestou nepotkali nebílé návštěvníky.

Pět botanických zón, ta nejsevernější je nejsušší a nejteplejší. A do té jsme právě z Vendy přijeli. Jenže i ty ostatní byly nejsušší a nejteplejší.

Barva hnědá až šedá, stromy ohryzané, často mrtvé, v podobě abstraktních soch na válečných hřbitovech.

Tak tady by všeho všudy mělo být ptactva 450 druhů, stromů 300, savců 106, ryb 50, žab 40, hadů 34 druhů.

Celkový počet savců se odhaduje na čtvrt miliónu, nejpočetnější jsou laňky impaly - těch je 100.000. Bůvolů 27.000, zeber 9.000, slonů 7.500, žiraf 4.000, lvů 1.500, levhartů 900 a ani jeden springbok, druh antilopy - národní jihoafrický to emblém, v erbu ho mají. A v místě Skukuza je národní jateční podnik, zpracovává nadbytečnou zvěř a vyrábí ony sušené biltongy, jež jsme spolu vezli a občas žvýkali.

Tak kde se tato zvířecí velemnožství skrývají? Jeli jsme totiž už aspoň půl hodiny a nepotkali ani sysla.

Dodatečně si počítám na prstech: jeden savec na osm hektarů, dva turisté ročně na jednoho savec.

Přyc z asfaltky na vedlejší stezku, oči si začínají zvykat a výsledky se začínají dostávat: Hele, támhle, no přece támhle za tím stromem - a rozvážně tam žvýkal kudu s rodinou. A vbrzku ostrozraku netřeba, přijeli jsme totiž k nohám žirafy, žvýkala co si v oblacích. Kolem se hnal pštrosí komando, na ty pozor, to jsou bestie, pařátem rozpařou břicho.

Kluk si začíná odškrávat na seznamu, co už jsme viděli a co ještě zbývá. Přebývalo hodně bizonů, zeber, u shromáždění impal jsme už pak ani nezastávali.

Potlačuji zívání a souhlasím s výpravou na ranní šoulačku. Ale mám štěstí - tam kam rodina minila mířit, je zákaz vjezdu: třeba se propadl můstek, třeba je v průběhu zátaha na teroristy či bojovníky za svobodu.

Takže pojedeme jinudy, podél mozambické hranice, na jak zoologické, tak politické safari.

Napřed trocha školení: Portugalská kolonie Mozambik získala nezávislost v r. 1975. K moci se dostalo tzv.

Frelimo, místní KSC, a v zemi se 70 kmeny, celkem 14 miliónů obyvatel, z toho 90% negramotných, došlo k zavádění vědeckého socialismu. Kolik gramotných četlo Komunistický manifest či dokonce prolouskalo Leninův Materialismus a empiriokriticismus? Jeden z ředitelů ústřední banky připustil, že ani on, ani jeho kolegové při nástupu do funkce neměli tušení, co to je banka.

A s těmito kádry tedy budovat a kolektivizovat buš. Portugalci odjíždí ze země. Přichází ale jiný druh bělochů - komunisté portugalští, jihoafričtí, též tisíc poradců ze Sovětského svazu. Nemalá to ironie, málo známá ve světě pravidelně se rozčilujících kvůli neokolonialismu: Ve vládě černošského státu Mozambik jsou jen dva černoši, a sice prezident Samora Machel, bývalý nemocniční ošetřovatel, a ministr zahraničních věcí Joaquim Chissano. Například ministrem hospodářství je generál Jacinto Veloso, zcela plešatý, zcela běloch. Jihoafrický diplomat se mi svěřil se svou zkušeností ve vyjednávání s Mozambičany na nejvyšší úrovni: v první řadě sedělo pár černochů a za nimi větší počet bělochů. A ti říkali těm vepředu, co to je banka.

Ex-kolonie se rozpadává, kvetoucí komerční centrum Lorencu Marques dokvetlo. Akutní nedostatek veškerého zboží v zemi. Přebytek hesel na zdích. Severní Korejci dodávají politické plakáty, postavy na plakátech vypadají víc korejsky než africky. Bochnik chleba oficiálně stojí 6 metica. Za 1 dolar lze dostat 1.400 metica, 33x víc, než stanoví úřední kurs. Sovětský svaz, bratr nejbližší, dodává zbraně, nikoliv potravu. Tu dodávají západoevropské země a zejména USA, nepřítel lidstva.

Frelimo láká Portugalce zpět, jenže oni nepřicházejí. Potřebné kádry ale poskytují R.S.A. Bez pomoci rasistů by se provoz v přístavech a na železnicích pravděpodobně zastavil.

Pretorie ovšem nemíni zachraňovat komunismus; však podporuje protivládní hnutí Renamo (Mozambique National Resistance), jeho 19.000 bojovníků činí škodu ve všech 10 provinciích. Tvrdí, že bojují proti bílým komunistům. A komunisté podporují černošský African National Congress proti bílým antikomunistům v R.S.A.

Načež v březnu 1984 Machel a Baha uzavřeli smlouvu o neútočení a dobrých sousedských vztazích. Pretoria nebude podporovat Renamo, Maputo nebude podporovat ACN. Rozvratným žvlům se přikazuje opustit území.

Tanzánský prezident Nyerere smlouvu ztratil jakožto potupu celé Afriky. Moskva rovněž projevila značnou nelibost.

Tak tady za touto řekou Shingwezi to je. Řeka překvapivě široká, válí se v ní hroši. Prý jsou životu nebezpečnější, než lvi.

"Tati, koukej, krokodýl!" Hádám se,

že je to povalující se dřevo a odmítám si jít ověřit své tvrzení.

Najednou máme v cestě snad stohlavé stádo bizonů. Veliká to hovada, traduje se o nich, že dovedou rozdupat jakoukoliv šelmu. Na hřbetě jim sídlí ptáci a vyzobávají parazity.

Podél řeky se proměňovali sloni. Vylezl jsem s kamerou z vozu, porušil předpisy, sloni mě ignorovali.

Dorazili jsme do kampu Olifant s nejpěknější možnou vyhlídkou na vysokém plateau nad řekou. A dole na balvanech se rozvalovalo deset hrochů téže barvy. Až to teď vyfotografuji, budu mít na obrázku o deset balvanů víc.

Jakási rozhlasová stanice oznamuje bizární zážitek ze Swazilandu: dva blesky udeřily do mladíka v jednom dni. Dopolnední zásah přežil, odpolední nikoliv.

Černošské jihoafrické stanice - vášnivě sportovní reportáže a potom pořádná muzika temného kontinentu, plno rytmusu a bubnů. Jaký kontrast, když naladím mozambickou stanicí! Portugalské zpívání, lisabonské šansony, sladké přišišlávání, na něž se pamatují z Brazílie. Marx-leninské zpravodajství, hlasy to vyložene evropské, promouvají neafricky, však jejich ideologie je neafrická.

Další tedy ironie: rozhlasové stanice v bělošském státě rozmlouvají černošsky, stanice v Mozambiku si počínají opačně. Inu, nelze zcela podceňovat druh koloniální tradice, zděděnou řeč a třeba i mentalitu. Bývalé državy s britskou tradicí se liší od držav s tradicí francouzskou. A jistěže se Kubánek lépe domluví v dříve portugalské Angole, než v sousedním Zaire, někdejším Belgickém Kongu.

Ještě pár dní jsme popojížděli, kluk si odskrtával spatřená zvířata, zmeškali jsme jen několik nokturnálních šelem.

Dokončení příště

Ulčové

Zápisník Z'81

V Sovětském svazu žije přes sto národů a národností. K těm nejstarším patří Ulčové. Podle všesvazového sčítání lidu v roce 1979 jich je 2600. Ulčové žijí v ústí řeky Amuru. Centrem Ulčské oblasti je městečko Bogorodskoje. Denně sem létají letadla, po řece připlouvají rychlé lodě. Jiné spojení s vnějším světem neexistuje.

Regionalisté a etnografové vyprávějí, že Ulčové jsou lidé zdrženliví, vytrvalí a směli. Jsou všímaví, pozorní a pohostinní. Velmi si váží starších, své děti učí samostatnosti a pracovitosti. milují svou přírodu, která je v této oblasti mnohdy ještě nedotčená. Základním a tradičním zaměstnáním Ulčů je rybolov a lov zvěře. Hodně jich pracuje v lesním hospodářství. Jsou mezi nimi také vědci, umělci, spisovatelé, učitelé a lékaři.

"Přežitky rodového zřízení u nás zůstaly, až do třicátých let," říká učitel, dnes důchodce Petr Dejčuli z nevelké osady Uchta. "Lid se jich však rychle dokázal zbavit: vždyť lidé chtějí žít lépe. Dnes se způsob života Ulčů téměř neliší od způsobu života jiných národů SSSR. Moje rodina a můj lid žijí jako všichni ostatní. Jazyk, písně, tance, sváteční oděv a obřady jsme si ovšem ponechali."

Jaroslav Drábek ml.

Rudá záře nad Amerikou...

V newyorském nakladatelství Stein and Day vyšla před několika pár měsíci knížka pod názvem "Co dělat, až přijdou Rusové - příručka k přežití". Spoluautory jsou Robert Conquest, specialista na komunistické záležitosti v Hooverově ústavu pro válku, revoluci a mír na Stanfordské univerzitě v Kalifornii a Jon Mancip White, profesor angličtiny na státní univerzitě v Tennessee, lépe znám coby podporovatel úsilí mujahedýnských partyzánů v Afgánistánu.

Stoosmdesátistránková brožurka s obrázkem plačící sochy Svobody třímající kladivo a srp na titulní stránce je vskutku ořesná odpověď toho, jak bude vypadat život ve Spojených státech, až tam uchvátí moc komunisté. V úvodní části autoři odhadují, že to nebude výsledek globálního atomového konfliktu, nýbrž následek pozvolného odumírání americké odhodlanosti se vojensky bránit. Sovětský svaz pak udeří atomovými zbraněmi selektivně nebo prostě závěrečný americký odpor zlomí chytře vymyšlenými výhrůžkami.

Jak má potom průměrný Američan za okupace postupovat, tážá se autoři. Jestliže vaše rodina nebyla vybita, vyjma snad nějakého vzdálenějšího bratrance, který byl popraven jako velezrádce, a vaše ženy nebyly při okupaci brutálně znásilněny, tak se pokládejte za šťastného. Přišel jste sice o místo, vystěhovali vás z vily, kam se nastěhovaly okupační posádky, ale jste ještě živ. Sice jste ztratil úspory při měnové reformě, ale dostal jste podřadné místo v potravinovém skladu, s možností získat jídlo, i když tam jezdíte dvě hodiny nabitou elektrikou a musíte dvakrát přeseďat. Nu, ale dostal jste povolení navštívit příští měsíc nemocnou matku v sousedním státě po jen hodinovém čekání ve frontě.

Podle odhadu, ti jiní, méně šťastní, asi 25 procent celkového obyvatelstva, dříve či později z mnoha důvodů skončí na šibenici nebo v pracovních táborech, z nichž ty nejkruťější budou v uranových dolech kanadského arktického severu. V prvních vlnách zatýkáni nebudou samozřejmě průměrní Američané, ale vůdčí osobnosti amerického politického a vojenského života, zvláště ti, kteří dříve nabádali k větší ostražitosti a odporu vůči komunismu. Pak přijdou na řadu soudcové, organizovaní členové nekomunistických stran, zástupci svobodných studentských a odborových organizací, bankéři, novináři, podnikatelé a členové vyšších společenských vrstev a samozřejmě uprchlíci z komunistických zemí.

Pro tu šťastlivou, zaplat' Pánbůh, většinu, nezbyde než si rychle upravit

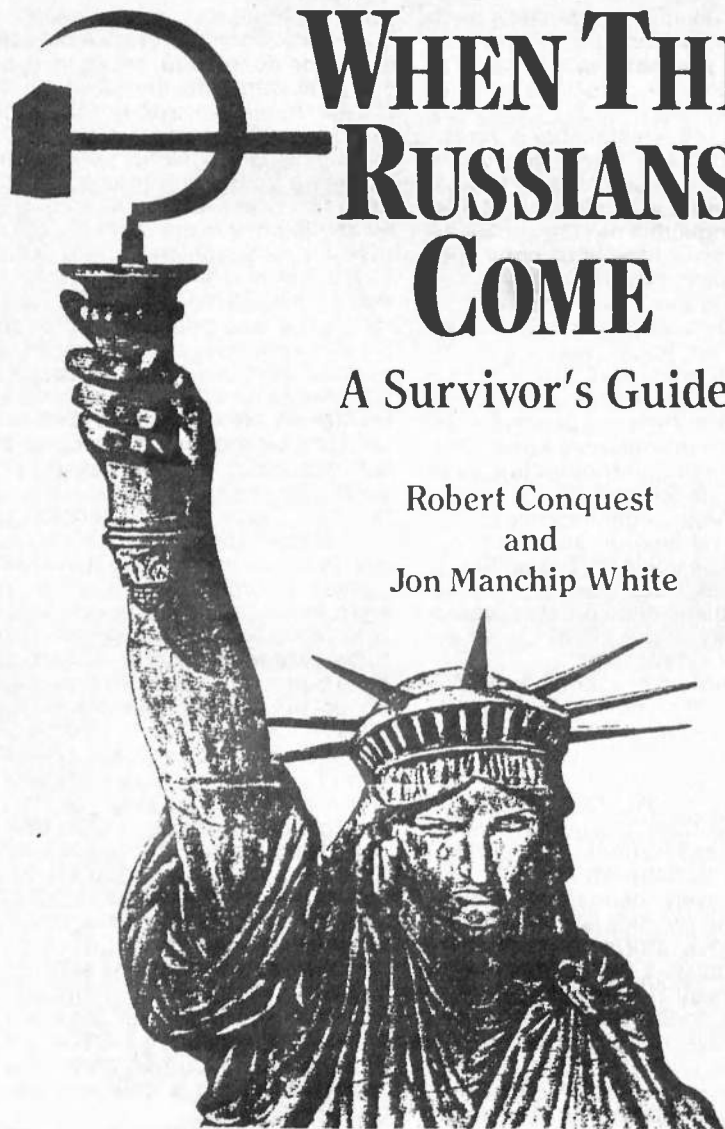
poměr s šedotou komunistického života. I když zatýkáni, zvláště ze začátku, půjde do milionů, sovětský režim se všemi starostmi, které pro něj nastanou, nebude prostě fyzicky schopen pozavírat všechny. Černoši, indiáni a hispanci (nikoliv však Číňani, Korejci a Vietnamci) mohou v začáteční fázi očekávat zacházení mírnější, aby je nový režim mohl zapojit do svých propagačních účelů. Autoři nevylučují možnost, že některé španělsky mluvící části USA dostanou možná na oko politickou autonomii po vzoru sovětských republik; že případně dokonce pás jihozápadní Ameriky bude přivtělen do Sovětského Mexika. Na otázky co a jak bude s určitými kategoriemi Američanů, autoři odpovídají s jistou dávkou jízlivosti. Tak například prodáváči aut budou zrušeni. Státní úředníci, pokud budou kádrově prověřeni, mohou počítat s rozmachem byrokracie, o jakém se jim za starých dob ani nespnilo. Platy budou sice podstatně sníženy, ale zato opravdové práce se nebude vyžadovat mnoho. Sprostí zločinci budou mít úlevu pro zaneprázdněnost policejních orgánů delikty politickými a majitelům benzínových pump a dámských kadeřnictví je kladeno na srdce, aby se co nejrychleji začali poohlížet po jiném druhu zaměstnání. Teoreticky budou dělníci opěvovanou avantgardou socialistické Ameriky. V praxi budou ale muset číst do nekonečna plácaniny o hrdinských snahách v průmyslu, zbavit se zvyku si stěžovat v odborových organizacích, zapomenout na stávkování a připravovat se na splňování nespelnitelných plánů prací přes čas a za nižší mzdy. Dělníkovo nejhorší provinění bude spojovat nevěli proti pracovním podmínkám s celkovou nevěli proti režimu.

Nebude to trvat dlouho a dolar ztratí většinu své hodnoty. Jako v ostatních komunistických zemích i Amerika se stane obrovským výměnným tržištěm. I když režimem opěvovaná, ale počtem nepatrná americká komunistická strana bude držitelem klíčů nové velké klece, nebude vůbec schopná pro okupanty zvládnout administraci všeho toho úsilí konsolidace i s podporou ruských poradců a Rudé armády. Jako v celém ostatním komunistickém světě, bude proto nutno spoléhat na husté řady kolaborantů a přísluhovačů, které mezi americkým obyvatelstvem rychle vzrostou někdy jen z holého strachu. Ze známých statistik bude možno počítat asi s dvěma nebo třemi procenty celkového počtu obyvatelstva; tj. 5 až 7 milióny lidí, kteří budou ochotni za moc nebo peníze vykonávat cokoliv odporného, co na nich bude režim žádat.

★ WHAT TO DO WHEN THE RUSSIANS COME

A Survivor's Guide

Robert Conquest
and
Jon Manchip White

Pro tu nepatrnou menšinu amerických nekomunistů, nekolaborantů, nekariéristů a těch, kteří nebudou ochotni mlčet a sloužit, zbydou v podstatě jen dvě možnosti. Jednou bude exil, což bude proti dnešní době neúměrně komplikované, protože bude otázka kam. Porážka USA vytvoří ze Sovětského svazu samozřejmě tu jedinou zbývající velmoc. Afrika a Střední východ budou ve vsí pravděpodobnosti už zbolševizované a Jižní Amerika bude příštím terčem komunistické expanze. Západní Evropa a co z ní zbyde znekomunizované bude politicky naprosto sterilní a ponecháno nevyhnutelnému pádu do komunistického lůna. Snad jen Čína zůstane tím, co dnes je, protože i globální kontrola Ruskem nedovolí konfrontaci s tak obrovskou zemí a

příznakem partyzánské války, vedle které by americká katastrofa ve Vietnamu vypadala jako hračka...

A tak pro ty odvážlivce zbyde jen ta možnost druhá, východisko vysvěcené pozlátkem hrdinství od samých počátků lidských dějin - odpor, odboj a rezistence. V prvních dobách nebude pochopitelně ani pomyšlení na nějaké přímé povstání. Práce toho druhu bude proto sestávat z odvěkých úkolů konspiračních hnutí - zjišťování a předáváním zpráv, organizováním buněk a občasně sabotáže. Bude-li tato činnost nepředstavitelně nebezpečná a bude-li nutno očekávat krvavé represálie, pak tomu bude obzvláště tak ve městech. Zato při obrovských rozměrech Ameriky, s tisíci-kilometrovými prériemi a mnoha pásky velehor, bude poněkud lehčí odbo-

gová práce partyzánská. Autoři předvidají tyto akce v horách Colorada, Oregonu a Washingtonu, v kaňonech a lesích Arizony, Montany a Nového Mexika a v močálech a bažinách Floridy a Louisiany, kde budou místní obyvatelé doma. Podle odhadu je dnes v Americe přes devět miliónů zbraní v soukromých rukou a majitelé ví, jak s nimi zacházet.

Ale hlavně - jak poukazují Conquest a White doslova - pro Američany a jejich zvyklost na demokracii a svobodu bude cizí nadvláda zvláště ponižující. Zkušenost už ukázala, že čím déle trvá nadvláda komunismu, tím více si znepřáteluje široké vrstvy obyvatelstva - ba čas od času i stranické vrstvy samé. Podle odhadu v satelitních zemích podporuje režim ne víc než 1 nebo 2 procenta obyvatelstva. Z toho vyplývá, že ať budou ztráty drtivé a pomsta co nejkrvavější nebude v moci okupantů potlačit odpor navždy. A ač to bude trvat dlouhá a dlouhá léta, přijde pro Sovětský svaz jednoho dne katastrofa.

Na závěr autoři Conquest a White dodávají toto: "Tak jako doufají aerolinie, že nikdy nebude nutno použít ochranných opatření proti katastrofě, které před odletem pasažérům tak pracně vysvětlují a předvádějí, tak i my doufáme, že nikdy nebudete potřebovat rady, které jsme vám na předchozích stránkách dávali. Nezbývá nám však už moc času. Mátl bychom vás, kdybychom předstírali, že to, o čem jste právě četli, se nikdy v Americe nemůže stát. Stane-li se to ale, pak Vám dáváme radu poslední: spalte tuto knihu."

Účinnost proti-komunistických akcí se dá vždycky nejlépe měřit tím, jakou reakci to vyvolá v Moskvě. 4. ledna 1985 napsal reportér A. Palladin v moskevských lzvěstijích toto: "S hnusem se odvracíme od lži a slizu této knihy, kterou cyničti protikomunisté Robert Conquest a Jon Manchip White dali Americe k vánocům. Důvod tohoto dárku je průsvitný: nepustit obyvatelstvo USA z vězení jejich předsudků a strachu, aby tím lehčeji strávilo miliardové žádosti Bílého domu a Pentagonu na další vojenská dobrodružství." □

Máte-li zájem o zakoupení nebo prodej jakéhokoliv pozemku, domku, činžovního domu nebo obchodu, či o zprostředkování koupě kdekoliv v USA a Kanadě obraťte se na

FRANK HEROLD

421 Greenbrooke Drive, Kitchener,
Ontario, N2M 4K1, Kanada
Tel.: kancelář: (519) 744-7304
Tel.: residence: (519) 885-1374

Na jednáních expertů lidských práv následně konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se konala v květnu a červnu 1985 v kanadské Ottawě, byl vedoucím československé delegace velvyslanec Zdeněk Pisk, jinak vedoucí mezinárodního právního oddělení čs. ministerstva zahraničí.

Tento muž byl v popředí pozornosti amerického tisku v roce 1966. Citujeme z The New York Times ze 14. července 1966, který uveřejnil na titulní stránce článek pod názvem "U.S. Foils Czech Bugging Plot" (Spojené státy zhatily český odposlouchávací záměr).

Článek informuje o tom, že v roce 1961 Z. Pisk, který v té době byl druhým tajemníkem na čs. velvyslanectví ve Washingtonu, navázal styk s Johnem Mrkvou, česky mluvícím pasovým úředníkem amerického ministerstva zahraničí, ve snaze jej získat pro spolupráci s čs. špionážní službou. J. Mrkva po pět let spolupracoval, ale od počátku s vědomím a pod vedením americké FBI.

Po navázání kontaktu Z. Piskem, přímým kontaktem s J. Mrkvou, byl atašé čs. velvyslanectví, muž s příznačným jménem Jiří Opatrný. Úkolem J. Mrkvy podle instrukcí J. Opatrného mělo být instalování odposlouchávacího zařízení v kanceláři ředitele úřadu východoevropských záležitostí na americkém ministerstvu zahraničí Raymonda Lisleho.

Odposlouchávací zařízení mělo být instalováno v noze knihovny kanceláře R. Lisleho a mělo být dálkově ovládáno včetně zapínání a vypínání. Zařízení bylo vyrobeno v Československu, ale používalo v USA vyrobené baterie. Podle výpovědi znalců, zařízení bylo velmi účinné a mělo předávat signály do budovy čs. velvyslanectví, vzdáleného necelých kilometrů.

Z. Pisk se od roku 1961 až do odjezdu v roce 1963 sešel s J. Mrkvou 11krát, J. Opatrný pak 37krát. J. Mrkva dostal celkové \$3.440, které vždy předal FBI. Měl také příslibeno, že mu bude za jeho služby placena hypotéka na jeho dům, o které Z. Pisk od začátku věděl, jakož i o skutečnosti, že dcera J. Mrkvy potřebuje operaci. Vedle instalací odposlouchávacích zařízení, čs. "diplomáté" se zajímali o další informace včetně získání prázdných amerických pasů.

Přestože aféra nepřinesla pro čs. stranu žádných podstatných výsledků, J. Opatrný byl platově povýšen a odměněn čestným uznáním. Nynější expert na lidská práva Zdeněk Pisk (jeho špionážní aféra byla delegátům na konferenci v Ottawě známa) se znovu v roce 1966 vrátil do USA jako první tajemník čs. mise u Spojených národů v New Yorku. Jeho kariéra byla poněkud zmrazena během roku 1968, kdy tiše pracoval v úřadu mezi-

Petr Topol

Mráz v ráji

Odmítnutí uprchlíků ve Švýcarsku - co, jak a kam s nimi?

V parných dnech letošního července, kdy dokonce stále oblačné alpské nebe bylo bez mráčku a dívky na podalpských plovárnách samozřejmě dle módy posledních let bez horní části svého koupacího úboru, přinesly švýcarské noviny dvě zprávy, z nichž mrazilo. První z nich vzrušila celoevropskou a později i zámořskou veřejnost, neboť se týkala zdraví nebezpečných podvodů s rakouskými exportními víny, jimž se přidáním nemrznoucí směsi z chladičů dostávalo vyšší sladkosti, a tedy i ceny. V přilehlých zemích i jinde došlo k objevům značkových vín z rakouského vývozu se stále hustší koncentrací jedovaté chemikálie, v několika případech dokonce ve smrtelné dávce, milióny lahví byly vráceny a zabaveny, v místech výroby došlo k zatýkáním a v německých mluvčích oblastech Evropy se počalo při přípitku se šibeničným humorem říkat místo obvyklého "Prost", leďové slůvko "Frost" - mráz! Největší podvod v historii vína a rakouský skandál století nastoupil vítěznou cestu sdělovacími prostředky - v okurkové letní sezóně jako na objednávku.

Druhá zpráva, vnášející do švýcarského a středoevropského parna chlad téměř sibiřský, prošla tiskem i kuloáry skoro bez povšimnutí. Vždyť ti, jichž se bezprostředně týkala - totiž noví uprchlíci ve Švýcarsku - nejsou zčásti ani schopni sledovat tisk v řeči dosud neznámé, předešlím jim však zákon nedovoluje zabývat se záležitostmi země, která je dosud nepřijala, ačkoliv v ní převážně žijí už mnoho měsíců či dokonce několik let.

národního práva čs. ministerstva zahraničí. Po srpnovém "osvobození" byl přidělen na čs. velvyslanectví v SSSR a pak povýšen na šéfa mezinárodního oddělení ministerstva zahraničí. V této funkci a s titulem velvyslance reprezentoval Československo na konferenci v Ottawě. Jeho projevy na konferenci byl odvar sovětských projevů. Jak je známo, konference nepřinesla žádných výsledků, nic nebylo podepsáno, ani nebylo vydáno písemné komuniké. Asi je tomu tak dobře. S "diplomatickými" typy Zdeňka Piska není radno nic podepisovat.

M.Š.

□

Zpráva uváděla stručný obsah nového zákonného návrhu, předávaného spolkovou vládou k připomínkovému řízení kantonům, politickým stranám a zájmovým organizacím, který znamená stručně řečeno zostření dosavadního způsobu přijímání politických uprchlíků a řízení o udělení azylu. V tomto návrhu se zavádějí právní instituce, jichž se dosud v konkrétních případech používalo bezprávně - např. vězení pro odmítnuté uprchlíky až do jejich deportace ze země (k zamazení případného ilegálního setrvání) - zejména se však zostřují podmínky pro udělení azylu. Rok osmašedesátý, kdy Švýcarsko přijalo bez podmínek a prakticky bez šetření tisíce Čechoslováků, stejně jako rok šestapadesátý, kdy se totéž týkalo mnoha tisíc maďarských občanů, zůstanou v historii švýcarské humanity, jak se zdá, ojedinělé... Všem budoucím uprchlíkům, kteří se nemohou prokázat doklady o hrozícím trestu a to prokazatelně za politický čin, či lépe dokumenty o mnohaletém trestu již prodělaném, nejlépe ale tělesnými důkazy o prodělaném mučení, a to ve spojení s přesvědčivými důkazy o tom, že to bylo opravdu důsledkem pronásledování politického, náboženského nebo rasového; všem, kteří uprchli "jenom" v obavách před možnou hrůzou anebo z prosté lidské touhy prožít život svobodně a lidsky, lze jen poradit - neutíkat do Švýcarska anebo neutíkat vůbec!

Ano, vždyť Švýcarsko - a to budiž řečeno na jeho obranu - nejedná ojediněle, nýbrž v důsledku změněné situace ve světě, zejména v tzv. třetím světě, kde se masový exodus již dávno proměnil v moderní stěhování národů. Všechny demokratické státy Evropy podstatně zostřují svoji azylovou praxi a klasické přistěhovalecké země za mořem si ostatně dle speciálních bodovacích systémů mezi uprchlíky vybírají odjakživa - a to přodem, v zahraničí. Jde tedy o švýcarské či západoněmecké šetření mezi osobami, které by např. USA vůbec nevpustily na své území. Co, jak a hlavně - kam s nimi?

Ve Švýcarsku je v současné době asi dvaadvacet tisíc žadatelů o politický azyl, jimž je po mnohaměsíčním či i několikaletém pobytu v zemi doručováno převážně zamítnutí jejich žádosti. Všem pochybovačům zejména z řad bývalých uprchlíků, z nichž mnozí nyní čile dojíždějí do své znormalizované vlasti a tím ovšem k vlněnému přijetí nových krajanů přilisi nepřispívají, je možno ocitovat oficiální údaj uznanych azylantů - v 1. polovině r. 1985 to bylo 8% šetřených žádostí! Že se zostřená praxe netýká pouze "exotů", jak argumentují někteří bývalí uprchlíci z řad krajanů,

RUDOLF PLAČEK: BEZ NÁZVU

aby zakryli vlastní nečinnost, vyplývá z protestu Švýcarského institutu pro Východ proti klesající tendenci uznávání azylových žádostí politických uprchlíků z východní Evropy, zveřejněného v červenci t.r. Policejní departement v Bernu odpověděl v tom smyslu, že v demokratickém řízení nehraje pleť a teritoriální původ uchazeče žádnou roli, že však přesto leží procento uznaných Východoevropců - nyní asi 12% - nad celkovými 8% uznaných žádostí. Z této nelidské statistiky vyplývá, že ze dvou tisíc Čechoslováků, kteří ve Švýcarsku žijí převážně několik let jako žadatelé o azyl, bude moci v zemi zůstat asi dvěstěčtyřicet osob. Co s těmi tisícisestmístýdesáti odmítnutými?

V několika tragických případech už došlo k deportaci zpět. Na rozdíl od Remarquových dob, kdy mnozí běženci strávili celá léta na pochodu mezi státy, je totiž Švýcarsko vázáno bilaterálními smlouvami s přílehlými zeměmi a noční přesunování nepohodlných osob přes hranice k sousedům, vlastně humánnější než deportace do domovského kriminálu, se z důvodu humánních a právních nekoná. Deportace neuznaného uprchlíka je přitom v rozporu s mnohými pohodlnými ne kvalifikovanými názory právně možná, vždyť osoba, která se dožaduje azylu, je chráněným uprchlíkem jedině tehdy, byla-li za uprchlíka úředně uznána. Na skutečnost právně možné deportace je také každý odmítnutý žadatel o azyl písemně upozorněn. Navíc je nesprávně uváděno, jak upozorňuje Institut pro Východ, že odmítnutému žadateli v jeho domovině nehrozí pronásledování, ačkoliv všechny východoevropské státy kodifikovaly tresty na opuštění

republiky a nedovolené zdržování se v cizině. Mladý Slovák, který byl v lednu t.r. násilně vsazen do letadla ČSA na Prahu (jeho polské družce, která zůstala ve Švýcarsku s půldruhočinným dítětem, bylo řečeno, že letadlo přistává v Mnichově!), byl mezitím v Bratislavě odsouzen ke 14 měsícům odnětí svobody.

Toto jsou ojedinělé případy, které však zcela jistě nesměřují jenom proti "exotům". I kdybychom přijali rasové dělení, pak je nutno uvážit, že nedávné deportace či pokusy o ně se týkaly osob evropského původu, ať už z jakéhokoliv důvodu. Např. že let do Prahy je levnější než deportace na Srí Lanku. V létě, kdy piší tuto zprávu, však policejní akty ustaly. Posledním až dosud byl pokus o deportaci bývalého člena "Solidarności" který se toho - dle švýcarských úřadů nehrozícího - pronásledování ve své domovině obával tolik, že se v zoufalství ubránil celé policejní eskortě. (Švýcarský velitel, jemuž deportovaný rozbil brýle, označil tento čin za nejnásilnější za svou policejní praxi.)

Což není řešením pro několik set Čechoslováků a několik tisíc jiných uprchlíků. Nemluvě o tom, že ve Švýcarsku rostou nálady nedemokratické představované kupř. mladým poslancem "Národní akce", žadajícím o zbraně, pouta a vozy, jimiž hodlá odmítnuté uprchlíky, při policejní nečinnosti, se svými stoupenci vyvážet ze země. Tento "patriot" nereprezentuje zcela jistě většinu švýcarských občanů, jejichž celková nálada však určitě není příznivá velkorysému přijímání nových azytlantů. "Zostřená" praxe proto odpovídá názorům úřadů i většiny voličů a uvolněna nebude. Naděje, že budou odmítnutí žadatelé o azyl přijati v zámorí, je mizivá či nízká. Návrat, alespoň pro většinu, je nyní, po dlouhodobém pobytu v zahraničí, nemožný. Jak pomoci? Mnozí, zejména z řad dávno usidlených uprchlíků, jimiž stručně řečeno podobné nebezpečí nehrozí, radili "nedělat povyk". Důvěřovalo se v jakési "gentlemanské" řešení celé záležitosti v duchu švýcarských humánních tradic. Ale i tyto tradice nejsou jednoznačné (politika "přeplněné lodi" za války), přičemž redukce celého problému na pokus o "zastření exotů" je nejen "negentlemanská", nýbrž zcela nereálná (viz shora). Naopak se zdá, že teprve příslušný "povyk" medií zapůsobil - alespoň pokud jde o bezprostředně hrozící deportace. Husův sbor v Curychu se veřejným dopisem postavil otevřeně za ohrožené krajany - odsunutý mladý Bratislavan byl zatím posledním deportovaným krajanem. Svě účinky jistě mělo i zmíněným dopisem inspirované vysílání německé televize.

Od "povyku" k uměleckému svědectví. Basilejský režisér českého původu Bernard Šafařík, autor filmové satiry z krajského prostředí ve

Švýcarsku "Hunderennen", napsal s prozaikem Jaroslavem Vejvodou scénář k novému celovečernímu filmu, zabývající se tragickými osudy deportovaných, "Chladný ráj". Tento titul použil spoluscénárista už v r. 1972 v eseji o asimilaci, která se stala titulním příspěvkem českošvýcarského sborníku. Tehdy šlo spíše o vystižení jistých myšlenkových tendencí. Dnes však jde novým uprchlíkům o všechno a chlad názvu mrazivost současné situace jen naznačuje. Ta je také obsahem zamýšleného filmu, který by měl přispět k tomu, aby se diskuse o abstraktních procentech zamítnutých žádostí zaměřila k osudům živých lidí. Scénář k filmu "Hunderennen" - s mnoha fotografiemi Pavla Landovského a dalších představitelů filmu - vyšel jako literární novela pod českým názvem "Honička" v nakladatelství Sixty-Eight Publishers. Tato knížka i kotoúče filmu jsou uměleckým svědectvím jisté doby, kterou bychom z hlediska dnešních uprchlíků mohli považovat za idyllickou. Autoři doufají, že i jejich nový film, bude-li realizován, bude už překonán novou skutečností - podstatně méně mrazivou, než je uprchlická současnost. Podaří se to - ve filmu a v životě?

To je otázka nám všem! Krajanům v zámorí s prosbou o pomoc a sponzorování pro všechny zde ohrožené. Krajanům v Evropě s touž prosbou. Ale především všem netečným, kteří se domnívají, že jde jen o "exoty" či o "hospodářské emigranty" - nebyla jimi v roce osmašedesátém většina z nás? Ostatně budou-li donuceni k návratu, přestanou být zcela jistě "hospodářskými" a nebudou už nikdy emigranty...

Antonín
Bartůněk

Colour TV
Hi-Fi
Sales, Service
144 Kennedy Rd. S.
Brampton, Ont. L6W 3G4
(416) 453-8817

HITACHI

JVC

Prodej Sales

Audio — Video — Service

Vězeňská setkání

Po měsíci "obyčejného" vězení s obvyklou šlichtou dvakrát denně a dvěma patnáctiminutovými procházkami, nám vězení pro cizince v Bělehradu připadalo skoro jako rajská zahrada. Cizinci, kteří si odseděli své týdny, určené soudem za neoprávněné vniknutí na území Jugoslávie na své cestě za svobodou ze země "reálného socialismu", nebyli podle svého očekávání propuštěni na svobodu, ale umístováni právě sem - aby za mřížemi strávili další týdny nebo i měsíce. Pokud nebyli už předtím (jak se to stalo některým Rumunům či Bulharům) vydáni zpět svým zemím. Vězení pro cizince nevypadalo zvenčí nijak odpudivě. Moderní přízemní budovy s prosklenými dveřmi a železobetonovými mřížemi v oknech, které se tvářily ozdobně. Velká jídelna s barevným televizorem byla vybavená klimatizací a oddělená skleněnou posuvnou stěnou od nevelkého dvora, obehnaného vysokým mřížovým plotem. Na dvorku se záhony růží se dalo posedět u bytelných stolů, kam si obyvatel věznice mohl odnést své jídlo do příjemnějšího prostředí pod širým nebem. Většina vězňů tu trávila celý den, ti šťastnější mohli občas na vycházku do města nebo na výuku angličtiny. Nejvíce vězňů se rekrutovalo z Rumunů, kteří se do Jugoslávie většinou dostali tím způsobem, že přeplavali Dunaj. Jeden z nich, kterému se podařilo vyskočit z vlaku, jedoucího po břehu řeky, se rádně potloukl pádem na kamenitý násep, ale přesto se mu ještě podařilo doplazít se do vody a přeplavat. Celu pro deset mužů jsem sdílel s mladými Rumuny, středoškoly, kteří často vzrušeně debatovali o situaci ve své zemi. Pětatvacetiletý usměvavý dispečer automobilové dopravy Radu, kterého jsem jednoho dne přistihl, jak odhazuje zbytečné klíče od své bývalé kanceláře do křoví za mřížemi, mi vyprávěl o vesnicích na břehu Dunaje, ve kterých žijí už jen ženy a děti. Chlapci po dosažení plnoletosti utíkají přes řeku do Jugoslávie. "Všichni už mají po krk Ceaucescova režimu, který dohnal Rumunsko k ekonomickému krachu. Není co jíst, lidé vězrají na turistech, je to zoufalé." Vzpomínal jsem přítom na naší cestu Rumunskem, na zbídačelé vesnice, kde se naše auto pokoušely zastavit houfy špinavých dětí i dospělých, na dětské tlupy, číhající u odpočívadel na silnicích, aby vyžebrale cokoli... Právem si tito lidé připadali ve vězení pro cizince jako v zotavovně, většina z nich tady poprvé viděla barevnou televizi, americké a jiné západní filmy. Radost z těchto požitků jim kazila jen stálá nejistota, zda nebudou vydáni zpět do své země, která silně touží po jejich návratu. A nejistota tu plodila

zajímavé pověsti o vagónech soli, kterými prý rumunská strana platí za vrácené uprchlíky, o vagónu masa, který prý dává Bulharsko za každou zbloudilou duši, vydanou zpět do starostlivých rukou Živkovovy policie. Právem nás napadaly fantastické myšlenky, jak dalece by asi naši současní ochránci, kteří nám poskytli útluk, dokázali odolávat, kdyby jim československá strana nabídla výměnou za uprchlíka například vývozní traktor Zetor. Naštěstí se tak nestalo, protože, jak jsme usoudili z množství uprchlých našinců, Československo by takovým obchodem bylo brzy přivedeno na mizinu a Jugoslávie by byla zaplavena našimi traktory.

Stalo se však skutečně, že čas od času byl některý z našich balkánských spoluvězňů vydán nazpět, takže obavy nabyvaly drsné realné povahy. Živým dokladem, jakýmsi "motýlkem" této věznice, byl 41 letý Bulhar, kterému se, jak nám sám vyprávěl, podařilo už třikrát uprchnout do Jugoslávie, a vždy by neprodleně vrácen zpět. Doma byl za útěk nejdříve surově zbit, postupně tak přišel o všechny zuby, ve věznicích na něm vyzkoušeli nejrůznější druhy mučení. V bulharských věznicích strávil celkem deset let, přesto uprchl po čtvrté. Když jsme se s ním sešli ve vězení pro cizince, připomínal svým zjevem sešlého sedmdesátika - přesto byl šťastný. Konečně nebude vydán, Organizace spojených národů mu přece jen pomohla a zařídila odchod do USA! Mnohem méně štěstí měl jeho mladý přítel, bulharský student, kterému se podařilo uprchnout s pomocí zfalšovaného cestovní pasu. Po měsíci výsledků a nejistot obdržel nakonec formuláře, které znamenaly brzkou svobodu. Zlý osud, který mu nejdříve nadělal tuhle krásnou naději, si s ním o dva dny později ošklivě zahrál. Byl v poutech odvezen na hranice a předán do Bulharska. Často na toho mladíka, který mi vyprávěl o své lásce k literatuře a sám se i pokoušel psát povídky a básně, vzpomínám. Co se s ním asi doma stalo, ve kterém vězení skončil? A jak... Neznám ani jeho jméno.

Z českých a slovenských uprchlíků měl snad nejdramatičtější osud bývalý student z Náchodska Jirka Rutner. Během našich posezení u šálku čaje, vzácně ochuceného i troškou propašované jugoslávské slivovice, mi vyprávěl svůj příběh. V sedmnácti letech byl zatčen státní bezpečností za rozšiřování strojem psaných letáků se zprávami ze Svobodné Evropy. Přesto, že byl podle zákona ještě nezletilý, byl při výslechu surově bit, aby prozradil případné spoluvinníky, kteří k velkému zklamání StB neexistovali. I přes sešití tržných ran zanechalo bití trvalé stopy na jeho obličej. Byl vyloučen z gymnázia, odsouzen k podminěnému trestu odnětí svobody a dva roky pracoval jako pomocný dělník v lomu. Když se odhodlal k útěku,

neměl ani cestovní pas, a samozřejmě mu nedali ani přílohu k OP k cestám do socialistických zemí. Zvolil tedy ilegální cestu přes Maďarsko do Jugoslávie. Podle jeho vyprávění to musela být odyssea velice dramatická. Sotva zletilý uprchlík přešel v noci na Slovensku hranice do Maďarska, autobusem a autostopem se pak dostal do vnitrozemí. Odtud pokračoval k jugoslávské hranici jen v noci, po lesních cestách, polích, příkopy. V noci se obvykle skrýval ve stozích, opuštěných kůlnách nebo v křoví, jedl z toho, co si vzal sebou do malého batohu. Nakonec už jen kousek suchého chleba denně.

"Nejhorší byla žízeň," svěřil se mi Jirka při rozhovoru v Bělehradě. "Stalo se mi, že jsem delší dobu nenarazil na pitnou vodu. A tak, když už se to nedalo vydržet, napil jsem se někde z kaluže." Voda byla závadná, přišly horečky, halucinace. V mučivé žízni si mladý uprchlík rozřeže předloktí a pokouší se utišit žízeň vlastní krví. Jizvy na ruce nejsou hluboké, i když se hojí pomalu. Ty z domova, neviditelné, zůstávají nadlouho. - Jedné tmavé noci se mu nakonec (předtím se málem utopil v bahně pohraniční řeky) podařilo přejít silně strážnou hranici s Jugoslávií a dostat se až do Bělehradu, kde se teprve přihlásil úřadům. Dnes je v USA.

Snad nejkurióznějším vězněm podivného útulku v době mého pobytu, byl Francouz, který si říkal Žorž. Náboženský blouznivec, stoupenec mírových hnutí, blázen, světoběžník? Co z toho - snad všechno trochu, kdo ví! Jisté je, že cílem tohoto podivného pětapadesátiletého muže byla, jak sám prohlásil, emigrace - do Albánie! Tulák, který se vydal jednoho dne na turistickou cestu do Jugoslávie, vyhodil po přejezdu hranic všechny doklady a s rozmyslem se dal zavřít do vězení. Snad sbíral materiál na reportáž, snad si chtěl užít jen dobrodružství. Jisté je, že jsme se z jeho přítomnosti dlouho netěšili. Pobyt ve vězení, byť na zdejší poměry luxusním, se mu rychle znelibil, a za pomoci konzulátu nás brzy opustil. Škoda. Vaření šneci, které sám nachytl na dvorku byli pro nás skutečnou pochoutkou. Tento muž nebyl rozhodně hloupý. Pobyt v našem vězení získal poznatky, hodně pochopil. A tak se při odchodu skutečně srdečně a s účastí loučil se všemi, kteří neměli tolik štěstí, jako on. Štěstí, že se narodil ve svobodné zemi, že mu nehrozilo nebezpečí vydání do socialistických věznic a mučení. Že nad ním bdí všude "jeho konzul", který ho vždycky vytáhne z bryndy. Nevím už, bohužel, zda si to s emigrací do Albánie nakonec rozmyslel. Jen doufám, že snad nakonec přece jen uvěřil vyprávění Albánců, kteří přeplavali Skadarské jezero, o hrůzách věznic a kamenolomů, kde se mizí bolestně a navždy. A kde na otevření dveří ke svobodě nestačí ani všemocné konzulovo slovo a protesty umlčí kulka. □

Případ Pavel Juráček a spol.

Slyšel jsem, že v Kanadě a v USA budí návrat českého filmaře a autora vynikajících scénářů Pavla Juráčka z Mnichova zpět do Prahy četné úvahy, dohady, podezření a zjevně i fantastické pověsti, které obvykle rozšiřují lidé, jimž chybí věcná informace. Pokusím se ji tedy střízlivě formulovat: Pavla Juráčka jsem v Československu neznal, viděl jsem ho jen asi dvakrát ve Filmovém klubu, kam jsem zapadl spíše náhodou. Můj "lokál" v Praze byla "Bránická pivnice", protože v té době jsem ještě pil pivo. Když jsem v roce 1974 byl vystěhován do Německé spolkové republiky, bydlet jsem v Mnichově v Amalienstrasse 71 v hezkém starém domě hned naproti univerzitě, což mělo četné výhody, jen jednu nevýhodu: byt byl příliš velký a nikde ani větývka zeleně. Nevím kdy, ale muselo to být v roce 1977, mi kdosi řekl, že do Mnichova přijel Pavel Juráček, že dostal od čs. úřadů povolení pobývat dva roky na Západě a že n á h o d o u bydlí o dva domy dále, tedy ve stejné ulici. Setkání s Juráčkem bylo tedy nevyhnutelné, jenže dnes už nevím, jestli vyhledal on mne nebo já jeho. Na tom ale dnes už nezáleží. Faktem je, že jsem si Pavla Juráčka oblíbil, protože už předtím jsem ho cenil jako jednoho z nejnadanějších českých autorů filmových scénářů. Juráček byl často u nás a když jsem neměl co dělat, zaskočil jsem za Pavlem, který obýval

jednopokojový byt s balkonem do dvora.

Pamatuji se, že Juráčkovci se v Mnichově tuze nelíbilo, což jsem v jeho případech chápal, protože jsem sám několikrát zažil skoro děsivé střety se zdejšími filmovými producenty, na nichž byl Pavel Juráček samozřejmě do určité míry závislý, já však nikoliv. Pavel Juráček, jelikož byl v Německé spolkové republice legálně, jezdil často na návštěvu do Prahy a na svou chalupu ve Hvozdech. V Praze měl Pavel syna, na němž lpěl.

Pamatuji se, že jednou před vánočními, muselo to být v roce 1978, se Pavel Juráček znovu chystal na svátky do Prahy a přišel se k nám rozloučit. Zcela náhodou seděl u nás i Karel Jezdinský, tenkrát ještě v mnichovské redakci Svobodné Evropy. S Juráčkem jsme se tehdy loučili dokonale; Karel Jezdinský pil své červené, jihočtyrské "Kalterersee", já s Juráčkem whisky. Manželka nám uvařila gulášovou polévku. Po té, kdy láhev whisky byla prázdná, červeného pro Karla bylo pořád ještě dost, se nám jaksi rozvázaly jazyky a tu jsem se dozvěděl, že Karel Jezdinský půjčil Juráčkovci 3.000 západoněmeckých marek, což není málo peněz. Pavel Juráček sliboval, že peníze Karlovi hned po Novém roce vrátí, jenže mám dojem, že Karel byl dosti skeptický. Rozhovor se nám nějak zamotal a vyhrotil, ale jistě ne jen kvůli těm třem

tisícovkám. Pamatuji se, že v jednom okamžiku se Juráček zvedl a prohlásil dosti patetickým hlasem: "Oba jste zrádci národa, národ na Vás kašle, emigranti!"

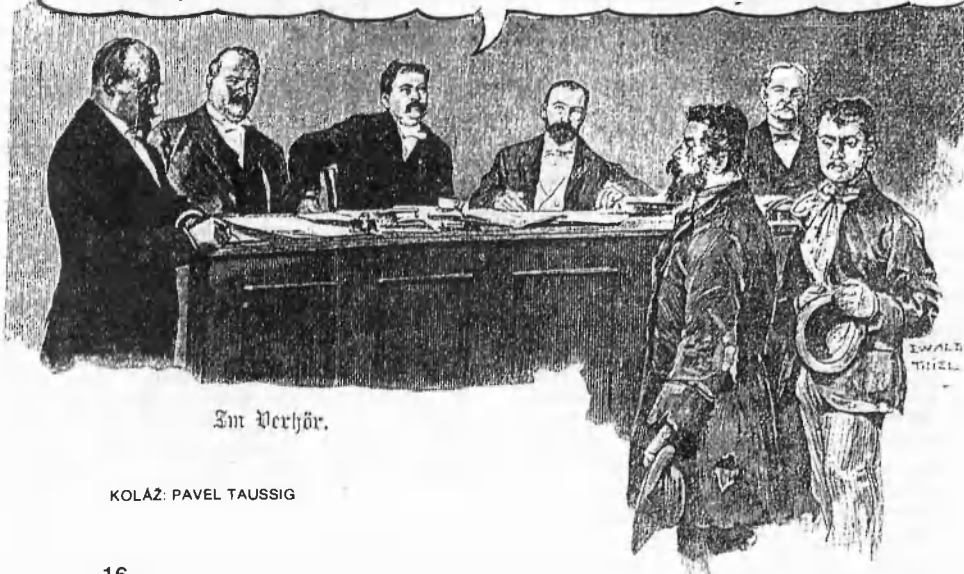
Byl jsem dosti překvapen Juráčkovým sdělením, ale protože jsem Pavla znal, věděl jsem, že ve stavu, kdy má v sobě půl litru whisky, povídá věci, které by jinak ten plachý člověk nikdy neřekl. Karel Jezdinský se ale - v jeho případě však právem - cítil dotčen a řekl Juráčkovci něco asi v tom smyslu: "Jestli si myslíš, že jsme zrádci národa, tak proč se s námi stýkáš! Jeď zpět do Prahy, zalez na svou chalupu ve Hvozdech a neobjevuj se už v Mnichově! Sedět na dvou židlích, to prostě nelze." Možná, že Karel řekl ještě něco ostřejšího, protože Juráček se hrozně rozčilil a opakoval větu o "zrádcích národa" a pokud si vzpomínám, dodal cosi o tom, že Karel se tady žije jako placený psavec ve službách Američanů a že český národ na Svobodnou Evropu - s odpuštěním - sere...

To bylo samozřejmě přespříliš, takže i já jsem už vybuchl a řekl Pavlovi: "Krucinál, když si tohle opravdu myslíš, tak jeď do Prahy a už se nevracej!" Po tak vzrušené - připomínám poněkud podnapilé - diskusi jsme se samozřejmě nemohli rozejít v dobrém.

Pavel Juráček se vrátil z Prahy a až někdy počátkem února 1979, hned po příjezdu do Mnichova mě navštívil. Překvapilo mě, že nebyl sám, ale přivezl paní dr. Danu Horákovou, svou novou, tentokrát už třetí manželku. Pavel se omluvil za výstup, který způsobil při předvánočním loučení a paní Horáková, jeho nová manželka, mi ukázala fotografie ze svatby, na nichž jsem jako svědka okamžitě poznal - Ludvíka Vaculíka. Vrtalo mi hlavou, jak se Ludvík Vaculík dostal jako svědek na svatbu, ale paní Horáková mi věc líčila tak, jakoby Ludvík byl jejím starým přítelem, který velmi rád při té rychlé veselce posloužil jako svědek.

Pavel Juráček nevypadal jako šťastný novomanžel, ba naopak byl jaksi zamklý. Až o několik dní po návštěvě, kdy nám představil svou novou manželku - ostatně paní dr. Dana Horáková přijela do Mnichova s československým pasem a s povolením dva roky studovat na univerzitě (myslím si, že ve Frankfurtu) - přišel Pavel Juráček znovu a svěřil se mi s následujícími: Když přijel dva dny před vánočními 1979 do Prahy, sebrali ho policajti skoro ihned do Bartolomějské na výslech, který se prý neustále točil kolem mě. Soudruzi v Bartolomějské prý chtěli vědět, jak žiju, jestli mám dluhy, s kým se stýkám atd. Domnívám se, že v tomto směru nemohl Pavel Juráček poskytnout žádnou informaci, protože o podobných věcech jsme spolu nikdy nemluvili. Ostatně mohu dnes prohlásit: dluhy jsem neměl v roce 1979 a nemám je ani dnes.

PREPAČTE, PÁNI, TROCHA TVRDÉ SPRÁVANIE NAŠICH BEZPEČNOSTNÝCH ORGANOV. NETUŠILI, ŽE MAJÚ PRED SEBOU STATOČNÝCH SÚDRUHOV S UPRAVENÝM POMEROM A NIE ZRADNÝCH EMIGRANTOV. VY NÁM PŘEDSA PREZRADITE VŠETKO PODOBROTKY, VŠAKÁNO?

Im Verhör.

KOLÁŽ: PAVEL TAUSSIG

Jádro Juráčkovy sdělení však spočívalo ve sdělení: Na závěr výsledku soudruzi Juráčka požádali, aby jim nakreslil plán mého bytu, což Juráček, jak se mi přiznal, po zdráhání udělal. Juráčkovy sdělení mě zarazilo, ba vyrazilo mi trochu dech, ale když jsem se znovu nadechl, řekl jsem si: "No a? Můj tehdy šestipokojový byt není přece žádný státní či jiné tajemství a jestli se nakreslením plánu bytu (ostatně: Juráček musel plán nakreslit velmi nepřesně, protože byl u nás vždy jen v mém pokoji, v kuchyni, možná ve "velkém obývacím pokoji", nikdy ne však v dalších) zbavil jistě nepříjemných soudruhů a výsledků, čert vem soudruhy - i Juráčka..."

Jenže - jakýsi osten proti Juráčkovy ve mě zůstal. A možná, že ten osten nebyl nasměrován tak ani proti Juráčkovy, jako spíše proti jeho nové manželce, kterou si přivezl z Prahy. Styky s Pavlem Juráčkem a s jeho paní jsme omezili, ale přiznám se, že mi Pavla bylo trochu líto. V době, kdy byl v Mnichově ještě sám, letěl do USA v naději, že mu tam čeští filmaři, především Miloš Forman, pomohou dostat se do amerického filmu nebo do televize. Z USA se však vrátil značně zklamán. Ani v Německu se Pavlovi nedařilo. Je však pravděpodobné, že si své nezdary zavinil i trochu sám. Pamatuji se, že mi jeden z největších německých producentů jednou řekl: "Prosím Vás, co je s tím Juráčkem? Tak já mu nabízím spolupráci, pozvu ho k jednání a on nepřišel..." V Německu, kde všechno funguje jako na drátku a kde člověk musí na předem domluvené schůzky přijít přesně anebo se včas omluvit, způsobila Juráčkovy jeho "kumštýřka náladovost" zřejmě mnoho obtíží.

Když žil v Mnichově s paní dr. Horákovou, oba pořád v jednopokojovém bytě, nastala pro Juráčka zřejmě katastrofa. Pavel Juráček ztratil veškerou energii, pokud jsem ho navštívil, a to bylo skutečně jen tak asi jedenkrát za měsíc, ležel na pohovce, spal nebo četl anglické noviny. Manželé, tedy Pavel Juráček a Dana Horáková, neměli mnohdy ani na zaplacení činže, padesát marek na poplatky za prodloužení povolení pobytu v Německé spolkové republice. Juráček i paní Horáková zásadně odmítali požádat západoněmecké úřady o přiznání statusu politických uprchlíků, tedy požádat o azylové pasy, takže měli s německými úřady neustálé potíže a museli každých šest měsíců znovu žádat o povolení k pobytu. Povolení k práci nedostali. Paní Horáková pracovala jeden čas jako uklízečka, snažila se řadu publikovat, napsala jeden scénář. Pavel Juráček mezitím ležel doma na pohovce, odmítal někdy dokonce vyjít z domu, zřejmě rezignoval.

Pak otisklo Tigridovo Svědectví (číslo XVI, ročník 1981, strana 747 až 811) výňatky z Vaculíkova "Českého

snáře", redakce vynechala kapitoly "Pondělí 19. února 1979", "Středa 21. února 1979", "Čtvrtek 22. února 1979" a "Pátek 23. února 1979". Pamatuji se, že paní Horáková se sháněla po Svědectví i u mne, jenže jsem nevěděl proč. O něco později jsem dostal kompletní kopii Vaculíkova "Českého snáře" - přítel mi ji na tři dny půjčil - a tu jsem se dočetl (viz shora uvedené, ve Svědectví vynechané kapitoly), jak to bylo s Juráčkovou svatbou v Praze, jak se Ludvík Vaculík dostal na svatbu coby svědek a co o té podivné svatbě soudil, když sepsal své "české sny". Nuž - bylo mi jasné: Ve Vaculíkově "Českém snáři" (vydání 68 Publishers v Torontu i v německém překladu, nakladatelství Hoffmann und Campe, Hamburg 1981) funguje paní dr. Dana Horáková (ve shora uvedených kapitolách) jako "Ella", Pavel Juráček jako "K". Chceli se čtenář dozvědět, co Vaculík soudí o sňatku Pavla Juráčka ("K") s paní Danou Horákovou ("Ella"), necht' si přečte nebo koupí české vydání Vaculíkova "Českého snáře". Nevím, jak Juráčkovy reagovali na "Český snář" i na jeho německý překlad. Jen zaslíbení asi věděli, že "Ella" a "K" jsou manželé Juráčkovy-Horákovy.

V té době jsem se z Amalienstrasse přestěhoval do Kunigundenstrasse a ztratil jsem s Juráčkem i s paní Horákovou veškerý - i náhodný - kontakt. Až mnohem později jsem se dozvěděl, že Pavel Juráček se jednoho dne sebral a odjel do Prahy. Navždy.

Kdosi se mě tehdy ptal, co o Juráčkově návratu soudím. Odpověděl jsem tehdy a opakuji to dnes: "Pro Juráčka je návrat asi nejlepší řešení z jeho bezvýchodné situace v Mnichově. Nebyl tady spokojen, ba naopak trpěl depresemi, prostě Pavel Juráček tady nemohl žít."

I v Mnichově kolovaly pověsti o údajném "agentu" Juráčkovy, který se vrátil do Prahy a teď to tam na emigraci, s níž přece měl dobrý a důvěrný styk, rozbalil v televizi, v rozhlasu a v novinách. Několikrát jsem se pokusil vysvětlit, že Pavel Juráček to v Praze "nerozbalil", že jeho návrat domů je podle mého soudu asi nejlepším řešením jeho krize a neschopnosti žít ve zdejším světě a že jen Bůh ví, před čím nebo před kým odsud utekl zpět do Prahy a do své chalupy ve Hvozdech. Třikrát mě mnichovští Češi ukřičeli, tak jsem si svůj názor nechal pro sebe. Jen někdy, když si na Juráčka vzpomenu, se mi zachvěje dušička: Jestli ten citlivý, tichý člověk, jeden z nejnadanějších scénáristů, kterého v českém jazykovém prostoru máme, v Praze podlehe (slyšel jsem, že tam má kolem 150.000 Kčs dluhů a Karlovi Jezdinskému ty tři tisícovky západoněmeckých marek také asi ještě nevrátil) a napíše na objednávku Barandova nebo čs. televize film o české emigraci na Západě, pak dám svou hlavu na to, že to bude brilantní scénář, žádná slátanina.

Zbývá ještě dodat: Paní dr. Dana Horáková se do Prahy s Juráčkem nevrátila. Bydlí asi pořád ještě v Amalienstrasse, pracuje teď jako kulturní redaktorka jednoho z bulvárních deníků; protože je německého původu, je nyní státní občankou Německé spolkové republiky. Jestli se s Pavlem Juráčkem rozvedla, nevím. □

N. Princová

Variace na IV. slovesnou třídu proti úpravě stahu

Ať letí papír váhavý
Ať svítí měsíc na krávy
Ať uschne písek káravy
Ať křičí ráno z únavy

Ať spadne komín krvavý
Ať mečí levé rozpravy
Ať mlátí cihla do hlavy
Ať řeční blbec svěhlavý

Ať ulehne do trávy
Ať soulože nás otrávi
Ať zuby křešou pohlavi
VŠAK NEPOJEDEM DO PRAHY

Téma politické emigrace Rudé právo, 17. června 1985

Naše literatura neoplyvá knihami, které pojednávají o společenské krizi konce šedesátých let, ani o lidech, kteří volili po srpnu 1968 cestu emigrace. Jedním z takových utečenců je i František Gold, hrdina knihy Josefa Hotmara Přišel jsi zemřít, kterou vydalo v edici Kamarád nakladatelství Práce.

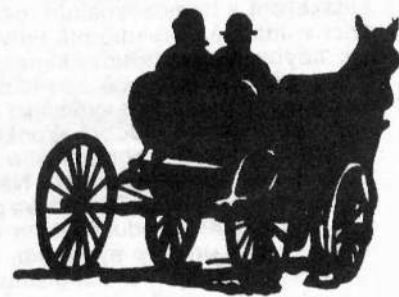
Gold se svým otcem, exponovaným politikem, prchá v té době z republiky a dostává se do emigrantských center v Mnichově a v Paříži. Zaplétá se do obchodu s drogami a jako záchranu volí útěk do cizinecké legie.

... Próza Josefa Hotmara ukazuje nepříliš známé prostředí politické emigrace, přibližuje zákony, jimiž se řídí v situaci, když ztratila oporu v zemi, z níž utekla. Udržet si samostatnost jednání je nemožné, spíše se stává nástrojem rozvědek kapitalistických států.

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte krajanskou

RESTAURACI METRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario, Tel.: (519) 743-2720

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu.

Interview s Janem Křesadlem

Za Západ se ptal Josef Škvorecký

JAN KŘESADLO

Západ: Jak jste přišel na fábuli Mrchopěvců?

Křesadlo: Prapůvodně byl impuls jaksi polemický, pak se to tak předělalo, že už to vlastně tu funkci ztratilo: Pohnula mnou ona epizoda v Miráklu, kde se líčí, jak Danny, ještě s jedním chirurgem, vcházeli k ženě hloupého katolického básníka, který se živil jako umývač mrtvol. Napadlo mi, co se tak jednou podívat, jak to chutnalo tomu umývači a možná i té jeho ženě. Ale zastánce filozofie silných osobností by řekl, že to je jedno, protože na umývači nezáleží. Nejznámějším zástupcem této filozofie je Friedrich Nietzsche, i zdálo se dobrou ironickou možností udělat z umývače jakéhosi Nietzscheho, sraženého na kolena okolnostmi, na které neměl vliv. Nietzsche byl muzikální, i zdálo se lepší udělat z umývače mrchopěvce. Nietzsche měl pošahanou sexualitu, byl sadista, a prý svou paralýzu dostal z nakažení v homosexuálním nevěstinci v Janově. Napadlo mě tedy, co tak kdyby se prostituovali manželé oba, vzájemně o sobě nevědouce, atd. Nietzsche byl dále vynikající řečtinář, a tak se zdálo dobré zkonkretizovat motiv nátlaku pomocí jeho starořecké básně na Stalina. Nátlak musel být, protože se Zderadova perverznost musela zredukovat na nejmenší dosud únosné minimum, aby zůstal sympatický. Také sadismus je naznačen jen decentně a obrácen v rytiřský čin. Rovněž bylo nutno Zderada jaksi slovně změkčit a zlidštit, oproti skrytému vzoru. Zákazníci

se však museli udělat nesympatičtí, čímž odpadl zbytek původního záměru. Jeden stojí pod Zderadem, druhý je ohydnou karikaturou na totéž téma nadčlověka. O tom, že existují různí perverti, kteří využívají snadné situace v totalitních režimech, ať nikdo nepochybuje. To se též zdálo vhodné uvést lidem na oči, jako další zvláště ohydný aspekt věci.

Z: Proč jste doma nic nepsal?

K: Nebylo to ani tak z puritánství jako z jakéhosi šoku. Při prvních signálech socrealismu jsem se stáhl do ulity a další vývoj jaksi zmeškal. Taky se mi, upřímně řečeno, nechťelo chodit škemrat do předsíní Svazu spisovatelů, protože, pokud se nemýlím, bez toho se u nás nedalo nic uveřejnit. V samizdatu obíhal fragment filozofického románu, totiž dlouho před tím, než to přišlo do módy, ale co se s tím stalo, nevím. Ale snažím se zoufale a asi naivně zachovat pseudonymitu, takže dost o tom. Ale většinu času jsem byl v jakémsi torporu či stuporu. Znáám lidi, kteří reagovali podobně, kteří se např. s celou novou vlnou s překvapením seznámili až v emigraci. V Polsku ani ve Východním Německu se takovou kulturní spoušť nepodařilo nikdy vytvořit, v našem národě je prostě příliš mnoho vojínů Poslušných. Leč dosti o tom.

Z: Jak hodnotíte fakt, že jste začal psát tak pozdě v životě?

K: Celkem ambivalentně. Na jedné straně jsem rád, že mi bylo dopřáno přidat kamínek k monumentu národní kultury, nebo jak to říci, při čemž poněkud nevycházím z údivu. Naopak si uvědomuju, že už se mi asi nepodaří v tom udělat tolik, jak bych si přál. Ale utěšuju se, že jsem se zatím neměl možnost tématicky vyčerpat a při tom mám výhodu jisté vyzrállosti, totiž budu-li dost dlouho živ a nezdementním ještě nějaký čas.

Z: Jaké vlivy na vás nejvíce působily?

K: Těžko říct. Čítával jsem dost, to je myslím český národní rys. Vrchlický např. se opájel mumrajem všech možných kultur, až to bylo jeho tvorbě na škodu. Pokud se mluví o literárních předcích, jsem, myslím, jako ten pes Balabán ze Švejka, co měl mnoho otců, a vypadal proto tak ohavně, že s ním ostatní psi nechťeli nic mít. Pochopitelně mám invariantní rysy generační. Při té příležitosti bych chtěl připomenout Jaroslava Žáka, myslím, značně podceňovaného. To byla tak silná spisovatelská osobnost, že zanechal stopy v naší generaci všude. Mohl bych citovat věty z vašeho díla a i z ostatních, které jsou naprosto zřejmé Žák. Přitom o tom nikdo

už ani pořádně neví. Žákův ironicko-formalizovaný jazyk má však předky v českých překladech klasiků ze starého Rakouska, např. existuje jeden naprosto fascinující český překlad Thukydida, kde jsou k zbláznění krásné věty jako např. "kobykla skrkla Kýra", t.j. shodila s krku (hé hippos apetrachélise ton Kýron), autorovo jméno už si dokonce ani nepamatuju. Odtud vede cesta jednak k Vančurovi a Josefu Čapkovi, jednak k Žákovi a jeho prostřednictvím k celé generaci 1925 plus minus. Tato kontinuita je úžasná a dojemná, hlavně proto, že její zdroje jsou za nějakou dobu anonymní, jako tvůrci lidových písní. Vejit takhle do krve celé generace, jako Jaroslav Žák, je lepší než všechny ceny. To bych si přál.

Z: Váš druhý román Fuga trium hodláme vydat v roce '86. Vedly vás snad k jeho napsání podobně složitě úvahy jako jste to zde odhalil o Mrchopěvcích?

K: Ano, ale to musí zatím zůstat nesděleno. Tak snad jen k povrchnějším rysům: Fuga trium znamená fuga pro tři hlasy, ale také "útěk tři". Jsou to tři romány v jednom: hlavní děj, děj v knize, kterou jedna postava čte a děj v knize, kterou jiná postava píše. V každém utíkají nějaké tři osoby a zároveň se děje proplétávají jako hlasy fugy. Napsal tři romány v jednom jsem se rozhodl z časových a ekonomických důvodů, vzhledem k pokročilému věku. První pásmo v Urogalii je vlastně v ČSSR, Běrodzostan je zároveň Německo a SSSR. Latinský jazyk Urogalců, jakoby z iberšké podskupiny, je tam proto, aby se kontrastem s okupantským jazykem őroggli ukázalo, kam zúčastněné strany patří kulturou, bez ohledu na povrchovou jazykovou příbuznost. Také se tím podtrhuje fiktivnost fábuly. Druhé pásmo mi napadlo v souvislosti se čtením pravoslavných modliteb, jež jsou tam též citovány. Třetí pásmo, o tropické "Bohémii" persifikuje cizí spisovatele a jejich surové zacházení s českými reáliemi (existují např. špionážní romány, posazené do podobně divných Čech) a zároveň také kulturní přerýv v povědomí naší vlastní mladé generace, v emigraci, ale i doma, takže jsou vlastně ve vlastní duchovní zemi jako cizinci. Jisté zoufalství nad tím si prorazilo cestu sarkasmem zvláště smrtáckým.

Z: Do jaké míry jsou vaše postavy autobiografické?

K: Myslím, že méně, než u jiných spisovatelů. Pochopitelně, má-li postava ožít, musí se s ní autor na chvíli ztotožnit. Jinak ovšem méně obvyklá reálná prostředí může autor líčit věrohodně jen z vlastní zkušenosti, a protože jsou zvláštní, je to jeho speci-

fický, autobiografický rys. Tu řeckou ódu např. jsem za Zderada ovšem musel napsat sám, a protože to je dovednost, kterou dnes má již jen menší počet lidí, vzniká tím jakási autobiografičnost vlastně automaticky. Ale nikdy jsem nic neměl s žádnou obludou, to chci zdůraznit. Hlavního modela obludy jsem sice osobně znal, ale vůči mě se neprojevoval. Přišel jsem na jeho spády nepřimo a jinak. Pochopitelně je předělán a hlavně zlepšen, či vlastně zhoršen. Výrazné autobiografické postavy jsem tedy zatím nevytvořil.

Z: Proč vás lákají taková makabrozní témata, jako je obluda v Mrchopěvcích a perverti v povídkách a ve Fuze trium?

K: Ale ani pořádně nevím. Možná z nějaké vlastní skryté zvrácenosti, jako se říká, že detektivkáři mají latentní zločinecké sklony. Osud mě postavil do povolání a kdysi do zaměstnání, kde jsem se s tím hodně setkával, a tak to ve mně asi zanechalo stopy a chci se s tím sdělovat, jako vůbec spisovatelé se svými zkušenostmi. Ale zase chci zachovat pseudonymitu, asi naivně, tak už dost. Líčení deviací v mých slovesných projevech se však snaží mít i funkci, jak jsem se snažil ukázat v odpovědi na první otázku. Např. téma povídky "Výlet" jednak popisuje, pro zajímavost, zvláštní případ zoofilie, jednak vlastně nanáší problematiku normálních heterosexuálních vztahů, atd.

Z: Jak jste přišel ke svým rozsáhlým jazykovým a hudebním znalostem?

K: Taky vlastně nevím. Míval jsem v mládí dost dobrou paměť. Ostatně, jsou lidé nesrovnatelně lepší v obou směrech a o některých se to žádá širší veřejnost ani nikdy nedoví. Jeden prominentní emigrant říkal poměrně nedávno v TV, že v roce '48 stála lepší půlka národa za komunistickou stranou. Mohl to dobře tvrdit, protože, až na ojedinělé výjimky, které sítí proklouzly, kdo nestál, nebo aspoň nedělal že stojí, toho nepustili k lizu a musel zůstat v horší půlce. To se pak těžko dohání i v emigraci. Tento model českého národa, sestávající ze dvou půlek, navozuje však pádnou zrakovou představu. V této souvislosti chci téma otázky vylustrovat, či komentátorsky zhodnotit, modifikovaným citátem známého anglického hymnu: Had I the tongues of Greeks and Jews / and nobler speech than angels use / if on the wrongful half of ass / I'm but the sound of tinkling brass.

Z: Připravujete nějaké nové romány a o čem jsou?

K: Jak víte, napsal jsem kromě Mrchopěvců, Fugy trium a různých kratších povídek ještě román "Girgal". Je to alegorická satira na obecnou lidskou situaci, ale také na některé fenomény hlubší. M.j. na povahu slušných a inteligentních přísluhovačů hovad-

ských ideologií (viz předchozí otázku, TV projev), a také na situaci emigrantů: V závěru knihy se Girgal snaží obyvatele planety zachránit, ale protože je to jiná bytost než oni, nemají jeho slova váhu. Ano, je to povrchové science fiction omšelého typu, ale obsahově, doufám, originální. Protože doufám ve vydání, některé překvapivosti textu, jako kdo nebo co je Girgal, neprozradím (není robot, mimochodem), aby se neoslabil účinek. Jinak mám v sobě ještě asi pět románů, z nichž jeden jsem právě začal smolit: Odehrává se na malém městě v první republice a hlavní fabule je o podvodníkovi s orientální mystikou. Dva romány by mohly být historické, jeden o osudech slovanského otroka Komoně v juliánském Římě, jeden by měl za hrdinu skladatele a vraha z 16. století Carla Gesualda da Venosa, který předběhl dobu moderními harmoniemi. Jeden by mohl být o slovanském mnichu, který v 18. století zřejmě vynalezl hang-gliding, ale jinak se o něm nic neví, a tak se fantazii meze nekladou. Jeden jsem začal a snad dokončím: Má pracovní název "Antikuro" a je o skutečném venkovském lékaři z pohraničí, který má taky kohouta, ale slepého. Toto prostředí se mi hne v Intermezzu Mrchopěvců. Zakončit bych chtěl autobiografickým románem, pro nějž mám již provokativní název Dr. Mrtvolágo. Co v něm všechno bude, ovšem dosud nevím. To vše pro případ, že vydržím, nebo mě nepostihne něco jiného, co by mě zarazilo.

Knihy Jana Křesadla "Mrchopěvci", vydaná 68 Publishers, obdržela za rok 1984 cenu Egona Hostovského udělovanou za nejlepší prózu. Cena je každoročně udělována Střediskem pro ruská a východoevropská studia torontské univerzity. □

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO, ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

V Kanadě je k dostání nejmodernější pračka!

DODÁME VÁM JEDEN Z NEJNOVĚJŠÍCH MODELŮ ZÁPADONĚMECKÉ PRAČKY

**BLOMERG
WA 909**

**Automatická pračka
na 230 voltů, 60 Hz**

- * 20 programů při praní
- * Teplota vody do 95°C
- * Ždímačka, která prádlo téměř vysuší
- * Spořič energie a pracího prášku

VENTAX AYR TRADING INC.

166 Pippet Street, Ayr, Ont., N0B 1E0
Tel.: (519) 632-8907

Žít život svobodného drafce

Interview s Jiřím Svobodou

Jiří Svoboda je povoláním cestovatel-autostopař. O svých výletech kolem zeměkoule už napsal tři knihy, v nichž, kromě vyprávění o cizích zemích, dává praktické rady jiným autostopařům (v každém díle je obsažen rejstřík orientačních míst, výpadových silnic, ubytoven, jídelen, kam se stopaři mohou obracet, jsou-li bez peněz). Svobodovy knihy nejsou cestopisy, jak jsme na ně zvyklí. Jsou psány češtinou, která může leckoho napoprvé šokovat, ale jeho protiprávo-pisné psaní má důslednost a logiku. Jakmile čtenář přistoupí na pravidla této hry, vydrží přečíst všechny tři díly v jednom zátahu. Pochopí Svobodův humor, jeho filozofii, jazykovou klauniádu a dá se vtáhnout do vyprávění, které místy nemá daleko k pábení. Třetí díl cestopisného seriálu Autostopem kolem světa vyjde v r. 86 autorovým nákladem a můžete si jej objednat na adrese 68 Publishers, Box 695, Station A, Toronto, On. Canada M5W 1G2, c/o Svoboda. Za Západ se ptala Zdena Salivarová.

Z: Dobrý den, pane Svobodo, vítáme vás v naší redakci. Mohli bychom vám položit pár otázek?

S: Ano, ale spěchám do Afriky. Nemáte cigaretu?

Z: Mám, ale nikdy jsem vás neviděla kouřit.

S: Někdy si zapálím.

Z: Kdy jste odešel z Československa?

S: V září 1968, po ruský invazi. Strašně se mi to hodilo. Říkal jsem si, Jirko, vypadneš na chvíli za hranice, podíváš se trochu po světě a až se to tady vyjasní, až Rusové vodejdou, tak se zase vrátíš. Neměla byste prosím vás trochu kafe?

Z: Kafe? Copak vy pijete kafe?

S: Někdy. Tak já jsem vodjel — bylo mi něco kolem dvaceti — a řek jsem si, že se nejdřív podívám do Ameriky. Do Severní. A že než tu Severní Ameriku vobjedu, v Čechách už bude dávno klid a mír. Tak jsem tu Ameriku vobejel, ale Rusové byli ještě pořád v Praze. Tak jsem to nasadil na Střední a na Jižní, pak do Asie a Austrálie a do zbytku Evropy a dojel jsem až na Aljašku, ale at' jsem dělal, co jsem dělal, ty pitomý Rusáci to absolutně nebrali na vědomí.

Z: Takže jste tady s námi, na Západě, v Torontě.

S: Ano. Tak já jsem si dal potom trochu pohova a uklidnil jsem se a řek jsem si, Jirko, musíš něco dělat, ne se jen tak zbůhdarma flákat a utrácet svůj život. Tak jsem se dal zapsat na univerzitu.

Z: Na torontskou?

S: Jo. Bylo to zrovna v době, kdy v Severní Americe a v Evropě bylo v proudu hipický hnutí. Hipice a hipici se váleli po chodnících, rozdávali kytičky, píchali si opium, poslouchali vychodní mudrce. Řek jsem si, Jirko, to je absolutně nověj fenomén, to musíš prozkoumat.

Z: Chcete říct, že jste nechal studii a zapadl mezi ty deklasované, opiové odrbance a kouřil s nimi marihuanu?

S: Ne tak docela. Já jsem tu vejšku dělal dál a taky jsem ji dodělal — na doktora jsem to ovšem nedotáh, to by se jaksi nehodilo — doktor stopař — ale večery jsem trávil mezi těma, podle vás, vodrbancema. Je pravda, že

některý z nich se nemyli, že požívali alkohol a drogy, že pěstovali volnou lásku, ale na druhý straně byla mezi nima taková bezvadná atmosféra srdečnosti, nenuceného přátelství, otevřenosti, ohleduplnosti a idealismu, že to ostře kontrastovalo s celou tou anglosaskou, odcizenou, chladnou a hrabivou společností. Byli to lidé, který mě, emigranta bez domova, přijímali bez otázek.

Z: Ovšem, květinová generace už dávno zmizela. Zůstalo z ní něco?

S: Zůstalo. Dřív bylo ideálem všech normálních Severoameričanů pracovat a dělat peníze. Ted' nastal zlom: ideálem některých členů mladý generace se stala práce na sobě, rozvoj tvůrčích sil a únik z nezdravej velkoměst do míst, kde je větší klid na rozjímání o Bohu.

Z: Takže jsme se dostali od Rusů až k náboženství. Jaký je váš poměr k tomu, co se nazývá Bůh, nekonečno, posmrtný život?

S: Otázky začínají jít na tělo. Já nejsem ani mohamedán, ani buddhista, ani křesťan, ani žid, ani nacista, ani komunist, ani maoista, nejsem ani Kanaďan, ani Peruánec, ani Slovák, ani Čech, nejsem ani Jirka Svoboda, ani Ronald Reagan nebo Gusta Husák, nejsem vlastně ani to tělo, který vlastním, ani ty vlasy, fousy, který nosím. Podle haré krišnovců jsem pouhá duše, pouhá duchovní duše.

Z: Haré krišnovci? Co to je?

S: To je hinduistická sekta, která kromě náboženský filozofie nabízí zdarma dobrou, vegetariánskou stravu.

Z: No prosím, tak přece tělo. Ale nežinýrujete se přijímat od někoho zdarma jídlo?

S: Já už jsem na to zvyklej. Když jsem přišel do Ameriky, tři věci mi způsobily nesmírnou radost: první, že vás absolutně nikdo nenutí do práce; druhá, že nejenom že vás nenutí do práce, ale eště vám za to, že nepracujete, platí; a třetí, že tu existují podniky a organizace, který vás zdarma nakrmí, oblíknou a obujou a nechají v nouzi vyspat. Všechno zdarma.

Z: Takže jste vlastně příživník, jak by se řeklo v socialismu.

S: To by ten socialismus musel říct,

že příživník byl třeba taky Marx nebo Engels.

Z: Máte vy vůbec nějaké hmotné statky? Nějaký majetek?

S: Majetek nemám žádný. Vlastním jenom kuličkový pero a materiál ducha. O to ostatní nemám zájem.

Z: A co tomu říká vaše maminka v Praze?

S: Maminka by chtěla, abych se oženil. Abych si zařídil svou praxi, lhostejno jakou a abych se věnoval užitečným životu. Ale kde seženete dneska nějakou hodnou a poslušnou dívku? Je to zoufalý, do očí bijící nedostatek.

Z: Máte ještě tatínka?

S: Nemám. Už umřel. Je to škoda. Potřeboval bych pevnou ruku.

Z: Ve vašich knížkách čtu, kromě popisu cest, přírody a divů světa i všelijaké epizody z dětství, homosexuály, prostitutkami, zloději a podvodníky. Nakolik se v těchto momentech stylizujete? Je to Dichtung und Wahrheit?

S: Všechno, co v knížkách líčím, je absolutní pravda, všechno jsem prožil. Neumím si vymýšlet. Na cestách se na vás nalepí nejrůznější lidi, rozličná havěť. Někdy je to osoba dobrá, která vám zpříjemní večer pěkným vyprávěním nebo pohoštěním, jindy je to neřestný homosexuál nebo sexuální pracovnice. Co můžete v takových situacích dělat? Prožít je až do konce, abyste měla zážitky, anebo to přerušit a jít od toho? Čím víc jsem takových věcí zažil, tím častěji mě to prožítí až do konce odrazuje.

Z: Co plánujete na pozdní léta svého života? Chcete cestovat až do smrti?

S: Můj plán je jednoduchej. Až skončím s cestováním, odeberu se na klidné místo plné pohody a slunce někde v jižních Čechách, kde se budu věnovat hospodaření a rozjímání. Plánuji si pronajmout nebo koupit pěknou usedlost, nejlépe barokní a užívat tepla přátelských, sousedských vztahů, posezení v hospodě, vycházek lesem na houby, mírného lyžování, žní a senosečí. Taky bych se rád zúčastnil vesnického života, všeho, co s ním souvisí. Vynášení smrtky na jaře, stavění májka, hody, masopust, do-

žínky, velikonoce. Není to pěkná idylka?

Z: *Za takovou budete ovšem muset jako pan Brouček nejmíň o století nazpátek. Tam ale žádný autostop nejede. Ale tady, třeba v Texasu, byste ještě stopy takové venkovské idylky mohl mezi českými farmáři najít. Chodíte vůbec mezi krajany?*

S: Jsem většinou na cestách, takže se mezi Čechy nebo Češky dostanu málokdy. Když ale zjistím, že se někde pořádá nějaká beseda s tancem, koláči a bílým kafem, hned tam spěchám.

Z: *Umíte vůbec tančit?*

S: Když mi bylo sedmnáct, chtělo se mi protančit celý den. Chtělo se mi tančit se všemi lidmi od pólu k pólu, od Moskvy po Havanu. Ale lidi jako by mě nechápali. Nezahořkl jsem ovšem. Věřím, že když ne dnes, tedy zítra se bude tančit všude.

Z: *Jak trávíte den, když jste doma, v Torontě?*

S: Ráno se probudím, něco si čtu a přemýšlím. Pak si pustím hudbu, zacvičím si a zase přemýšlím. Pak se jdu nasnídat — obyčejně k těm krišním — poslechnu si výklad z Bagavádgity, pak si v knihovně prostuduji denní tisk, časopisy, literaturu, pak se trochu projdu nebo si zaplavu a zase přemýšlím. Vrátním se na večeri. Po večeri jdu na koncert, do divadlo, do galerie nebo do postele.

Z: *O čem přemýšlíte?*

S: Přemýšlím o lásce a o Bohu, o bratrství a zradě, o odpuštění a o smilování, o chytrosti a o podlosti, o válkách a o mírech, o nekonečnách a o hvězdách. Přemýšlím o náboženství a o nemocech, o lásce a dobru, o ošklivosti a o nenávisti, o lahodě a o příjemnosti, o milosti a o radosti. Přemýšlím o tom, co budu mít dneska k večeri.

Z: *Koho máte na světě nejraději?*

S: Nejradši mám sebe. Jsem do sebe zamilovaný. Dívám se na sebe do zrcadla a vobdivuju se svým vobrazu. Nikdo mi není na tomto světě dražší než já sám.

Z: *Čím jste chtěl být jako malý kluk?*

S: Ničím. Pomyšlení na to, že bych měl někdy něčím bejt, mi nahánělo hrůzu. Nechtěl jsem bejt nikdy ničím. Jak je to hrozný něčím bejt!

Z: *Pral jste se jako malý kluk nebo jste byl maminčin hodný chlapeček?*

S: Já jsem vyrostl v dobré, zámožné rodině vyšších českých vrstev. Měl jsem svou chůvu. Okolí mého dětství bylo naplněno knihami, uměleckými artefakty, pěkným nábytkem, pohodlím. Od mala mi byl vštěpován smysl pro estetiku, krásu a mravní ušlechtilost. To, že občas obcuji s lidmi z ulice nebo že používám jejich mravy, způsob odívání, jazyk a chování je jen důkazem toho, že jsem se těmto vrstvám, ač ze slušné rodiny, nikdy nevyhýbal.

Z: *Máte zdravotní nebo penzijní pojištění?*

S: Samozřejmě. Severoamerická společnost, ve které teď žiju, je dnes už tak vyspělá, že si může dovolit dávat svým spoluobčanům zdravotní nebo penzijní pojištění, aniž by na ně museli přispívat. Mám totiž nepatrný příjem. Žiju z existenčního minima — ze svých knih — a jako takový mohu dostávat pojištění. K lékaři ale stejné moc nechodím, takže to ani nevyužiju, zubaře si musím platit. Na penzi se už ale těším. Přál bych si, aby věkovou hranici snížili, když ne na pětáctýřicet, tak aspoň na pětapadesát let, aby člověk, když už je jednou poslanej na tento svět, z něj taky něco měl.

Z: *Proč jste pro své psaní zvolil fonetický přepis češtiny? Chcete provokovat milovníky té lahodné, libozvučné? Píšete tak už dávno, ještě dřív, než se začalo mluvit o zjednodušení českého pravopisu — holki šli po mňeste — děláte si legraci, chcete být originální anebo byste skutečně nový pravopis akceptovali?*

S: Když jsem psal první díl *Autostopu* — začal jsem ho tehdy psát normální češtinou — napadlo mě, že vlastně nepišu tak, jak se skutečně mluví, že v tom spisovném psaní je nějaká faleš, nějak mi to nesedí. Zkusil jsem to foneticky a když jsem tu fonetiku viděl napsanou na papíře, tak mě to děsně rozveselilo. Říkal jsem si: Jirko, to přece nemyslíš vážně, to je hrozný. Ale nechal jsem to tak, šileně jsem se tím bavil, vosvěžilo mě to. Já bych pro novou úpravu byl, jazyk se přece vyvíjí a čas od času se s tím musí něco udělat.

Z: *Co čtete? Jakou máte rád muziku?*

S: Nejradši čtu noviny, zprávy ze světa. Pak český časopisy, všechny, který mi v knihovně přijdou do ruky. Čtu taky knížky vydávané současně v zahraničí. Hudbu jenom klasickou. Mozart, Haydn a tak.

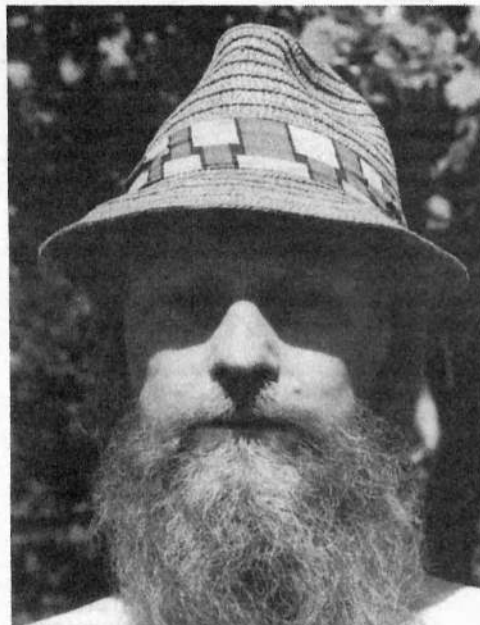
Z: *Chtěl byste vyhrát v loterii?*

S: Proč ne? Ale nemyslím, že by to nějak výrazně ovlivnilo můj dosavadní život. Řekl jsem vám už, že hmotný hodnoty pro mě nemají cenu. Dal bych asi ty peníze do banky a vybíral bych si na denní chleba. Já vlastně už žiju bohatě život teď, já bych si za ty prachy už nic nového nemoh dopřát, ani to cestování, všude už jsem byl. A přejít se nebo spát na posteli s nenesy — co s tím? Největší hodnoty jsou ty, který nekoupíte.

Z: *Zamiloval jste se někdy? Do koho?*

S: *V kolika? Jaké máte averze, jestli nějaké máte, předsudky, nenávisti (komunisti, černoši, krátkozraci, dobře zabezpečení...)* Máte rád zvířata?

S: Miluji všechny krásné dívky celého světa, bez rozdílů rasy, náboženství, inteligenčního kvocientu, politického zabarvení, barvy vlasů. Miluji všechny chlapce celého světa. Miluji všechny komunisty, fašisty, zločince, nezna-bohy, židy, černochoy a krátkozraký, bohatý a chudý, znetvořený a krásný,

ušlechtily a zvrácený, aristokratický i neurozený. Miluji zvířata a rostliny. Moje láska je bez hranic.

Z: *Kam myslíte, že nás vede spotřební společnost?*

S: Kam jinam než do pekla. Jedině do pekla.

Z: *Ted' se chystáte do Afriky. Slyšela jsem, že máte z cesty trému. Proč?*

S: Mám trému před každou cestou. Jako herec před vystupem. Napadají mě otázky: jaký to tam bude, co mě tam čeká, kdo mě tam okrade, znásilní, jakej tam bude stop. Ale jakmile do toho skočíte, jakmile jste na cestě, tréma pomine a cesta se vyvíjí podle svých pravidel.

Z: *Kde jste ještě na tomto světě nebyl?*

S: V Sovětském svazu, v zemi míru, socialismu, v zemi ušlechtilejších vztahů. Nevím, proč jsem ještě tuto krásnou zemi neprocestoval. Je to přece celá šestina světa!

Z: *Co chystáte po návratu z Afriky?*

S: Knížku *Autostopem Afrikou*.

Z: *A poslední otázka: Co jste měl dneska k snídani?*

S: Nic. Nemyslíte, že byste mi už ko-nečně mohla něco nabídnout? □

Služba čtenářům

Hezká, 37letá, dobrá kuchařka a hospodyně, VŠ, hledá dobrého kamaráda. Zn.: "USA a Kanada."

Zdeněk Urbánek

Popaměti

Octl jsem se v zámku spisovatelů nedobrovolně vinou výkonu přátelské služby. Nic mě tam netáhlo. Baroku jsou i jinde u nás přebytky. Navíc se mi ta stavba protivila tím, že jako úřední dar, věnovaný Svazu spisovatelů, byla součástí poválečného mocensky politického úplatkářství. Rozhodující strana prostřednictvím svých ministerstev kupovala duše a ostatní strany se nebouřily, aby v té morálně pokleslé soutěži přece jen nezůstaly bez šancí.

Příčinou mé dobříšské návštěvy byl Egon Hostovský, příslušník čtveřice či pětice nejlepších českých prozaiků třicátých let, osobně okouzující svou směsí velké jemnosti a převážně humorné agresivity. Za války byl v Británii a ve Spojených státech tajemníkem československých vyslanců. Po návratu zůstal zaměstnancem ministerstva zahraničí, ale přizemnil ho. Uprostřed roku 47 zjevně vytušil stejně dobře jako roku 38, že je čas odejít. Dověděl se taky, že se hledá nový kulturní atašé pro Oslo. A snadno vypátral, že v Dobříši tráví dny volna ministr školství a kultury Zdeněk Nejedlý. Ten měl při výběru kulturních přidělců přinejmenším poradní hlas a osobní přímluvou mohl vykonat i víc.

Marně jsem se Egonovi vymlouval na trosečný stav hanomagu. Přesvědčil mě a za necelou hodinu jsme chřastivě vjeli na nádvoří zámku, posypané načervenalým drobným štěrkem. Egon mě poprosil, ať počkám a držím se stranou.

Jenže byl už skoro večer a chtělo se mi něco sníst. V jídelně se ukázalo, že tam s pěti či šesti jinými sedí můj válečný přítel Erik Saudek, kdysi nad všechno očekávání vynikající rovnač a vazač balíků do Terezína, do nichž já přispíval tím, co mi dal otec, a jež jsem pak odnášel na poštu. Erik už dřív rád vidal, jak se z jeho příležitostných dáreků zvolna opíjím. Měl nyní před sebou řecký Botrys. Než mi donesli jídlo, měl jsem na lačno tři skleničky v sobě. Účinky byly nepříhodně příjemné. Stal jsem se pro přítomné nepříjemně otevřeným společníkem. Netušil jsem, že se to v týž večer bude opakovat, a to na úrovni, již by se dnes dalo říci skoro vrchol. Erikovi druzi postupně odcházel. Zvedl se i Erik, za války můj ctěný vzor skeptické inteligence.

"Ty se chceš zničit a s tím já nesouhlasím," na rozloučenou komentoval mou, podle mne, dost krotkou kritiku mnohem krotší podléhavosti autorů vůči nové moci.

Egon a Erik, ač jeden chtěl ven a druhý se minil za cenu krajní autocenzury prosazovat doma, zjevně měli společné špehy. Byl jsem s údajně přátelskou násilností odveden do jednoho z ubytovacích pokojů. Špehové si však něčeho nevsimli. Dveře, za něž mě zamkli, měly skleněnou výplň. Loktem jsem ji rozbil, otočil zvenčí klíčem a měl volnost pohybu, v dobříšské zlaté kleci spisovatelů nevidanou. Dalo mi to příležitost o trochu líp porozumět některým rysům Hamletova příběhu.

Neměl jsem v úmyslu Egonovi kazit, za čím přijel. Hledal jsem knihovnu, kde bych si četl, než on před návratem bude hledat mne. Dveři vedlo z chodeb mnoho, ale všechny zamčené. Až jedny povolily a stál jsem v konferenčním salónku. Kolem oválného stolu ztichle zpozornělo a vyvrátilo se směrem ke mně asi dvanáct hlav.

Egon, sedící vedle pana ministra Nejedlého, nebyl potěšen, ale vstal, přistavil mi další židli a ohlásil mé jméno. Napřed ministroví, pak hromadně celému stolu. Tam seděla i Eva Vrchlická, průměrná herečka, ale statečná zachránkyně Erika Saudka před Terezínem a koncentračním táborem, protože za války přes ústrky a ponižování jako "arijská" dcera Jaroslava Vrchlického zůstala Erikovou ženou. Tehdy mě vřele objímala, kdykoli jsem jim něco přinesl z otcových tajných zabíjaček. Teď se zprvu obrátila ke svému sousedovi u stolu, panu Kerhartovi, jako by mu měla neodbytně mnoho co říci. Ten k ní sklonil svou bledou hubenou tvář a byl též velmi soustředěn.

Co si je kolem stolu změnilo v okamžiku, kdy mi pan ministr trochu hadrovitě podal ruku, ale zvidavě se zepřítal:

"Urbánek? Urbánek? Ze strany historika Rudolfa Urbánka? Nebo od Františka?"

Ještě jsem stál a měl tedy přehled. Stůl s usměvavou přízví zpozorněl. Jen Egon věděl svoje a viditelně pochyboval, že by to mohlo dobře skončit.

"Od Františka, pane ministře," odpověděl jsem. "Je to bratr mého otce."

"Posaďte se, mladý muži," řekl pan ministr zpod svého cvikru a knírku tak vlídně, že stůl zcela umkl a napjatě očekával náš příští rozhovor. I Egon jako by se uklidnil, třebaže se vědoucí beznadějí černě lemovaných živých očí dovolával mé taktnosti i taktičnosti. "Takových lidí nám už není třeba," pokračoval Nejedlý svým skoro mile starosvětským utvářením vět a bez onoho skřehotání a prskání, jež jsem jako novinář znal z jeho veřejných projevů. "Ale ani my mu neupíráme,

že v minulosti měl své zajímavé drobné místo."

Začala malá přednáška a salónek se přes viditelnou ospalost některých tváří zdál být potěšen. Já byl upřímně zvědav na vztah moci k těm, jež z historických postav i z lidí ještě žijících hodlala zbezmocnit. Jakkoli pan ministr chvílemi připomínal cicerony, důtklivě poučující zaostalé turisty o světoznámém hradě, bylo proč naslouchat. Tenkrát jsem to tušil, později jsem to věděl dost jistě. Blahosklonnost s příměsí jedu, vydávaná za historickou objektivitu, obsahovala předpověď o tom, co nás čeká.

Setkal se s mým strýcem ve dvacátých letech u Masaryka. Sešli se pak i jinde. Prý vůbec nebyl hloupý, naopak vzdělaný a zvidavý. Dokonce na rozdíl od Masaryka svým omezeným způsobem mélický. Dalo se s ním pohovořit o Husově reformě chrámového zpěvu zrovna tak jako o husitských chorálech. Vyznal se v detailní historiografii dávné Jednoty bratrské.

"Ale co to jen mohl chtít," pokračoval pan ministr, "když ze všech sil, hodných lepší věci, udržoval a ještě udržuje při životě ten zkomiravý odvar Jednoty bratří, Jednotu českokobratrskou. My mu to ani tolik nezazlíváme. Má sice ten společek či sekta význam jen velmi okrajový, z laxní masy registrovaných katolíků ten ubývající hlouček středostavovských stařenek a stařečků nepřiláká nikoho, ale přece jen nám pomáhá rozbít homogennost vyznavačů aspoň na menšinové, přitom mnohem tvrdošijnější protestantské straně."

"Chodí tam za ním na kázání i hodně mladých lidí," podařilo se mi vtěsnat do mezery, vzniklé tím, že pan ministr hledal kapesník. Nenašel jej. Knírek mu pak mírně mokval výtokem rýmy.

"I to je aspoň zatím dobře," vysvětlil mi ideolog a taktik Nejedlý, nevyrušený tím malým nedopatřením z přednášecího rozběhu. "Mládež vašeho strýce Františka! Nevymyslel jste si to. Máme i o tom informace. Ale právě to jejich tihnutí k nějaké těsné příslušnosti je co nevidět pohne, aby, jak se říká, s vlajícími prapory přešli na naši stranu. Nemylme se, přátelé. Náboženství a jeho instituce se neobracejí k silám mimo náš svět. Je to kryptopolitika, za některých podmínek úspěšná, jindy zakrnělá a skoro bezvýznamná. Víme, jak neúspěch odrazuje. Dají se k nám. Hromadně ne. Nepřivede je k nám váš strýc František. Už se příliš zaprodal té své napůl američánské zpuritanizované variantě dávných bratří. Ale jeden po druhém přijdou a vyplatí se jim to."

Začalo ve mně něco vřít. Zbýlé stopy odumírající inteligence a zneuži-

té vzdělanosti spolu s osobní ješitností a s držitelstvím jistého dílu moci vytvářely v ústech pana ministra trapnou směs polopravd a namyšlenosti, opřené o údajný úspěch východní veleříše v zacházení s lidským materiálem. Malý český Everest zpanštěllosti, který ne nadarmo přežil válku v Moskvě, viděl dole pod sebou příliš členité lidské mraveniště a nemohl se dočkat, až bude zunifikováno v jednu otupělou kupu. Ale dělal jsem, co jsem mohl, abych nevyrušil samolibého reprezentanta nastupující moci ze zpovědi.

Dalo námahu mlčet. A osazenstvu salónku dalo zcela jinou námahu potlačovat zívání. Upiralo na pana ministra zvadle usměvavé oči. Já se všem přítomným (krom Egon) nepochybně protivil tím, že jsem svým pouhým jménem zavedl do rozpravy téma, jež těm polovzdělaným a polonadaným ctižádostivcům nedávalo žádný přímý návod, jak mají jednat, aby je moc povýšila.

"A ty styky vašeho strýce s Masarykem!" s obnovou vehemenci Nejedlý pootočil téma. "Vy si myslíte, mladý muži, že si za těch schůzek povídali o pánuobohu?"

Byla to sice otázka ryze řečnická, takže odpověď hodlal dodat sám pan ministr, ale mně se povedlo vložit mezi jeho vdech a výdech:

"Nevím, o čem si povídali. Strýc byl zavázán mlčet a podnes to dodržuje. Vy jste u toho někdy byl, pane ministře?"

Egon zaprosil krásnýma černýma očima a několik tváří v salónku se odvrátilo od čela stolu, snad aby jejich mračný komentář mé opovržlivosti nevzal na sebe sám Nejedlý. Ten se však nedal vyrušit ze své tíže.

Masaryk, nominální protestant, z oportunisticky-politických příčin prý nechtěl mít nic společného s úředně uznanou Církví československou evangelickou. Ve státě s převahou jakkoli vlašných katolíků, proč by si tím měl ztěžovat svoje postavení? Nebylo by přitom ani populární, kdyby se vzdal svého přesvědčení, jak je všichni znali už z dob před válkou. Potřeboval nějaké alibi.

"A pan kazatel Urbánek, při vši své vzdělanosti a znalosti běhu světa až příliš důvěřivě počestný, mu to alibi poskytl. Udržoval při životě necírkevní Jednotu československou a docházel na Hrad k soukromým rozhovorům. Vy říkáte, že skryté. Ale jak by ne! Čím víc se něco skrývá, tím širší a rychleji se o tom roznášejí pověsti. Masaryk, náboženský, a proto prý i eticky odpovědný velký muž! Dokonce ještě i dnes někteří tak o něm smýšlejí nebo spíše sní. Ale ne, přátelé. Přinejmenším to byl velmi nadaný a ctižádostivý pragmatik, který ovšem nemohl jinak než se mýlit a spoléhat na Západ a jeho papírové záruky v době, kdy my mladší už věděli, že po rozbití Rakousko-Uherska

nám jen sovětský Východ může být oporou v samostatnosti."

Asi na mně bylo něco vidět, protože Egon přiložil ukazováček k ústům. Ale dopadla poslední kapka a bylo nezbytné aspoň skromně naznačit nesouhlas. Jinak mi hrozila hanba na doživotí. Tak jsem to aspoň pocítoval. Vnikl jsem do odmlky a spustil. Zpátky jsem se držel jen v tónu.

Už při mých prvních slovech vstala starší manželská dvojice, uklonila se panu ministrovi a nehučně odešla. Egon se opřel na židli a obrátil zrak ke stropu. Pan ministr se na mne nedíval, ale zřetelně se přiklonil levým uchem. Ostatní klopili oči, šeptali si mezi sebou, nápadně si odkášlavali a paní Eva Vrchlická, provázena úctyplným Kerhartovým pohledem, zaujala se zdviženou bradou řečnický postoj za opěradlem své židle.

Mluvil jsem o samostatnosti menších národů. Vůle dosáhnout ji klíčí v nich samých. Ale v podmínkách našeho století ji nemožou realizovat ani zachovat bez přímého přispění velmocí. Masaryk politicky žil a jednal už dlouho za Rakousko-Uherska. Zjistil, že svébytné, odpovědné, samostatné myšlení a jednání zdejšího společenství nenastane rázem tím, že bude ustaven stát Čechů a Slováků. Jeho ustavení je pouhou podmínkou k nalezení povahové a morální identity zdejšího společenství. Domníval se, že pokud jde o společenské uspořádání, demokracie především anglosaského typu má nejlepší předpoklady humanitního vývoje. A přestože znal i sklony mnoha zdejších lidí k nedemokratické, unáhleně a bezmyšlenkovitě nacionalistické či rovnou patologické zjištnosti, z úhrnu svých sociologických a politických zkušeností usoudil, že jako celek má naše společenství k západní demokracii nejbližší. V době, kdy díky jemu republika napřed v zahraničí, pak i doma vznikala, nebyl široko daleko nikdo, kdo by jeho soudy a způsoby jednání, na nich založené, dokázal či vůbec mohl vyvrátit. Šlo mu o samostatnost zcela určitého druhu. Proto se opřel o Západ. Východ, i kdyby byl býval v daném čase schopen nějaké záruky poskytnout, měl a má morálně politické tradice tak podstatně jiné, že příklon k němu mohl zárodečný smysl pro demokracii a humanitní soužití spíš jen rozvrátit než rozvíjet.

"Pořád ta vaše masarykovská demokracie!" prohlásila za opěradlem židle paní Vrchlická. "A jak dopadla jen co se objevil Hitler?"

"Špatně, paní Evo," dovolil jsem si ji oslovit tak, jako jsem ji směl oslovovat za války. "Ale v některých lidech tu zanechala stopy..."

"Ano, byl jste na Erika a na mne hodný," skoro pateticky mě přerušila. "ale tím je mi hůř, když vás slyším tak nerozumně mluvit proti socialismu."

V očích měla slzy a Kerhart ji hladil po zápěstí ruky, pevně se přidržující opěradla. Několik dalších hostů po úklonce odešlo. Vstal i Egon.

"Děkuji vám, pane ministře, že jste mě vyslechl," řekl potichu a vytratil se. Na mne se už ani nepodíval. V naší řeči to mohlo jedině znamenat: tak ti pěkně děkuju, ty vole. Chápal jsem jeho situaci. Ale taky já přece byl spolu s mnoha jinými ohrožen a měl jsem stejný nárok jako on a oni rozhodovat se mezi setrváním a odchodem. Mezi takticky úhybným souhlasem a přímým nesouhlasem.

"Nemyslím, že bych mluvil proti socialismu," odpověděl jsem paní Vrchlické. "Ten má mnoho odrůd a k jedné z nich i Masaryk měl blízko. Mluvíme proti byrokratickému autoritářství a diktatuře."

"Jaké autoritářství a jakou diktaturu máte na mysli, mladý muži?" zůstal i nadále pan ministr přinejmenším zdvořilý. Odpovídalo to tomu, co se stalo o čtyři roky později na hřbitově v Horních Počernicích. Pohřbívali strýce Františka. Byla to demonstrace Jednoty československé. Přišlo víc lidí, než hřbitov hned tak mohl pojmut. Otec si přál, ať bratr a já stojíme na hraně hrobu. Náhle se dav rozvlnil. Div jsem se neocíl v hrobě vedle pana kazatele. Po mém boku se s cvikrem na nose objevil Nejedlý. Vzpomínka na dobříšskou rozpravu mě pohnula, abych rychle přesadil bratra na moje místo. K pokračování v načatém sporu nebyla ta pravá chvíle.

"Mám na mysli takové zřízení, pane ministře," obrátil jsem se tehdy na dobříšském zámku k Nejedlému, "kde jde spíš o uchování moci mocných než o lepší život těch dole."

Parafinově bledý Kerhart se vztyčil, traslavým hlasem popřál panu ministrovi dobrou noc, vzal paní Vrchlickou pod paží a oba odešli. Roz-

hlédl jsem se a zjistil, že salónek je krom pana ministra a mne prázdný.

"A taková zřízení," pokračoval jsem povzbuzen tím, že Nejedlý se vůbec k odchodu neměl, "která pro samu vnitřně či zahraničně politickou taktiku ztrácejí svou prapůvodní ideologii či morálku."

"Vím, na co narážíte," odpověděl pan ministr.

"Narážím na mnoho faktů, které vy znáte mnohem líp než já," dovolil jsem si ho přerušit. "Bylo to pro lidi dole strašné, pane ministře. Měl jsem v té době mezi komunisty mnoho přátel. Myslím léta 35 a 39. Napřed ty teatrální ulhané procesy a potom smlouva mezi Hitlerem a Stalinem. I moji přátelé z řad komunistů byli otřeseni."

Nejedlý vstal a shlédl na mne.

"Vy si myslíte, že ve chvíli, kdy všichni byli takticky chytrí, Sovětský svaz měl být hloupý?"

Zdvořile jsem vstal i já.

"Podle všech tvrzení, která tomu zoufalému paktu předcházela, byl bych si měl myslet, že Sovětský svaz zavádí nový řád i v mezinárodní politice. Ale když Ribbentrop přistál na Vnukovském letišti (vědomě jsem citoval aspoň zčásti Koestlera), všechny zbytky mých iluzí definitivně skončily. Jednou večer nám, mladíkům, František Halas říkal, jak se po sovětsko-nacistické smlouvě setkal s Juliem Fučíkem. Halas soutil. A Fučík mu říkal: Františku, zase nic nechápeš; dva mladé národy Evropy si podávají ruce, aby stvořily nový svět, a ty se takhle rozčiluješ."

Pan ministr se v té chvíli už ode mne vzdaloval. U dveří se obrátil a pronesl: "Takových lidí jako vy, je naštěstí na světě už málo."

I oni přece uzpůsobují nejen výroky svých nepřátel, ale samy spisy svých ideologických bohů, jak se jim to hodí. Já jen pro potřebu pointy vynechal z věty pana ministra dvě slova "naštěstí" a "už", abych mohl odpovědět:

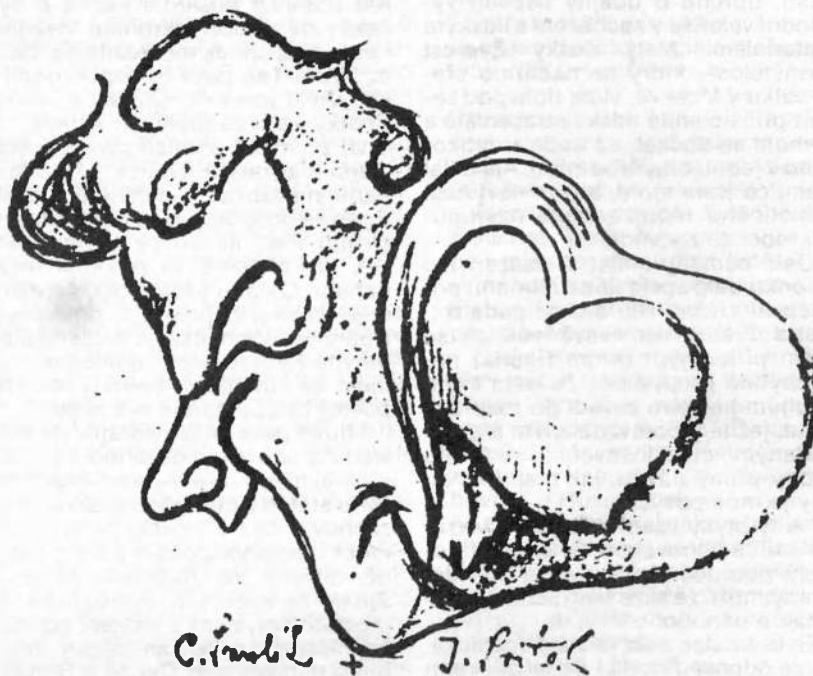
"To je čest, pane ministře, a děkuji vám za ní."

Uklonil jsem se tak hluboko, že by to moji přátelé byli pokládali spíš za žert než za projev úcty a díku. Nevím, jak pan ministr. Měl už ruku na vnější klíče dveří. Kývl hlavou a tiše za sebou zavřel. Polonius zdejší kultury a školství zůstal až do konce při vši odmitavosti skoro vlivný. Osaměl jsem v salóнку s jakousi jen napůl ironickou nostalgií po odešlém "intimním nepříteli". V sutinách jeho bystré myslí a vzdělanosti, jakoby promáčených trpkou šťávou stesku po postavení mnohem vyšším, zůstalo kupodivu zachováno větší smítko snášenlivosti či dokonce velkomyslnosti než ve všech ostatních, co toho večera seděli u oválného stolu v konferenčním salóнку.

Vyjímám z toho Egona. Chtěl psát, co uměl psát, a nebylo třeba žádné

Ivan Sviták

Panegyrikon na Ctirada Smolíka

"Sexta B, to je úplnej duševní chudobinec."

Profesor latiny Karel Havránek, třídni VI. B.

Intelektuální kořeny dvou dnešních přispěvatelů *Západu* spadají do tohoto "duševního chudobince", to jest do reálného gymnázia v Praze-Dejvicích, kam jsem chodil se Ctiradem za okupace do školy. Žádného profesora jsme však tehdy neměli raději než třídniho sexty bé, zejména proto, že nám občas zaslouženě a od plic vynadal. Jeho nesmrtelné výroky se dokonce zachovaly v knize, kterou jsme považovali za jakýsi společný poklad, a jež se nazývala *Annales servorum*, čili Kronika otroků. Hlavním autorem tohoto neznámého klenotu českého písemnictví a výtvarného umění je Ctirad Smolík, který dnes ilustruje *Západ*, ale spolutvárci byli v jistém smyslu všichni studenti tehdejší dejvické sexty, z nichž dnes v cizině žijí ještě další čtyři, Daša Ransdorfová,

nadpřirozené předvídatosti k tomu, aby vytušil, že zanedlouho bude sice moci potají psát dál, co umí, ale nikdo mu to tady nevydá. Nehodlal a neměl být autorem podle příkazů shora. Musel ven. A podařilo se mu to, třebaže já, jak jsem se v týdnech a měsících po dobříšském dialogu s výčitkami svědomí domníval, ten jeho odchod do neklidné svobody Západu ohozil.

On sám mi nikdy nevyčetl nic. Rozuměl? Styděl se? Předvídal šedesá-

Sylva Tomešová, Jan Renner a Lubor Vorel. Ve školním roce 1941/42, kdy vznikaly *Annály* a kdy nám bylo šestnáct, kvetla v Praze recese jako forma sebeobranu proti nacismu a tento svérázný "dadaismus" byl nejlépe vyjádřen v jedinečném generačním dokumentu, totiž v almanachu recese, jenž se nazýval *Jedeme do Bodele* a koloval v opisech dávno před vznikem slova samizdat. Nevěděl jsem tehdy, že autorem knihy byl vnuk Jaroslava Vrchlického, Emil Frida, můj pozdější kolega ve Filmovém ústavu, ale obdivoval jsem humor lidí, kteří dokázali odhalit pamětní desku Václavu Perlovi v Perlové ulici právě proto, že tam nikdy nežil a že byl jejich výmyslem. Jít na procházku s "župíkem", což byl brambor na provázku, nebo se výstředně oblékat bylo povinností uvědomělého recesisty, ale netvrdím, že jsme recesi napodobili — tryskala z nás spontánně. *Annales servorum* jsou dobovým dokumentem tohoto ducha doby; je to jedineč-

tá léta, kdy v dopisech ze Spojených států a z Dánska vyjadřoval touhu, aby aspoň některý z románů, jež tam napsal a vydal, byl vydán i "doma"?

Tehdy kolem půlnoci v dobříšském zámku mě jako řidiče a přítele mírně zradil. Marně jsem po něm pátral, až mi správce či vrátný sdělil, že ten černovlasý pán, co navečer přijel se mnou, před hodinou odjel s kýmsi jiným.

□

ný soubor kreslených vtipů Ctirada Smolíka, které jsem v letech 1941-43 zachoval s vlastními komentáři jako dokumentaci o událostech ve třídě a tedy jako náhražku třídního časopisu, jenž byl zakázán a nesměl se legálně vydávat. Ctiradovy skvělé kresby jsem považoval již tehdy za skvosty, ač mi bylo jen šestnáct, a nalepoval je do sešitu, kde se objevily i pubescentní verše a komentáře k událostem ve třídě. Stal jsem se tak jakýmsi "redaktorem" této ročenky a na titulní stránce *Annálů* je zvěčněna spolupráce se Ctiradem v karikatuře (obr. 1). Protože je nám letos dohromady sto dvacet let, prozrazují tajemství naší recesistické minulosti širší veřejnosti, jež se netěšila výsadě návštěvy sexty bé, složené z potenciálních génů, jimiž jsou ve svém vědomí všichni teenageři. Dále musím na Ctirada a na sebe prozradit, že jsme tehdy zahájili nejen společný vstup do dějin naší "boudy", to jest Reálného gymnázia na Strossmayerově náměstí, ale vstoupili jsme též i do českého písemnictví a novinářství. S pubescentní hrdoostí jsme totiž poslali do *Ahoje* kreslený fór (1941) a dokonce vyhráli stovku s tématem, jež svědčí o Ctiradově vtipu podobně jako o mé nedůvěře k duchovnu. Ctirad tehdy také velmi pěkně ilustroval několik mých básniček o barvách, o jejichž poetické hodnotě taktně pomlčme. A nikdo tak výstižně nezkarikoval Catula — což byla má přezdívka — jako Ctirad, jehož přezdívku neprozradím, protože ji neměl rád.

Studentské fóry dospívající mládeže a pubertální verše gymnazistů nemají žádný objektivní literární význam, protože nejsou písemnictvím, ale přímým výrazem života samého. Autoři se nezúčastnili produkce románů či básní pro literární trh a jejich díla tedy nemají onu exhibicionistickou kvalitu, jež činí z vážné literatury neautentickou hru se slovy, kterou pohrdají nejvíce ti, kteří této "podvodně" hře umění rozumějí — surrealisté. Ti pochopili již na počátku tohoto století, že mluví-li spisovatel pravdu, pak se buď jeho pravda nedá zveřejnit anebo není spisovatel; je jen producent slova pro trh čtíva, intelektuální klaun. Mluví-li člověk pravdu, pak ji může říkat jen jeho soukromé sdělení těm, které miluje, a nechává pak s klidným svědomím stylizace profesionálním "podvodníkům" se slovy, umělcům. Na těchto základech spočívá vztah písemnictví a pravdy, stylizace a moci odedávna, takže si nemáme na co stěžovat, objevujeme-li kontinuitu této praxe na Západě i na Východě. Studentské fóry a pubertální verše nejsou tedy literaturou a mají jen subjektivní význam pro ty, kdo se kdysi vtipům smáli, nebo kdo ve verších něco cítili a snažili se to vyjádřit. Právě proto září z těchto karikatur a textů šestnáctiletých pubescentů

uprostřed druhé světové války jakási ohromující nevinnost a recese. Karikatury školy a literatury mají v sobě skrytou dramatickou, protože se zrodily v lavicích pražského gymnázia za protektorátu a připomínají zmizelou Prahu, jež už neexistuje. Míží i ze vzpomínek a dokumenty svazečku *Annálů* budou mít brzy tuž kvalitu jako fotografie z minulého století, jejichž autory ani zobrazované postavy neznáme, ale jež zachovávají půvab své jedinečnosti, svou autenticitu dokumentu o něčem prožitém — a to právě proto, že fotografie *nebyla* pořizována jako umělecké dílo, jako podvodná stylizace, ale jako neretušovaná pravda. *Annales servorum* patří do této kategorie a kdybychom mohli svolat třídní schůzku k 40. výročí maturity, pak bychom jednoznačně udělili Ctiradovi řád zasloužilého recesisty. Exegit monumentum aere perennius. Mnoho lidí už dnes neví, co to znamená, protože neprošli "duševním chudobincem" na protektorátním gymnáziu, a místo Karla Havránka jim nadává jen jejich rodna. Tak to volně přeložme: Ctirad vytvořil v *Annálech* svůj pomník, jenž je trvalejší než kov sochy.

Knihy mají své osudy a *Annály* nejsou výjimkou. Na vánoce 1943 jsme byli nasazeni do Českomoravské ve Vysočanech, Ctirad s Luborem Vorlem na "metálku" čili do slévárny barevných kovů, kdežto já do vedlejší budovy, do slévárny šedé litiny. *Annálům* byl konec, protože protektorátní ministr školství Emanuel Moravec ("Eman") nás v totáljancu vyhnal ze školních lavic do továren. Tuto událost jsem zvěčnil v elegickém dystichu ponurým epilogem nad svou první ediční činností, básní *Exodus melancholicus*, jež uzavírá *Annály*: "Ten život študáckej měl jenom samá plus, a lyrickej byl jak políbení Múz, či za svítání Velký vůz — však velká klání střežošolských hrůz už passé jsou, se všim je už šlus, když Eman takhle na život nám flus!"

Evžen Reichl (Evži) dal pak svázat sešity ze sexty a ze septimy do dvou dílů, a na třídní schůzce v roce 1946 byly *Annály* zdrojem našeho obdivu. Kořovaly pak několik let v Praze, ale když se třída rozprchla, kniha zmizela a v roce 1964 jsem se marně snažil

nalézt její stopy, když jsme se chtěli dvacet let po maturitě sejit. Někdo *Annály* znárodnil, ale pachatel nebyl znám. Teprve v roce 1982, když jsem seděl v mnichovské pivnici s panem Milanem Kubesem a Danielem Strozem, přišla náhodou ke stolu českých štamgastů půvabná mladá žena, kterou jsem neznal — paní Zuzana Kuchařová. Byla velmi překvapena, když z rozhovoru vyplynulo, že jsem chodil s její matkou, Zuzanou Wernerovou, do školy a do kina. Líčila, jak ráda si prohlížela *Annály* své matky, z doby jejich středoškolských studií v Praze, a já byl neméně překvapen jejími konkrétními znalostmi o své školní či mimoškolní činnosti se Zuzanou, a o událostech sexty bé, jež načerpala četbou *Annálů*. Kniha přežila v podzemí novojičínské lékárny, kde ji magistra Zuzana přechovávala po několik desetiletí, a jestli mi to Ctirad dovolí, tak iuvenalia sexty bé vydám na oslavu "duševního chudobince" před tím než nám bude dohromady 150 let. Svět pražského gymnázia za německé okupace zmizel v asanačním řízení společenské přestavby, podobně jako zmizely uličky židovského ghetta, ačkoli Prahu nosíme v sobě navždy. Franz Kafka kdysi případně řekl, že matička Praha má drápy a už nás nepustí. Tak tomu opravdu je, ale díky Ctiradu Smolíkovi, jenž zvěčnil sextu bé protektorátního gymnázia ve svých *Annálech*, vzpomínky na "duševní chudobinec" sládnou s časem, spolu s vědomím, že jsme sice unikli exilem drápům vládců dnešního duševního chudobince bez uvozovek, ale že Praha v nás trvá jako její krása a náš smích.

VALENTIN MOLPECERES, LL.L. (MONTREAL)
HYNEK ZIKOVSKY, B.C.L. (McGILL), JUDr. (PRAGUE)

MOLPECERES, ZIKOVSKY

AVOCATS, ATTORNEYS AT LAW, ABOGADOS, PRÁVNÍCI

225, Notre-Dame Ouest, suite 230
Montréal, Québec, Canada H2Y 1T4

Tel.: (514) 282-8050
Télex: 055-61271

Jan Drábek

Socialistický korespondent

Přišel mi dopis od krajana z Vancouveru.

V hustě psaném, třístránkovém dopise se do mně pouští, že prý mám příliš kritický postoj k českému socialismu. Navazuje na můj článek ve vancouverských novinách o loňském laureátu Nobelovy ceny za literaturu, ve kterém jsem popisoval, jak v roce 1948 táta viděl Jaroslava Seiferta přijímat komunistický puč hořkým pláčem.

Naopak - komunismus prý naskýtá sociální zabezpečení a bezstarostnost. Není tedy proč plakat, vysvětluje korespondent.

Pak podotýká, že jeho táta býval kdysi národním socialistou a že pro ten špatný původ on sám mohl vystudovat jen po večerech. Proto prý na režim původně do jisté míry zanevřel a v roce 1968 také neprozřetelně přešel hranice do Západního Německa. Na konec jako každý správný romantik emigroval do Kanady.

Od té doby se mu však v hlavě rozbrásklo. Uznává sice, že dnešní ČSSR není rájské blaho, ale také to prý není ten dáblský systém, jak nám ho kanadské sdělovací prostředky malují.

Vyjmenovává pak celou litanii nešvarů kanadské společnosti s tak odzuzujícím tónem, že by se zcela logicky dalo očekávat, jak celou věc zakončí oznámením svého návratu do staré vlasti. V dopise však žádná zmínka o takovém návratu není. Připouštím však, že by tam někde může být, ovšem jeho angličtina je tak kostrbatá, že by se snadno mohla v těch jeho křkolomných anglických obrazech ztratit.

(Dobře také nevím, proč mně píše anglicky - snad si nedovede představit, že by se někdo dovedl vyjádřit ve dvou jazycích).

Některé jeho závěry co se týče kanadské společnosti však stojí nejen za zmínku, ale také za komentář. Už proto, že to jsou vesměs závěry, se kterými se člověk často setkává v komunistickém tisku a obvykle je v nich také zrno pravdy. Ovšem než se lidově demokratickému tisku hodí, je nutno je patřičně upravit a přilepšit. Vezměme si tedy názory mého pisatele trochu po pořádku a zařadíme je do patřičných rubrik:

1. Hospodářsky: Pisatel poukazuje na to, že československý systém zajišťuje každému zaměstnání, že komunisté nepropouští dělníky. Lidé jsou prostě zaměstnáni, aby si vydělali na živobytí, ne proto, aby z nich někdo mohl mít zisk. Komunisté by si

taky nikdy nedovolili nějakou továrnu zavřít.

To vše je bohužel většinou pravda - proto to taky doma s tím hospodařením tak vypadá. Na vzdor jeho 14-letému pobytu v Kanadě, pisatele asi ještě nenapadlo, že kdyby se Kanadě snížily mzdy na čs. úroveň, nebylo by také potřeba žádné podniky zavírat.

V tom případě by však bylo nutno zarazit valnou většinu dovozního zboží a také cest do ciziny. Kanadský dolar by totiž rázem přestal být mezinárodně směnitelný. Jak vidíme celkem jasně z československého příkladu, když se vyrábí bez naděje na zisk tak se většinou vyrábí zmetky.

Po ustanovení lidově socialistického systému v Kanadě bude tedy ještě potřeba, aby někdo zdejší dělníky přesvědčil, aby se pro veřejné blaho spokojili s polovinou svého nynějšího platu. Aby se zřekli japonských aut, dovolených v Karibském moři a na Hawaji, a také návštěv svých příbuzných z komunistické Evropy.

Kámen úrazu v tom všem je, že na rozdíl od pracujících doma zdejší pracujících si volí svou vlastní vládu. Kterýkoliv politik by přišel s návrhem na takové upravení životního standartu by asi byl hnán z politického dějiště svinským krokem.

2. Společensky: Pisatel vysvětluje, že veškeré vzdělání je v Československu zadarmo. Doslova píše: Vysoké školy existují pro ty, co jsou schopni takového studia a peníze v tom nehrají žádnou roli. V Československu horník nebo dělník v ocelářském průmyslu si vydělá víc než doktor či advokát, a to ukazuje jak si režim váží dělníků... Byl by jste překvapen, jaké je tam množství chat. Lidé si je sami staví ve volném čase. Jako důkaz toho všeho přikládá dopis od strýčka z Karlových Varů, který z části zní takto:

"...tady je práce dost, kdo chce dělat, tak má práce až nad hlavu. Každý si najde takový flek, jaký mu vyhovuje a vydělává si dost peněz... Například strojevodci nebo řidiči dálkových linek mají také přes 3-4 tisíce měsíčně."

Cím tedy začít při vši té pestré záplavě socialistických sociálních vyvozeností?

Třeba tím, jak si pražský režim váží horníků a dělníků. Dalo by se říci, že jejich přeláčení na úkor právníků a doktorů nejen ukazuje, jak si režim váží dělníků, ale také jak postrádá účtu vůči medicíně a hlavně zákonitosti.

Také je možno upozornit na to, že existují společnosti (jako třeba ta kanadská), kde si právníci, lékaři i dělníci vydělají tolik, že pak není nutno stavět jednoho proti druhému.

A už úplným nesmyslem je tvrzení, že peníze nehrají při studiu žádnou roli. Špatný původ doma vylučuje studium a priori a přijetí na vysokou školu v dnešním zkorumpovaném Československu je často drazé zapláceno.

S tím stavěním chat ve volném čase (a také často při ulejvání z práce) má sice korespondent celkem pravdu, ale co má chudák dělník jiného dělat, když nejsou ani peníze, ani směnitelná měna, ani výjezdní doložky na létání na Hawaj? Zbývá tedy jen ta chata na Slapech - postavená obvykle z materiálu buďto ukrajeného nebo alespoň zručně vysmeleného.

Nelenil jsem také zatelefonovat na západní odbočku odborové organizace kanadských strojevodců - Canadian Brotherhood of Locomotive Engineers. Ukázalo se, že kanadský strojevodci si přijde asi na \$3.330 na měsíc, což je podle oficiálního kurzu asi 17.000 korun. Podle kurzu poněkud přesnějšího (i když pražským režimem tak málo oblíbeného) alespoň dvakrát tolik. Ono tedy všechno to lidově socialistické blaho musí být relativně vzato.

3. Kulturně: Tady se pisatel rozhořčil snad nejvíce. Stěžoval si na dovoz "amerických vulgarismů" do Kanady a pohrdavě přirovnával kulturní vyspělost Prahy se zaostalostí kanadského Vancouveru.

Nezmínil se ale ani slovem o tom, že v jednom případě jde o město, které již přes tisíc let leží na křižovatce těch nejspělejších civilizací, v případě druhém o město, které není ještě ani sto let staré, kam občas ještě stále zabloudí medvědi ze sousedící divočiny.

Několik dalších přirovnání:

a) Před více než třemi sty lety, kdy už v Praze skoro tři sta let fungovala Karlova univerzita a právě tam vypukla třicetiletá válka, tak ještě ani jeden běloch msto, na kterém dnes Vancouver stojí, nespátřil.

b) V roce 1787 měla v Praze světovou premiéru opera Don Giovanni a Mozart prohodil, že Meine Prager verstehen mich (Moji Pražané mi rozumí). Mozart tehdy popíjel báječné vínečko v hospodě na Uhelném trhu s celkem zajímavým společníkem, který se jmenoval hrabě Casanova. Teprve o šest let později vpluje na palubě své lodě Discovery anglický kapitán Vancouveru do zálivu, na jehož břehu jednou vyrostle velkoměsto, které bude po něm pojmenováno.

c) Dřevařská vesnička u Pacifiku, z které ve dvacátém století vyrostli Van-

couver, koncem minulého století vyhořela tak dokonale, že její tříletná policie musela odstěhovat své velitelské do stanu. V té době měla v Praze premiéru Dvořákova Novosvětská.

Pisatel po té vyjmenovává celou řadu slavných dramatiků (většinou mrtvých), jejichž hry se v současné době hrají v Praze. Od Sofokla přes Hauptmanna až k Tennessee Williamsovi. Poznává, že to vše není na vzdor komunistické vládě, ale naopak v důsledku toho. A aby nebylo omylu, přikládá výstřížek z Rudého Práva (z těchto světoznámých, neomylných novin), kde to v rubrice Kam za kulturou všechno stojí černé na bílém.

Stojí za povšimnutí, že ani v jednom z těch opěvovaných pražských divadel ("There are some twenty eight live, fully professional theatres in Prague", píše pisatel) se nehraje dílo některých dramatiků, co se nejvíce poslední dobou proslavili na Západě. Ani jeden Havel, Klíma či Kohout, zatím co hry všech byly uvedeny za posledních pět let v "zaostalém" Vancouveru.

V pražských knihkupectvích se také neprodávají díla takových světově oblíbených spisovatelů jakými jsou Solženicyn, Skvorecký, Kundera, Pasterňák, Kafka, Gruša či Salivarová, zatím co v Kanadě jsou nejen běžně k mání, ale také vydávané v češtině i angličtině.

Dílo loňského laureáta Nobelovy ceny pro literaturu (prvního Českoslováka, který byl takto poctěn) se v dnešní Praze vyskytuje jen v okleštěných vydáních a jeho rozkošná vypravování nazvaná Všechny krásy světa vyšlo nejdříve v nakladatelství mimo Československo. Teprve poté se v pražských prodejnách objevilo silně cenzurované vydání tuzemské.

Dalo by se tedy snad říct, že navzdor důkazům přiložených k dopisu se to nezdá být s tou současnou československou kulturní světovostí tak velké.

Pisatel uzavírá svůj dopis doznáním, že dnes už nepovažuje komunismus za nějakou hrozbu. Píše, že "před šestnácti lety jsem byl hlupák, teď jsem z toho vyrostl." □

Program i skutečnost socialismu

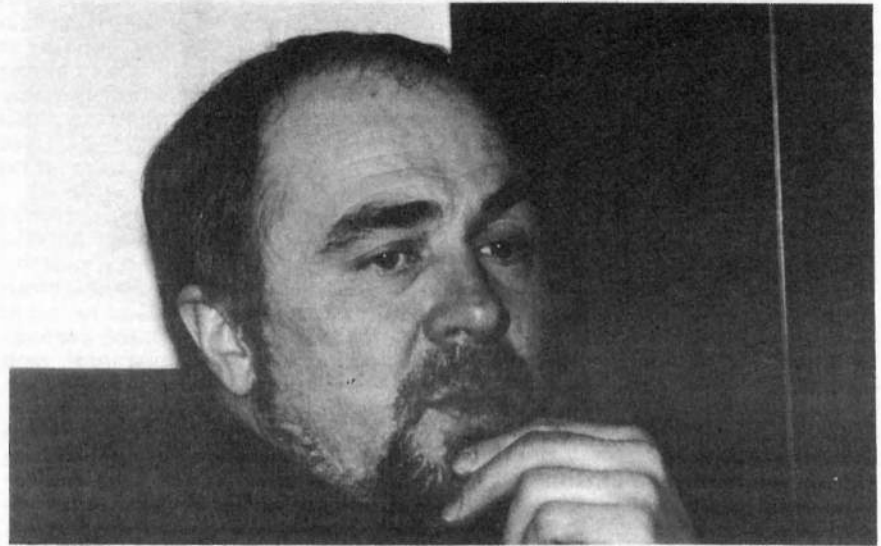
Literární měsíčník č. 6/1985

...Také v Československu nalezly odezvu nejrůznější útoky na uskutečňování socialismu, a to již vůči sovětskému Rusku. Když T. G. Masarykovi v roce 1933 namítá dr. Ivan Hálek, syn básníka Vítězslava Háloky, že "o opravdovém budování socialismu možno hovořit jedině v Sovětském svazu," odpověděl mu Masaryk: "Ne. To není socialismus." Někteří buržoazní ideologové se v podobném smyslu osopili na "český národní charakter", který se prý - jak poznamenal P. Tigris - vyznačuje zbabělostí a tím, že Češi skutečné činy nahrazují slovy atd. Tyto pausální odsudky českého charakteru mají již svou historii a jsou jen rubem samolibého šovinismu vyjádřeného úslovím: Co je české, to je hezké. Také zde, jak už to bývá, se krajnosti stýkají...

Jindřich Filípec

Václav Táborský

Moby Dick surrealistou

RUDOLF PLAČEK

Západ: Jak jsi přišel ke jménu "Moby Dick"?

Moby Dick: Jednou jsme ještě v Československu šli s kamarádama na americký film "Bílá velryba". Krátce potom jsme společně slavili Silvestra. A jak jsme tak pili a veselili se a taky trochu chlastali, tak jsem na parketě mátožně tancoval, někdo to vyfotil a pak jsme se za čas dívali na tu fotku, já jsem měl jedno voko přivřený, a jeden bystřej kamarád se upamatoval, že právě tak se tvářil kapitán Ahab na můstku, vyhlížeje bílou velrybu. Řekli mi, že vypadám jako Moby Dick, a to už mi zůstalo.

Půvabná žena umělce se vmísí do rozhovoru.

Paní Moby Dicková: Ono se to už tak vžilo, že když se mě někdo zeptá, jak se manžel jmenuje křestním jménem, musím dlouho přemýšlet, než si na to vzpomenu.

Z: A jak se teda jmenuje křestním jménem?

PMD: No... přece... Rudolf.

A tak jsme přišli na to, že Moby Dick se jmenuje celým jménem Rudolf Plaček, že je inženýr, že maluje ve volných okamžicích, ale víc už jsme z něj nevyptávali. Tedy páčili, páčili, ale přetisk tohoto interviewu v doslovné podobě by vrhl nelichotivé světlo na inteligenci reportéra a jeho neschopnost dopídit se umělcova podvědomí, freudistických motivů, analýzy umělecké tvorby a jiných takových podobných. Tak jsme tedy vydolované pausy a pomlky třídili, až jsme je zorganizovali v jakousi článkovitou podobu.

Rudolf Plaček je tedy inženýr, ne že

ne, ale hlavně je znám jako malíř-surrealista-amatér. Pozor, to označení surrealista je nepřesné a generalizující, ale zatím ho zachováme, pokud nepřijedeme na něco lepšího.

Narodil se v r. 1941, malovat začal od svého útlého dvaadvacátého roku. Měl výstavu tu i onde, jeho obrazy byly použity na obálkách dvou knih nakladatelství 68 Publishers v Torontě: Egona Bondyho "Invalidní sourozenci" a Jana Křesadla "Mrchopěvci". A jak říká záložka knížky, žije se ženou a dětmi v Torontu. Tady se to ovšem neshoduje, protože dítě má Moby Dick jen jedno, roztomilou dceru Kristýnku; ne tedy děti, ale dítě, ledaže v nakladatelství vědí něco, co ani já, ani paní Moby Dicková nevíme.

Jen co přišel do Kanady, okusil kapitalismu v jeho nelidské podobě, protože byl sedm týdnů bez práce. Od té doby už to šlo. Dnes dělá pro Ontario Hydro, čili Elektrické podniky provincie Ontário. Umělcovy první úspěchy započaly už ve starém kraji, kde v r. 1967 vystavoval v tzv. Galerii pod plachtou, to bylo v podloubí Platyžu, kam pustili tu bandu chudáků, co byli mladý a neměli žádný konexe, jak to nemluvný Moby Dick formuloval. Jeho největší úspěch byl, že jedna paní tam povídala, že by chtěla koupit jeden jeho obraz. A to pro syna, kterému by se to prý určitě líbilo, protože prý studuje schizofrenii. Mám takový pocit, že to byl hlavní důvod, proč Moby Dick emigroval do Kanady, kde matky schizofreniků neběhají volně po výstavách.

Nápady pro své obrazy bere ze snů, svých i cizích. Když mu jednou Zuzana

RUDOLF PLAČEK: POLOVIČNÍ AUTOPORTRÉT

na Ančerlová líčila svůj sen o lidech na létajících houbách, stala se z toho pozdější slavná obálka k těm "Invalidním sourozencům". Taktéž obraz pro "Mrchopěvce" byl počat v dřímotě, tentokrát umělec samotného, byl to sen copyrightovaný.

Když jsem se dozvěděl ta fakta, pídil jsem se po tom podvědomí. Proč a nač a kvůli čemu to tvoří, jaké hrůzy a příkoří minulosti si to Moby Dick odreagovává (obludné české slovo ještě obludnějšího tvaru), jak ty obrazy reprezentují stísněné dětství, útlaky puberty, matné hlubiny erotického či duševního či manželského života, ale pídící se ničeho nedopídil. Jen tak občas, ve volné chvíli, spíše přes týden než o víkend, spíše po večerech než za svítání, spíše v dobrém stavu myslí než v rozervané depresi — tak si Moby Dick maluje. Otázky na hrůzné životní zážitky jsou zataželi zdvořile vraceny. Až přece po krátkém rozpromnutí se Moby Dick zamyslí. Ty dva nejhorší zážitky byly jednak toho jednadvacátého srpna v noci, kdy se plížil noční Prahou a potkal asijské výsadkáře, kteří na něj mířili samopaly, jednak nedávná zkušenost z Toronta. Moby Dick procházel moderním torontským Atriem, když tu si povšiml lidí, ležících v bance na zemi. Ono se tam totiž loupilo, jen tak, za bílého dne. A vkladatelé i drobní střadatelé museli tedy zalehnout, aby pánním lupičům nepřekáželi při výkonu povolání. Ta scéna Moby Dickem otřásla. Zatím ještě nebyla vržena na plátno, ač na ně tvůrce vrhá průměrně 5-6 scén ročně.

Protože umělec svírá dýmku a myslí více než mluví, táží se jeho manželky, jaký vliv má tvůrčí práce na jejich manželský život. Zda ho odvádí od neřestí. Paní Moby Dicková pokyvuje. Zdá se, že je to dobrý koníček. Nekřičí, nebije mě. Asi si ty drobné pokřivenosti a zhyralosti zatahuje do svých obrazů, ne do soukromého života. Ale jeho maminka se těch obrazů bojí. □

Pražská výstava v Severní Americe

Smithsonian Institution ve Washingtonu a Royal Ontario Museum v Torontě pozvali unikátní pražské muzeum, aby vystavilo své exponáty v Novém světě. Putovní výstava se jmenuje "Vzácné dědictví". Jde o sbírky Státního židovského muzea z Prahy, nejnavštěvovanějšího muzea v Československu (700.000 návštěvníků za loňský rok, z toho 80% cizinců).

Výstava předvádí výběr ze sbírky 140.000 předmětů, které jsou v péči pražského muzea. Jde o výrobky židovského lidového umění a řemesel, náboženské objekty, vzácné rukopisy, porcelán, obrazy, gobelíny, práce kovotepců a tkalců. Jedním z nejstarších předmětů celé sbírky je kniha tištěná v r. 1514 na prvním židovské tiskařském stroji na sever od Alp, a vyzdobená mnoha dřevoryty. Výstava je zakončena obrázky, které malovaly židovské děti za války v Tezezině.

Historie muzea je zajímavá. Původně bylo založeno r. 1906 nadšeným židovským učitelem. Ze 2.500 kusů shromážděných před r. 1938 se sbírka rozrostla více než padesátinásobně. Zcela paradoxně se o to zasloužili nacisté. Zabavený židovský majetek z celé Evropy byl poslán do Prahy, aby mohl jednou být použit pro výstavku ryze propagandistickou, která by světu zdůvodnila "konečné řešení židovského problému", tak jak si ho Adolf Hitler představoval. Celá sbírka byla po válce nalezena v padesáti různých skladištích válkou neporušené Prahy.

Výstava "Vzácné dědictví" byla otevřena v Torontě 14.9. a potrvá do 24. 11. Pak se přestěhuje do Calgary (30.12. 1985 - 8.3. 1986) a konečně do Montrealu (duben-červen 1986).

VT

Jazyk

Josef Balcar

Není překlad jako překlad

Americký časopis *Indianapolis Star* informoval před lety své čtenáře o Švýcarsku a zmínil se i o pestrých jazykových poměrech této země.

— Switzerland, píše novinář, je troj-jazyčná, proto větší města mají trojí názvy. Nejznámější příklad je Luzern. Francouzsky je to Lausanne a italsky Lugano.

Nejenže to ten Američan mile popletl, ale zamířel — a to se Švýcarů právem dotklo — že se zde hovoří ještě čtvrtým oficiálním jazykem — rétorománštinou — a v této řeči se Luzern jmenuje Lugnez.

Ještě dobře, že o tomto poměrně málo známém jazyce nic nevěděl. To by mu Luzern rétorománšsky vyšel možná jako Lovosice. To přece taky začíná na L.

Ve srovnání s tímto příkladem bych měl vlastně vzít v ochranu onoho terciána, který udivil svého latináře, když větu *Praga caput regni* přeložil jako *Praha zničená deštěm*. Je v tom trochu víc logiky než s Luzernem.

Není překlad jako překlad. V době zvýšeného cestovního ruchu se dostáváme do bližšího kontaktu s cizinci a můžeme tak vyzkoušet své jazykové dovednosti někdy s větším, jindy s menším zdarem. Kdo neumí španělsky a je zrovna na dovolené někde na Costa del sol nebo na Mallorce, protlouká se aspoň s částečnými znalostmi italštiny. Vždycky to nevyjde. Italština a španělština jsou sice románské jazyky s mnohými podobnostmi — hlavně slovníkovými, ale ty nejsou neomezené. Italsky másto zní *burro*. I objednal si náš turista v restauraci u španělské obsluhy *burro*. Velice se podivil, když mu nemohli vyhovět, protože španělsky *burro* znamená *osel*.

Jiný turista si podobně počínal v Itálii, kde si pomáhal patřičně upravenou franštinou. Ráno v hotelu prohlásil, že chce *digiunare*. Zdálo se mu, že ten výraz odborně a s jazykovým citem upravil podle francouzského *déjeuner* (snídat). Netušil, že řekl pravý opak: *digiunare* znamená italsky *postit se*.

Jak je vidět, pro tenhle druh překladatelů není podobná činnost žádným problémem. To už sám Pavel Eisner, geniální lingvista, který mistrně ovládal osm jazyků, se musel vyrovnávat s překladatelskými potížemi a přiznal, že si často neví rady, protože pojmy ve dvou jazycích se někdy

kryjí, jindy ne. Ukazuje to na jednom případě inzerátu ve *Frankfurter Zeitung*, kde jedna mladá žena hledá muže. "Říká o sobě, že je blondýna, že má hudební vzdělání a je *že fraulich*. To je adjektivum od *die Frau*, znamená ženskou bytost, která má sklony i vlohy, aby z ní byla dokonalá — co jen? Žena? Nikoli. Paní? Rovněž ne — alespoň nikoli v nějakém smyslu stavovském. Tedy snad žena domácká? Ne, na to je slovo *häuslich* a to je zde příliš málo. *Fraulich* míří k dokonalé ženskosti, jež neutkvívá na nějakém zvětšujícím se stadiu psychy dívčí. Jsem *fraulich* znamená asi tolik: nejsem *flapper*, nejsem věčná *girl*, je mi dáno, abych byla muži nikoli porcelánovou panenkou, nýbrž skutečnou ženou. Je v tom zřejmý odstín mateřskosti, ale zas to není *mütterlich*. Nu, nepřeložitelné, a jestliže přeložitelné, tedy jen vleklým opisem."

Ale nejde jen o ojedinelá slova. Každý moderní jazyk se vyznačuje množstvím charakteristických rčení a úsloví, tzv. idiomatických obrátů, která nelze do češtiny překládat doslovně. Smysl takových rčení nepoznáme z jednotlivých slov a ani mluvnické pravidlo tu není nic platné. Idiomy nutno chápat globálně.

Jeden Angličan vtipně definoval idiom jako "větu, v níž říkáte, co nemíníte, abyste vyjádřil to, co neříkáte" (a phrase in which you say what you do not mean, to express what you do not say). Věta: *How do you do?* je míměna jako dotaz po našem zdraví, nebo prostě jako pozdrav, ačkoliv doslova to znamená "Jak děláte?" Anglické *he made up his mind* nezni při doslovném překladu *rozhodl se*. Podobně českou větu: *Loď se potopila se všim všudy* překládá Němec: *Das Schiff sank mit Mann und Maus*. Francouzské *faire le diable à quatre* znamená *dělat velký rámus, nepořádek, přilít se rozhorlil. Il fait de diable à quatre*, šíjí s ním čerti.

Někdy nám mohou zamotat hlavu i frazeologické vazby, slovní spojení vázaná na určité předložky a pády. Anglicky to be engaged s předložkou *in* znamená *zaměstnávat se čím*, s předložkou *to* být zasnouben. Někdo může napsat: *He is engaged to his work*, což může být zajímavá metafora, ale čtenář by se mohl oprávněně ptát, co tím chtěl básník říci.

František Ladislav Čelakovský si jednou vzletně ulevil "Bujný oř je mluva naše..." a myslel přitom na naši drahou mateřštinu. Pro toho, kdo se někdy lopotil s překládáním, je cizí jazyk mnohem bujnější oř a někdy vyhazuje zadkem hodně vysoko.

Zkuste někdy překládat, když některé slovo má několik zcela rozdílných významů. Tak třeba anglické sloveso *shoot*. Slovník vám dává na výběr *střelit, porazit, honit, letět, urazit, zastrčit, řídit se, kličít, pichat*. Musíte bedlivě přihlížet ke kontextu, k

větné souvislosti a k předložkám, které určují přesný význam slovesa, např. *shoot dead* (zastřelit), *shoot down* (sestřelit), *shoot up* (vyrůst, vyrážit) atp.

Od překladu se liší tlumočení, tj. ústní převod z jednoho jazyka do druhého. Má velký praktický význam a široké uplatnění v rozvoji mezinárodních styků. Nejnáročnější je simultánní tlumočení. Vyžaduje výbornou paměť, klid, rozvahu, dobré nervy, schopnost rychlého soustředění. Chce to dokonalou znalost nejen jazyka, ale i země a civilizace příslušného národa.

Je jasné, že při takovém tlumočení nemůže jít o doslovný, plně hodnotný překlad; zde musí postačit adekvátní, přiměřený překlad, event. jen správně reprodukováný smysl. Nejednou tu musí být obětována slohová vybroušenost a dokonce i gramatická správnost. Není se co divit, když se občas narazí na zajímavé perličky:

"Letcům při přistávání praskly spodky" (spr. podvozky — Untergerstell).

Předpokladem je i celkové vzdělání. Na to doplatil jeden žurnalista, který překládal podtitul známého Rubensova obrazu *Le jugement de Paris* jako *Pařížský rozsudek*, ačkoliv šlo o rozsudek Paridův (1. pád Paris).

A jak to vypadá v terénu, když dostanete na krk skupinu cizinců, které máte pár dní obhospodařovat na zájezdu, při kongresu a kdy zdaleka nestačí jen mít jazykového filipa? Zažil jsem to před 30 lety v Praze na mezinárodním kongresu Interstena, který byl spojen se závody v těsnopisu a v psaní na stroji.

Vešel jsem jednoho letního rána do příjemných prostor vinohradského Národního domu, kde už začínal proudit čilý sjezdový ruch. Odlišné tváře, oblečení a počáteční rozpačitost naznačovaly, že jde o první cizince. Už se v duchu těším na zajímavá setkání, na pestré zážitky z rozhovorů...

"To je dobře, že už jdete," vítají mě pořadatelé, "máme tu zrovna alžírskou rodinu a potřebujeme, aby někdo zabavil jejich malé děti, mluví jen francouzsky. Rodiče by si rádi v klidu obstarali sjezdové formality."

Začínám rozhovor, sbírám ve své paměti všelijaké zdrobněliny a mazlivá slova, ale česká panenka v rukou roztomilého alžírského děvčátka je daleko působivější atrakcí než moje povídání.

"Prosím tě, dole jsou nějaké Angličanky, zrovna teď tu není nikdo, kdo by s nimi promluvil, nešel bys tam?"

Seběhnu dolů. Před vchodem do budovy stojí s anglickým klidem tři typické ladiés. "You speak English? That's fine," s pocitem ulehčení se na mě obrací jedna z nich. "Nepomohl byste nám s těmito stroji?"

V každé ruce vleču do druhého pat-

ra objemné kufry s psacími stroji a záhadným příslušenstvím. Musel jsem si počínat zřejmě odborně, protože si mě vyžádala ještě další skupina. Nikdy jsem si nemyslel, že je možné se při tlumočení tak zapotit.

"Monsieur, nemáte náhodou po ruce kladívko? Podívejte se, jak se hýbe stolec a za chvíli začnou závody."

Běží poslední minuty před velkým kláním na psacích stojích. Ve velkém sále to bzučí jako ve včelím úlu při vymetání. Sháním kladívko, po chvíli kleště, něčí hlas mě nervózně prosí o trochu vody. Běžím do restaurace.

"Učte se cizím jazykům," říkávali nám naši učitelé, "nikdy nevíte, k čemu se vám to jednou hodí." A měli pravdu. Naše babička zase říkala: Co je moc, to je moc. A taky měla pravu.

***

Nedělní zájezd k hrobu zakladatele francouzského těsnopisu Coulona de Thévenot do Úmyslovic u Poděbrad byl nezapomenutelným zážitkem pro francouzskou delegaci i tamní venkovany. U pamětní desky tlumočím do franštiny slavnostní projev ing. J. Petráska. Když se pak na proslulém násvi rozvíjí improvizovaná beseda česko-francouzského přátelství, hrne se jedna otázka za druhou, sotva stačím překládat.

"Kde jste se naučil tak krásně česky?" povídá mi uznale jedna babička. "Dyt' vy mluvíte jako rodilej Čech."

"To se člověk časem naučí. Jináč su z Moravy, až vod Brna."

***

Žádný mezinárodní kongres nežije pouhou odborností, zájmy účastníků se tu setkávají i v jiné rovině. Několik málo dnů společných akcí stačí k tomu, aby se tu navázala přátelství a známosti někdy i hlubší a intimnější. Poslední den se stávám nahodilým důvěrníkem německo-francouzské dvojice, která v sobě našla dojemně krásné zalíbení. Chatrná znalost jazyka není zrovna největší překážkou milostné koexistence, ale přece jen ztěžuje domluvu o poslední schůzce.

"Sagen sie ihm... já bych mohl dnes večer až po 20. hodině. Moc lituji, že neumím francouzsky, abych mu sama vysvětlila, proč to nejde dřív."

"Non, non, pas possible... Já už ve 21 hodin odjíždím. Řekněte, že bych se rád přizpůsobil, ale..."

Teprve po chvíli si uvědomuji, že tlumočením tohoto milostného dueta tak nějak nahrávám k upevnění osy Bonn-Paříž. Tenkrát jsem si nebyl jist, jestli se toto mé počínání hodí do naší tehdejší politické konstelace. Pokud se ti dva toho večera do sebe jen zahleděli a přitom se nemohli dohovorit, tak snad ano?

Být tlumočnickem na mezinárodním sjezdu, to opravdu není jen tak. A ještě bych rád zopakoval své původní tvrzení, že není překlad jako překlad.

□

Jaroslav Seifert děkuje za čestný doktorát

Přátelé, vážené shromáždění, dovolte, abych poctu, kterou mi Hampden-Sydney College dnes prokazuje a kterou s takovým potěšením přijímám, považoval v prvé řadě za projev sympatií a za jakési symbolické přitakání mému básnickému dílu. A v něm pak nejen jeho metaforám a rytmům, nýbrž především jeho poselství. Dostávalo se do mých básní sice mnohdy bezděčně a neprogramově, vymáháno událostmi, jichž jsem byl svědkem a účastníkem, a diktováno mým netrpělivým srdcem, stále někam spěchajícím. Často má podobu pouhého spontánního poselství nebo dlaně mimoděk nastavené jako magie slov, sugestivita obrazů, kouzlo melodie jazyka a všechno ostatní, nepostizitelné a nepopsatelné, co dělá báseň básní. A jak staranu, příkládám onomu třeba skrytému poselství význam stále větší. Potřebuji, aby byla nějak hlouběji ospravedlněna nejen jednotlivá báseň, ale poezie vůbec. Hájím sice s vehemencí celý život autonomii umění a kultury vůbec a svobodu a neslužebnost poezie zvláště, její právo na volný vzlet, ale zároveň mám za to, že poezie má své pravé místo a svou pravou dráhu hledat v duchu rad, které dával Daidalos Ikarovi, když ho nabádal, aby hleděl letět středem, ani ne příliš nízko, ani ne příliš vysoko. Šťastné místo, šťastná poloha poezie je, myslím, mezi nebem a zemí. Dost vysoko, aby se mohla dotýkat nebe, ale aby přitom mohla i tkvět ještě svými kořeny pevně v zemi a neztrácela lidské

teplo a nepřipravovala se sama o důležitost, kterou může a má mít pro člověka jako bytost odsouzenou na té zemi žít. Zdá se mi, že tato dráha je s to chránit poezii před nebezpečími vnitřní vyhlodanosti a před zplaněním v samoúčelnosti a že právě jen v této poloze může být ona velká, vzrušující a krásná hra - poezie - hluboce smysluplnou. Takováto poezie také má ve svém láskyplném zakořenění v zemi a ve všem, co na ni žije a dýchá, předpoklady k tomu, aby před vnitřní vyhlodaností, zplaněním a duchovním úpadkem chránila člověka, aby brzdila zejména jeho pudy ničivosti a mírnila jeho agresivitu, neboť takováto poezie se už samou svou podstatou vzpírá přijmout do svého slovníku slovo "nepřítel" a do rejstříku svých citů nenávisť. Takováto poezie má - snad kromě hudby - ze všeho, co člověk dělá, nejlíže k modlitbě a je s to poskytovat lidstvu slova ke společnému chorálu porozumění, vzájemné sympatie a dobré vůle. Jsem šťasten, přátelé, mohu-li se domnívat, že právě v této chvíli zpíváme několik tónů onoho chorálu společně. Děkuji vám za to z plného srdce. Ale když to říkám a v duchu tu před vámi stojím právě v tyto dny, kdy si připomínáme ukončení jednoho tragického šilence a nezměrného ničení, které bylo vyvoláno kulturním pojmu "nepřítel", pěstováním zvrhlé a rozumu se přičící mentality nepřátelství, zdá se mi, že by má slova díky mohla znít málo přesvědčivě nebo dokonce hlouše, kdybych se zároveň projevil jako člo-

věk s krátkou pamětí, jako člověk rychle zapomínající. Nebyla by věrohodná, kdybych zde a v tento den nedal výraz také vděčnosti staré, sahající do minulosti. Mám na mysli především vděčnost za to, že Spojené státy tak rozhodujícím způsobem přispěly ke vzniku našeho nezávislého státu po první světové válce, ale i za to, že pomáhaly obnovovat svobodu našeho národa v době druhé světové války. Avšak i za to, s jakou velkodušností, příznačnou pro americký idealismus, pomáhaly pak v rekonstrukci Evropy a odstraňování hladu a hmotné bídy na našem kontinentu. Všechno to chovají v živé paměti nejen básníci. A i to je pro mne částí našeho dnešního společného chorálu, který mě tak hřeje u srdce a za který všem znovu s dojetím děkuji.

Váš

Jaroslav Seifert

V Praze dne 5. května 1985

□

Náboženská vyznání

Zemědělské noviny, 16. května 1985

"Před nedávnem jsem se v novinách dočetla, že je u nás povoleno 21 náboženských vyznání. Můžete je vyjmenovat?"

H. Danišová, Poděbrady

V ČSSR je povoleno 18 náboženských vyznání a 3 církevní společenství. Vyznání: římskokatolické, československá církev husitská, církev pravoslavná, Rada židovských církví ČSR, Ustřední svaz židovských církví SSR, Slezská církev evangelická augšpurského vyznání, reformovaná křesťanská církev (na Slovensku), evangelická církev metodická, bratrská jednota baptistů, náboženská společnost československých unitářů, církev adventistů sedmého dne, starokatolická církev, církev novoapoštolská (pouze v Nejdku a Kravařích), církev apoštolská na Slovensku, křesťanské sbory, řeckokatolická církev, jednota bratrská. Církevní společenství: Ekumenická rada církví ČSSR, Křesťanská mírová konference, Sdružení katolických duchovních Pacem in terris.

Kdo sype písek do očí

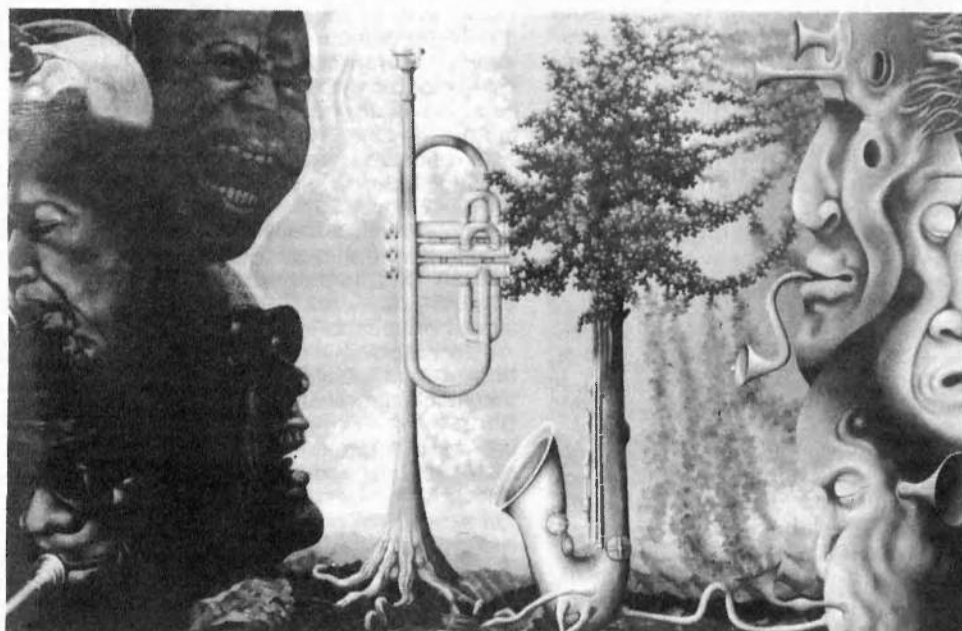
Rudé právo, 10. července 1985

... Některé rakouské noviny nám začaly minulý týden křást nehorázné otázky: Jak to, že na tradiční cyrilometodějský den na Velehradě nebyl pozván kardinál König z Vídně? Proč se mu k cestě do Československa nedostalo oficiálního souhlasu?

... Uctění nepomijivého historického významu osobnosti a všestranného díla Metodějeva a jeho bratra Konstantina, jejich bohatého a nelehkého života na Velké Moravě, jejich významného výchovného a politickokulturního přínosu bylo i přes účast delegace Vatikánu vnitřní československou záležitostí.

... Československo je samostatným, suverénním státem. Od nikoho se nenechá protektorsky plísňit a okřikovat. Ani z Vídně, od nepřátel politiky dobrého sousedství a prospěšné československo-rakouské spolupráce.

Jaroslav Mazal

RUDOLF PLAČEK: JAM SESSION

Další triumfy socialistické literární vědy

Přemek Nebeský z Prahy se nedávno dotázal redakce pražského *Mladého světa*:

"V rozhovoru v *Mladém světě* č. 45, 1985 se Arkadij Strugackij pochvalně vyjádřil o románu George Orwella *Devatenáct set osmdesát čtyři*. Nemohu tomu porozumět a se mnou jistě i jiní, kteří stejně jako já slyšeli o tomto díle jen a jen odsudky. Mohli byste do té věci vnést trochu jasno?"

Trochu jasno vnesl Roman Lipčik, v pověření redakce *Mladého světa*.

Britský autor George Orwell líčí ve svém díle 1984 dystopickou společnost. Popisuje její život na příkladu jednoho typického občana, jehož samotné jméno už naznačuje průměr — Winston Smith. Smith prochází v průběhu děje pomalou, bolestnou a co je nejhorší — nedokonalou proměnou: začíná si uvědomovat bídu a duševní chudobu, v jaké on i lidé kolem něj žijí. Snaží se dopátrat příčiny a nachází ji jen mlhavě ve formě vlády: v její totalitní a odlišně podobě, vedoucí k naprosté zmanipulovanosti. Nepodaří se mu však dojít daleko. Před cílem se dostává do soukolí všudypřítomné totální moci, kde jeho cesta za poznáním pravdy končí. Vychází ze soukolí opět lhostejný jako kdysi a jako jsou i všichni kolem něho.

Orwell (1903-1950) vydal svou knihu v roce 1949. Okamžitě po vyjití a po úspěchu, který sklídila pro své nepopíratelné myšlenkové hodnoty, ji do svého protisocialistického arzenálu zařadili studenovělečníci a nalepili na ni antikomunistickou nálepku.

Již tehdy se však našly hlasy rozumných lidí, které konstatovaly, že Orwell portrétoval ve své knize jen imaginární státní útvar. A další, jako např. známý britský autor a teoretik žánru Brian Aldiss, dokonce tvrdili, že Orwell psal svou knihu bezprostředně po zkušenostech z válkou zkoušené Anglie: špatné životní podmínky, přidělový systém, cigarety v bídném balení a v neposlední řadě i nekonečná bezpečnostní opatření, včetně plakátu HITLER NASLOUČA, tolik podobných Orwellovým plakátům VELKÝ BRATR TĚ SLEDUJE.

Bohužel, oně zlomyslné nálepky se lekli i literární vědci socialistického tábora a s knihou začali zacházet tak, jak si to přáli studenovělečníci a začala být tabu.

Teprve v roce 1974 se ke knize opět zevrubně vrátil známý sovětský teoretik vědeckofantastické literatury Julius Kagarlickij v knize *Fantastika, utopie, antiutopie, kterou známe i z českého překlada (Panorama,*

1982). *Jasně ukázal skutečné hledisko, z něhož je třeba se na Orwellovo vynikající dílo dívat.*

Když se pak o dalších deset let nato ve světě opět vzedmula vlna zájmu o Orwellov román — daná totožností jeho titulu s letopočtem — a když se opět ozvaly hlasy, které se od padesátých let nezměnily, sovětské listy Izvěstija, Literaturnaja gazeta, Novoje vremja a další tisk socialistických zemí včetně slovenského Výberu, se připojily k těm rozumným hlasům, pro něž je Orwellov román především skvělá literární dystopie, patřící do literárního žánru zvaného science fiction.

Roman Lipčik

Dovolím si Lipčikovu úvahu okomentovat, ačkoliv na její marxistickou erudici sotva stačím. Omlouvám se za to čtenářům předem.

Dle Lipčika nachází Winston Smith příčinu strašného stavu společnosti v Oceánii "mlhavě ve formě vlády". Miha se zdá být řidoučká. Doslova na každé stránce jí prosvítá skutečnost, která je kupodivu, spíše než Angličanům, důvěrně známá nám, co jsme žili v Československu nebo v jiných zemích tábora míru. Tento jev Lipčik bohužel nevysvětluje. Abych uvedl příklad: není mi známo, že by Angličani, podobně jako občané Oceánie, trávili množství času na "dobrovolných demonstracích" (spontaneous demonstrations) proti nepříteli, jenž se občas stává také přítelem, podle toho, s kým Velký Bratr právě uzavře smlouvu o neútočení. Jedním z velkých hrdinů, jak říká Lipčik, "imaginárního státního útvaru" je hošík, jenž "přeslechl jakési kompromitující otázky a udal rodiče policii." Zdá se mi, že tento spratek je spíš něco na způsob Pavlíka Morozova než malého lorda Fauntleroye. Také jsem neslyšel, že by v Anglii kdy pracující měli povinnou účast na ranních "třiminutovkách nenávisťi", jaké jsme pod názvem "ranní desetiminutovky" mívali my a na nich se z *Rudého práva* dozvídali, co zlého zas provedli američtí imperialisté, abychom je mohli ještě lépe, ještě radostněji nenávidět. Pro nedostatek času další příklady neuvádím. Ústřední epizodou románu je dlouhá sekvence, v Lipčikovi popsaná slovy: "Winston... se dostává do soukolí všudypřítomné totální moci, kde jeho cesta za poznáním končí. Vychází ze soukolí opět lhostejný jako kdysi." Škoda že Lipčik zde nebyl konkrétnější. Mohl snad uvést, že soukolí má podobu tzv. brainwashingu, tj. vyprání mozku, k jejimuž vynalezení a

uplatnění se hrdě hlásí věda sovětská, nikoli pavěda buržoazních států. Pomocí této metody je Winston přiveden k tomu, že ač kul pikle proti Velkému Bratrovi, nakonec jej miluje, podobně jako původní zrádci Slánský, Radek, Kameněv a jiní nakonec projevovali lásku ke Komunistické straně a pro sebe žádali trest spravedlivý, leč tvrdý.

Také škoda, že Lipčik nejmenuje ony "rozumné lidi", kteří v románě viděli portrét nikoli SSSR ale "imaginární skutečnosti". Mohli by jistě vyvrátit autentičnost Orwellova dopisu odborové organizaci *United Automobile Workers Union* v U.S.A., kde autor píše: "Román 1984 byl míněn jako odhalení perverzít, které zčásti uskutečnil komunismus." Jde patrně o podvrh, jímž je, na rozdíl od literární vědy sovětské, proslulá literární pavěda americká.

Pravda také je, že Brian Aldiss a ovšem nejen on, např. také nedávno Anthony Burgess v antiutopii 1985, poukázali na to, že několik konkrétních detailů scenerie a životní úrovně jsou inspirovány válečnou zkušeností Velké Británie: portrét oceánského hlavního města, neustále bombardovaného létajícími střelami, se jistě podobá Londýnu z doby V1 a V2. Ovšem, snad mohl Lipčik připomenout, že tyto okolnosti jsou v románě vnější, nemají co dělat s ústředním problémem totalitní moci, jak ji praktikuje oceánská Strana. Jinak je možné, že méně vzdělaní čtenáři budou poněkud dezorientováni. V jedné věci si však dovoluji s Lipčikem poněkud částečně trochu nesohlasit. Orwell neměl na mysli Hitlera a hitlerovskou stranu, Národně socialistickou německou stranu dělnickou. V dopise americkým odborářům uvádí sice, že některé stránky života vyličené v 1984 zčásti uskutečnil také národní socialismus, ale ústřední problém, Smithovo proprání mozku, je praxe v Hitlerově Německu, pokud vím — a omlouvám se, pakliže se mýlím, nemaje Lipčikovy erudice — neznámá. Erich Roehm, např., po svém odhalení jako nepřítel německého lidu, nebyl žádnou metodou přiveden k vyznání lásky ke Straně a Adolfu Hitlerovi, nýbrž pouze primitivně dlouhým nožem podřezán. Nikoli, o tento úspěch sovětské psychologicko-kriminologické vědy žádná buržoazní pomluva Sovětský svaz nepřipraví!

Na druhé straně je pozoruhodné Lipčikovo vysvětlení, proč až dosud literární vědci socialistického tábora Orwellov román interpretovali tak mylně: "lekli se." Lekli se "zlomyslné

nálepky", kterou na dílo nalepila buržoazní literární věda. Nevěděl jsem, že socialističtí literární vědci jsou tak lekaví, a cítím se poučen. Třebaže se však lekli, nyní sebrali odvahu a i Lipčík se přestal bát. Povzbudivý ho, jak také jinak, příklady sovětských, proto moudřejších literárních vědců, jejichž adresy uvádí: *Literaturnaja gazeta*, *Izvestija* a *Novoje vremja*.

Oprášiv svou ruštinu, prostudoval jsem uvedené prameny.

Intelektuálně nejméně náročný je rozbor, který v *Literaturnoj gazete* podal Sergej Volovec. Za jméno nemůže a píše pro sovětskou inteligenci, takže to nevadí. Volovec z románu vyčetl, že dílo prorocky líčí podmínky v dnešní kapitalistické Británii. Měl ovšem dobrou příležitost srovnávat, neboť už leta je v Londýně dopisovatelem *Literaturnoj gazety*. Uvádí, že "1984 byl ve velkých městech zneužit protisovětskou propagandou, ale ve skutečnosti *nebyl* terčem Orwellovy satiry Sovětský svaz." Proč? Protože "Orwell neměl žádné zkušenosti se socialismem a napájel svou imaginaci z reality současného anglického života." Intelektuálně jsou tyto postřehy zajímavé, i když neodpovídají zcela přesně historickým faktům a logice. Využít se dá sice všeho, jak mistrně dokazuje marxistická dialektika, jenže tu buržoazní vědci neovládají, a napájel-li Orwell svou imaginaci z reality anglického života, čím to, že mohli títo buržoazní pseudovědci románu tak snadno, na tak dlouhá léta a tak přesvědčivě zneužít? Zde měl Volovec svou tezi víc rozpracovat. Také není zcela přesné, že Orwell neměl žádné zkušenosti se socialismem. Kniha reportáží z velké krize *The Road to Wigan Pier* obsahuje např. dosti o socialismu, jak o jeho specificky britské podobě, tak o jeho podobě vyšší, marx-leninské. *Homage to Catalonia* líčí zas Orwellovy zkušenosti z doby, kdy byl vojákem marxistické vojenské brigády strany Partido Obrero de Unificación Marxista, Dělnické strany marxistického sjednocení ve Španělské občanské válce. Z knihy je zřejmé, že Orwell měl dosti rozsáhlé a dosti zvláštní zkušenosti s komunistickým a socialistickým tiskem. I zde měl Volovec uvést více materiálů. A při vši účtě k jeho jistě naprosto správným závěrům, dovoluji si namítnout: *Farma zvířat* není pouze knížka o zvířátkách pro děti předškolního věku, a 1984 nelíčí pouze kapitalistické mučírny, kde Strýček Sam nutí dělníky přiznávat se k nespáchanému.

Intelektuálně náročnější je studie Melora Sturua v *Izvestiích*. Na rozdíl od Volovce, Sturua v románě 1984 satiru na SSSR vidí, označuje ji však, nepochybně právem, za hrubě zkreslující karikaturu, již vytvořil člověk, jenž byl původně "popučíkem sil pokroku, ale později se proměnil ve

špióna sil reakce." Poté, co Sturua takto připustil, že Orwell měl přece jen snad možná částečně — jakkoli to zní neuvěřitelně — na mysli Sovětský svaz, přichází s překvapujícím, hluboce marxistickým odhalením: "Historie však Orwellovi a jeho vykladačům provedla nepěkný kousek, neboť plody Orwellovy vynalézavé fantazie se staly realitou dnešního západního světa, především v U.S.A." Některé ty kruté žerty historie Sturua výslovně uvádí. Např. permanentní sledování občanů pomocí reverzních obrazovek se, jak známo, stalo v U.S.A. skutečností díky "technologii totálního sledování, vyvinuté americkou Agenturou Státní Bezpečnosti (ASTB), jež Reaganově administraci umožňuje neustále a po čtyřicet hodin denně sledovat každého muže, ženu nebo dítě v U.S.A." Po přečtení tohoto odhalení jsem se rozhodl, že z domu vyhodím televizi, aby se oplzlý prezident nemohl dívat na mou jednadvacetiletou neteř, jak se sprchuje. Poté mi napadlo, není-li překvapujícím odhalením vinna moje chatrná ruština. Obrátil jsem se tedy na pí. Vladimíru Burke z Mississauga, která měla ruštinu už ve školce, ale ta mi potvrdila, že výše uvedenou větu z *Izvestií* jsem přeložil naprosto správně, byť poněkud prkenně, což je ale tak i v originále.

Rovněž "dvouminutovky nenávisti" byly zavedeny, i když poměrně nedávno, v U.S.A. Došlo k tomu, když hrdinny sovětský stíhač sestřelil po zuby ozbrojené korejské dopravní letadlo nad výrodnou sýrů ve výhledném SSSR. V USA se pozvedl "pokrytecký křik sboru podvodníků" a americká televize častovala své diváky denně nenávistnými komentáři, lživě zaměřenými proti SSSR.

Nejmarxističtější analýzu 1984 podal však Viktor Tsoppi v týdeníku *Novoje vremja*. Dle tohoto vědce, Orwell vůbec neměl na mysli Sovětský svaz, a ani jej na mysli mít nemohl, neboť tam nikdy nebyl! To je ovšem fakt. Dále, píše Tsoppi, Orwell byl socialista — rovněž fakt — a proto jeho satira přece nemohla být zaměřena proti socialistickému SSSR. 1984 je kritika kapitalismu, a to zdrcující: Orwell "poukázal v románu na to, jak je buržoazní demokracie zakofeněná v antihumanismu, ve vše pohlcujícím militarismu a v popření jakýchkoliv lidských práv... Ani jeden západní interpret 1984 neměl však dost znalosti ani dost odvahy a cti, aby konečně připustil, že George Orwell, obdařený prorockým talentem, popisoval ve skutečnosti syndrom dnešního kapitalismu, s nímž my, sovětské občany, protože jinou alternativu, nemáme, jsme nuceni koexistovat, čelíce ze všech sil jeho patologicko-militaristickým ambicím."

Jak vidno, sovětská věda se v sou-

vislosti s Orwellem skutečně vyznamenala. Takové analýzy, to je nutno uznat, se žádným západním literárním vědcům vypracovat nepodařilo.

Jenom mě napadá, jestli Přemek Nebeský, poučen Volovcem a Lipčíkem, nenapíše *Mladému světu* znova a nezeptá se, proč tak vynikající a šířivá satira na současný americký kapitalismus dosud v Č.S.S.S.R. nevyšla.

Prý, říká mi pí. Burke, nemá papír. □

Millardy výtisků čtenářům

Rudé právo, 24. května 1985

Praha (ČTK) - Poštovní novinová služba rozšiřuje v současné době 620 titulů československých novin a časopisů, ze zahraničí je to více než jedenáct a půl tisíce titulů. Ročně dodá PNS více než 2,1 miliardy výtisků, z toho 1,2 miliardy předplatitelům.

Periodický tisk je v ČSSR k dostání ve třech a půl tisících prodejnách a stáncích PNS, více než 4600 poštách a 6460 prodejnách státního a družstevního maloobchodu.

Stanovisko žurnalisty

Sešly novináře č. 2/85

Jedna ze zvláštností žurnalistiky spočívá v tom, že profesionalismus v této oblasti lidské činnosti tkví nejen v ovládnutí souhrnu návyků a tvůrčích umění, ale především v prohloubeném politickém stanovisku.

Socialistická žurnalistika vznikla a vyvíjela se jako druh stranické činnosti a sledovala cíle, překračující daleko meze vlastní literární tvorby, sledovala cíle osvěty, stmelení a mobilizace širokých mas ke svržení starého a vytvoření nového společenského zřízení.

Stranickost je proto hlavní a určující charakteristikou i stanoviska novináře.

Volba tématu a zájem novináře o fakta nikdy nejsou abstraktní. Vždy jsou diktovány stranickým stanoviskem. Nezbytně se projevuje i ve výběru a podání informace o události. Veškeré diskuse o objektivismu a nadředitelnosti informace jsou záměrnou lží, s jejíž pomocí se buržoazní pisálkové snaží maskovat svoji přímou závislost na "měšci peněz"...

D. S. Avraamov

Nové celní předpisy

Mladá fronta, 1. června 1985

Praha - Dnem 1. června 1985 nabývá účinnosti vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 41/85 Sb. o neobchodních vývozech a dovozech věcí, kterou se nově stanoví limity při vývozu a dovozu neobchodního zboží.

Na základě nové vyhlášky mohou čs. občané, mající trvalé bydliště v ČSSR, vyvážet v cestovním styku dárky do hodnoty 1000 Kčs. V rámci tohoto limitu mohou čs. občané jako dárky vyvážet věci, jejichž vývoz je zakázán nebo omezen, avšak jen do hodnoty 300 Kčs.

V mimocestovním styku mohou čs. občané odesílat bez povolení věci do hodnoty 300 Kčs včetně věci, jejichž vývoz je zakázán nebo omezen.

Cizí státní příslušníci mohou v cestovním styku vyvážet bez povolení věci do hodnoty 1000 Kčs, nejde-li o věci, jejichž vývoz je zakázán nebo omezen.

Věci, s výjimkou motorových vozidel, dovážené v cestovním styku čs. státními občany, jsou osvobozeny od cla do výše 5000 Kčs v tuzemských maloobchodních cenách, jestliže byly získány v cizině darem, nebo za řádné směněné devizové prostředky, které mohou cestující podle platných předpisů pro nákup použít.

Cestují-li společně manželé, případně i jejich děti, pokud trvale žijí ve společné domácnosti, pak se částky stanovené pro osvobození od dovozního cla sčítají.

Osoby s trvalým bydlištěm v zahraničí mohou dovážet beze cla dárky do hodnoty 600 Kčs tuzemské maloobchodní ceny.

David Kilgour, poslanec Progresivně-konzervativní strany za Edmonton-Strathcona a parlamentní tajemník ministra pro zahraniční vztahy.

Održeni od Moskvy

Knihu *Održeni od Moskvy* (anglicky *Breaking with Moscow*) napsal Arkady N. Ševčenko, obsahuje 370 stran, vydalo v roce 1985 v New Yorku nakladatelství A. Knopf, cena v Kanadě \$26.95.

Održeni od Moskvy je důležitá kniha zejména pro ty, kteří dávají přednost vidění světa výhradně od severu k jihu, než od východu k západu.

Autor zatratil v roce 1978 úspěšnou kariéru v sovětské diplomatické službě ("režimu, který jsem dobře znal a postupně více nenáviděl"), naпоследy byl náměstkem generálního tajemníka Spojených národů. Své paměti zahajuje zdůrazněním, že jeho cílem není v žádném případě komplikovat mírové úsilí. "Přežití lidstva", říká, "může být závislé na rozumných vztazích mezi Sovětským svazem a Spojenými státy...proto je mimořádně důležité, aby Západ přesně a podrobně byl informován o myšlení a postojích těch, kteří tvoří politiku v Kremlu". Zbytek knihy je v podstatě věnován tomuto cíli.

Dovídáme se např. hodně o 75-letém ministru zahraničí Andreji Gromykovovi, kterého autor znal od jeho studentských let a jemuž byl podřízen jako osobní poradce předtím, než odešel do Spojených národů.

Gromyko více než kdo jiný v Politbyru chce znovuvybudovat détente, jehož byl původním architektem. Ostatní šéfové v Kremlu mají obavy, že budou ponechání pozadu v nekontrolovatelné soutěži technicky vyvinutých strategických nebo kosmicky orientovaných zbraní. Také chápou, "že špatné vztahy s Washingtonem způsobily špatnou ozvěnu v západní Evropě, vytvořily napětí mezi zeměmi Varšavského paktu a daly Pekingmu příznivou kartu do hry proti Moskvě". Lépe než kdokoli jiný v Moskvě, Gromyko ví, že je v zájmu Moskvy, aby obnovila normální vztahy se Západem.

Michail Gorbačov je líčen jako inteligentní, vysoce vzdělaný, s dobrým chováním, kompetentní a s otevřenými názory. Autorovy poslední rozhovory s novým generálním tajemníkem strany ho přesvědčily, že Gorbačov a celá nová generace sovětských vůdců bude pravděpodobně pozornější než Brežněv-Andropov-Černěnko k potřebě "překonání ekonomického a sociálního zpomalení v zemi - a zvláště pokud se jedná o podstatném přelivu zdrojů z vojenského do civilního sektoru; současné vojenské zbrojení způsobilo strukturální ekonomickou nerovnováhu, která ve skutečnosti zabraňuje růstu a rozvoji průmyslu, zemědělství a technologickému rozvoji".

Padesátidevítiletý Vitaly Vorotnikov, který nedávno navštívil Kanadu je Ševčenkem posuzován jako jeden z nové generace ve vedení, se slibnou budoucností. "Je směsí partajního aparátčíka a vládního byrokrata s přídavkem určité diplomatické zkušenosti" (byl velvyslancem na Kubě).

Abyste bylo jasno, autor neprorokuje žádné falešné naděje a v podstatě souhlasí se závěry Richarda Pipese, vyjádřené v podzimním čísle roku 1984 *Foreign Affairs*: "Pokud nomenklatura zůstane taková jaká je, pokud Sovětský svaz bude žít ve stavu nezákonitosti, pokud nebude lidem dovoleno, aby mohli vyjádřit volně své aspirace, nebude existovat bezpečnost pro nikoho jiného na světě." Ševčenko sám pochybuje, že tato skupina brzy zmizí a domnívá se, že předáci v Kremlu po mnoho let chtěli pouze vnitřně zachovat status quo a venku prosazovat sílu a vliv. Během období détente v roce 1979, autor nám připomíná, že Moskva se rozhodla k výjimečnému kroku od 2. světové války, když použila svých vojsk k invazi státu mimo sovětský blok: Afgánistánu. Režim systematicky pokračuje v porušování lidských práv zakořeněných v Závěrech helsinských dohod a mnoha dalších závazků, jež SSSR podepsal. Podkomise SCEAND (Stálá kanadská komise pro zahraniční věci a obranu) po slyšení organizací jako je Amnesty International, Rada církví, Kanadského polského kongresu, Československého sdružení v Kanadě, došla k názoru, že porušování lidských práv ve východní Evropě se v posledních letech ve skutečnosti zhoršilo.

Autor uzavírá a naléhá na Západ, aby udržoval dialog s Moskvou a hledal rozumná a praktická řešení tam, kde úsilí je v zájmu zabránění katastrofě. Nicméně během tohoto procesu autor varuje, že Západ nikdy nesmí zapomenout starou poučku: "Čemu muži v Kremlu rozumějí nejlépe je vojenská a ekonomická schopnost; energické politické přesvědčení; silná vůle. Pokud Západ nebude schopen konfrontovat Sověty s rovnocenným odhodláním, pak Moskva bude pokračovat ve hře násilníka kolem zeměkoule."

Z kanadského pohledu, zabránění válce mezi Východem a Západem zůstává pochopitelně první povinností naší nové vlády. Toto podle mého názoru bude vyžadovat, aby svobodný svět se stal co možná nejsoudružnějším a nejdůslednějším. Jedna výhoda průmyslových demokracií ve vztahu k zemi Třetího světa, na kterou kniha poukazuje, jsou větší hospodářské zdroje, které pomáhají budovat tyto ekonomiky. Naše země a její diplomati jsou v neméně dobré pozici vést dialog Východ-Západ stejně jako Sever-Jih.

Přeložil M. Šuchma

Dopisy

Komunismus je lepší než apartheid

Když demokratické Československo přestalo být demokratickým, dalo si to do názvu. Když České slovo přestalo být svobodným, stalo se z něj Svobodné slovo. Když Československá církev, či vedení církve se rozhodlo pro kooperaci s režimem, dala si do názvu dovětek "husitská". Když odbory přestaly být revoluční, stalo se z toho Revoluční odborové hnutí. A Západ má v čísle 3/85, nepočítaje rozhovory a dopisy, má ze Západu tři stránky, kdežto z Jihoafrické republiky šest. A teď k těm skvělým článkům: Pan Ulč cestuje: podrobný článek, dokonce na pokračování. Má jen jednu závadu, že neustále argumentuje původem své ženy, ačkoliv je známo, že lidé čínského původu nemají v Jihoafrické republice nikdy problémy a ani je nikdy neměli. Hůře na tom byli Korejci nebo Indové. Indiáni nemají také v Československu problémy. Rasismus v Československu se projevuje, jak správně vystihl pan Ulč, v cikánské otázce. Proto bývá apartheid v Československu třeba ve věznicích. Mé oko však nezůstalo suché při článku pana Stikarovského.

1) Dojala mne již první věta, že psal poněkud nekonvenčně. Možná, že by to bylo neobvyklé, kdyby se takový článek objevil v Mladé frontě, ale v exilovém tisku jsem nenašel ještě nikoho, kdo by psal jinak, čili to byl článek zcela tendenční. Stačilo napsat: Zpravodaj z Jižní Afriky hlásí, že černoši již mohou do parku a i do levnějších restaurací. Nemusely se tomu věnovat tři sloupky.

2) Argument, že jsem v Jihoafrické republice nebyl je správný, ale pak by pan Ulč nemohl psát o Československu, protože tam již 24 let také nebyl.

3) Proti apartheidu se nebojuje na demonstracích a nikdy jsem na žádné nebyl. Proti apartheidu jsem se stavěl v kriminálu, když byla diskriminována cikánská většina.

4) Na vaši otázku: Jaká reálná práva má americký černoš, kromě práva volit? Odpovídám všechna, ale bohužel se vždy nedodržují.

5) Je smutné, že na bojkot doplácejí právě lidé a organizace, které proti rasismu bojují. Myslím tím vynikající jihoafrické sportovce. Zde skutečně dochází k rasismu z druhé strany.

6) Přeji vám hodně úspěchu, když statečně bojujete za rýsovacím stolem na poli válečném. Škoda jen, že výsledkem tohoto boje jsou slova nositele Nobelovy ceny biskupa Tutu: "Komunismus je lepší než apartheid." Černoši zde nijak netouží po komunismu, u vás ano. Na válečném poli vyhráváte, ale neprohráváte někde jinde?

Aleš Březina, Kanada

Kanadské vládě o některých problémech

Vážený pane ministerský předsedo, dovoluji si Vám připomenout nevyřešený problém Kanadánů českého a slovenského původu, kterému jsou vystaveni od roku 1977 z důvodu Směrnice 58 čs. vlády, týkajících se dvojho občanství.

Váš dopis z 22. března 1984, který jste mi adresoval, přesně charakterizoval tuto situaci jako "nebezpečné dilema", které vzniklo orientací zahraniční politiky předchozí vlády vůči východoevropským vládám. Ve stejném dopise jste uvedl, že tento problém je důsledkem nedostatku našeho zákona o občanství a slíbil jste nápravu, když se stanete ministerským předsedou.

Jsem si vědom toho, že nový zákon o občanství si vyžádá značného časově náročného úsilí. Zdá se mi ale, že existuje relativně efektivní možnost jak odstranit tuto nepřípustnou situaci, ve které se Kanadáné nalézají. Řešení by se mělo přidržit doporučení, které v březnu minulého roku navrhl konzervativní člen parlamentu, pan Don Munro v zákoně C-227. Takový dovětek k současnému zákonu o občanství by měl zabránit vážnému snížení důstojnosti kanadského občanství působením přílišným uvolněním současného zákona.

Chtěl bych Vás při této příležitosti informovat o novém vyděračském čínu čs. vlády. Je zřejmé, že kanadská pasivita vůči směrnicím čs. vlády z roku 1977 povzbudila čs. vládu k vydání dalších směrnic, které poškozují zájmy kanadských občanů. Na Kanadanech, kteří počínaje 1. lednem tohoto roku zvou své příbuzné z Československa k návštěvě Kanady je žádáno, aby předložili čs. úřadům notářsky ověřené údaje, jako jsou datum a místo narození, zaměstnání, jméno zaměstnavatele a výši ročního příjmu. Je mi jasné, že tento nový požadavek představuje vážný pokus o vytvoření detailních záznamů o kanadských občanech českého a slovenského původu, který může ovlivnit nejen jejich osobní bezpečnost, ale i bezpečnost Kanady.

Jménem čtenářů Západu Vás, vážený pane ministerský předsedo, žádám, abyste dal podnět k protestu u čs. vlády proti takovému zasahování do kanadské suverenity a soukromí Kanadánů. Současná praxe kanadského občana, to je předložení jednoduchého pozvání, ověřeného notářem, čs. vládě, je vše, co je požadováno v civilizovaném světě mezinárodního turismu. Pokud se jedná o schopnost hostitele dostatečně se postarat o návštěvníka v Kanadě, to je záležitost posuzovanou kanadských imigračních úředníků.

Těším se na Vaši odpověď na můj dopis a jako v minulosti, uveřejním tuto korespondenci v časopise Zá-

pad. Jsem si jist, že rozhodnutí Vaší vlády v těchto záležitostech bude velmi zajímat nejen Kanadany českého a slovenského původu, ale také všechny ostatní Kanadany východoevropského původu.

S přátelským pozdravem
Miloš Suchma, redaktor
Ottawa, 27. ledna 1985

Kopie:
Joe Clark, ministr zahraničí
Walter McLean, státní tajemník, odpovědný za zákon o občanství
Elmer MacKay, ministr odpovědný za bezpečnost

Odpověď kanadského ministra zahraničí

Vážený pane Suchmo, ministerský předseda Brian Mulroney mne požádal, abych odpověděl na Váš dopis z 27. ledna 1985, který se týká čs. vládních směrnic č. 58 a nových požadavků, které čs. úřady zavedly od 1. ledna 1985.

Omlouvám se za zpoždění v zaslání vyčerpávající odpovědi. Důvodem bylo, že moji úředníci byli v jednání o těchto problémech s čs. úřady jak v Ottawě, tak i v Praze. Proto jsem chtěl, abyste dostal co nejaktuálnější zprávu o situaci.

V úvodu bych chtěl zdůraznit, že jsem velmi znepokojen opatřeními zavedenými čs. vládou, která jsou škodlivá a v rozporu s Československem deklarovanými závazky, spadajícími pod Helsinské dohody a Madridský následný dokument, jenž zdůrazňuje spojování rodin a svobodnější pohyb lidí mezi Východem a Západem.

Až doteď úředníci mého ministerstva často a důrazně informovali čs. vládu, že Směrnice 58 a způsob, jak byly zavedeny, jsou Kanadou považovány za svévolné a škodlivé. I když v mnoha případech v posledních měsících je náznak o pružnějším přístupu, zvláště v žádostech o zbavení občanství, situace není zdaleka uspokojivá. Chtěl bych Vás ubezpečit, že ministerstvo zahraničí i v budoucnu bude poukazovat na tyto skutečnosti při každé vhodné příležitosti.

Váš dopis navrhuje, aby Kanada přijala alternativní přístup k řešení problému dvojho občanství, prostřednictvím dodatku ke kanadskému zákonu o občanství. Zdá se, že takové doporučení by mohlo být schůdné. Jak je Vám ale známo, tato záležitost nespadá do mé kompetence jako ministra zahraničí. Pověřím jsem si však, že Váš dopis byl také poslán v kopii mému kolegovi, panu Walteru McLeanovi, státnímu tajemníku, jehož ministerstvo má odpovědnost za zákon o občanství. Žádám proto kopii tohoto dopisu, aby se jeho ministerstvo zabývalo návrhem, který jste uvedl.

Pokud se jedná o požadavky čs.

vlády, platné od 1. ledna 1985 pro sponzorování soukromých návštěv, jsem potěšen, že Vás mohu informovat, že po četných jednáních našich úředníků v Ottawě i v Praze, jsme 16. dubna obdrželi od Čs. velvyslanectví oficiální potvrzení, že tyto požadavky byly odvolány. V budoucnu, kanadští sponzoři, kteří chtějí, aby je navštívily jejich rodiny z Československa, potřebují pouze podepsat obecné prohlášení podpory, které by mělo být ověřeno notářem a posláno přímo příbuznému do Československa. Československé autority tedy nepožadují žádné soukromé informace, peníze nebo navozovat jakýkoliv kontakt s Čs. velvyslanectvím v Kanadě, když je příbuzný zván na návštěvu. Vzhledem k tomu, že Československé sdružení v Kanadě vyjádřilo znepokojení, že revidované směrnice z ledna znamenají zasahování do soukromí sponzorů, jsem si jist, že tato zpráva bude uvítána čs. veřejností v Kanadě.

Chtěl bych Vám poděkovat, že jste mne upozornil na tyto problémy. Vaše rychlé informace v zavedení nových čs. požadavků pro návštěvy hrály nemalou roli při pomoci mým úředníkům v jejich snaze, aby požadavky byly zrušeny. Vaše spolupráce ve sdělení těchto informací čs. veřejnosti v Kanadě je také velmi oceňována.

S přátelským pozdravem
Joe Clark, ministr zahraničí

Osvobození s halucinací

Posílám vám výstřižky novin ohledně Američanů v Plzni, tak jestli to dostanete, tak se pobavíte. Mám dojem, že jsem asi v roce 1945 v Plzni vůbec nebyl a nebo jsem cvok, který měl tenkrát halucinace.

J. U., Plzeň

Zpětný vývoz v azbuce

Mně teď bude souzeno se zacvičovat na klávesnici k terminálu, který nám v rámci RVHP přišel ze Sovětů. Klávesnice je v azbuce a má ovšem zcela jiné pořadí písmen, než na jaké jsme zvyklí. V pravém rohu nahoře se skví nápis Consul. My je totiž vyrábíme, vyvážíme a kupujeme zpět.

F. F. v Čechách, dosud snad nezcela sovětských

Nebylo by to taky pro Západ?

Číslo 2/85 bylo výborné a pestré. Dojem zanechal inzerát ze služby čtenářům. Interview se Součkem prvotřídní. Jen víc by to chtělo. Ted jsem četl ve Sternu interview s Pavlínou Pořízkovou, model Top Ten ve světě. Nebylo by to taky pro Západ?

V. Raiman, Německo

Pozn. red. Západu

Souhlas s otištěním foto Pavlínou Pořízkové máme. Slečně Pořízkové se Západ líbí a interview nám přislíbila. Jen co si najde čas, je dosti na roztrhání.